

УДАРНІК

літературно-художественної
да громадсько-політичної
к о м і ж у р н а л

9

1938

МЕДБУР КОМИ ПЈЕСАЈАС ВЫЛӨ 1938-39-өд ВОЫН КОНКУРС НУӨДӨМ ЈЫЛЫГ

Комі АССР-са Народнөј Комиссарјас Сөветлөн шуөм

Националнөј формаа, социалистическөј пышкөса култура кыпөдөмын коми националнөј театрлыс политическөј ыжыд төдчанлуисө арталөмөн і сіјөс, мыј талун кежлө абуөс оригиналнөј пјесаяс коми националнөј театрлы да самодејательнөј драматическөј кружокјаслы култура керкајас, клубјас бердын да с. в.

Народнөј Комиссарјаслөн Сөвет шуө:

I. Јөздөннү 1938-өд воса октабр 1-ој лунсан 1939-өд воса август 1-ој лунөз конкурс коми националнөј драматическөј медбур произведеније вылө. Щөктыны Сөветскөј писателјас Комі АССР-са оргкомітетлы (Јухнын јортлы) да Искусство фелөјас куза комітетлы (Попова јортлы) јурнуөдннү тајө ыжыд меропріјатјенас.

II. Вынсөдннү пјесаяслы ташөм тематика:

1. 1842-өд воын самодејжавіје чиновничје бјурократическөј произволлы паныд кулөмдинса крестаналөн революционнөј выступленије јылыс.

2. 1827-өд воын ізваса крестана выступленије јылыс.

3. Извајывса партизанјаслөн гражданскөј војна војасса тыш.

4. Сомна Каликова јылыс, коді погібнитіс белогвардејецјаслөн гырөмөм кі номыс.

5. Војвылын интервенція јылыс.

6. Промышленност кыптөм јылыс, візму овмөс коллективізірујтөм јылыс, да вөр овмөсын, социалистическөј мујас вывса да народнөј овмөс мукөд јукөнјасын мастер-стахановецјас јылыс, кодјас быдмісны Ленин—Сталин партия фелө вөсна тышын, народлөн врагјаскөд тышын.

7. Краснөј Арміја јылыс.

8. Сөветскөј томјөз јылыс.

III. Лөсөдннү медбур пјесаяс вылө ташөм преміјаяс:

Трагедіјаыс: өтө преміја—3000 шајт, кык преміја—1500 шајтөн.

драмаыс: өтө преміја—2500 шајт, кык преміја—1000 шајтөн.

Комедіјаыс: өтө преміја—2000 шајт, кык преміја 800 шајтөн.

Ічөт формајасыс: өтө преміја—500 шајт, кык преміја—300 шајтөн.

VI. Щөктыны Комі АССР-са Наркомфинлы 1939-өд воса бјуджетын предусмотритны СНК бердса искусство фелөјас куза Комітетлы медбур авторјасөс премірујтөм вылө 15.200 шајт.

V. Конкурслыс ж'урі вынсөдннү ташөм јортјас составыс:

1. Г. В. Ветошкін—(Комі АССР-са Верховнөј Сөвет).

2. Потаин—(ВКП(б) Обком).

3. Чеусова—(ВКП(б) Обком).

4. Јухнын—(СПС оргкомітет).

5. Попова—(Искусство фелөјас куза Комітет).

6. Зин—(комі театрлөн артист).

7. Выборов—(Комі театр).

8. Свердлов—(ВКП(б) Обком).

9. А. М. Јелкіна—(ВЛКСМ Обком).

VI. Ж'уріса председателөн вынсөдннү А. А. Чеусова јортөс.

VII. Щөктыны Сөветскөј Писателјас Сојузса Оргкомітетлы бөрјыны писателјаслыс группа националнөј пјесаяс лөсөдөм вылын дугдывтөг ужалөм вылө налы колана условіјес лөсөдөмөн.

Комі АССР Народнөј Комиссарјас Сөветса председател—I. ОПЛЕГЫН.

Комі АССР Народнөј Комиссарјас Сөветса фелөјасди

управлајтыс—П. МАЛЦЕВ.

Сыктывкар, сенъабр 20-өд лун, 1938-өд во.

НН 29-1
5

У д А Р Н Ї К

ЛІТЭРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННӨ
ДА ОБШЧЕСТВЕННО-ПОЛІТІЧЕСКӨ
КОМІ ЖУРНАЛ

ЛЕЗӨ СӨВЕТСКӨ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛӨН
КОМІ ОРГБЈРО

№ 9

СЕНТАБР 1938 ВО

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНІЙ ЛІТЭРАТУРЫ

У Д А Р Н И К

ЛИТЕРАТУРНО - ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО - ПОЛИТИЧЕСКИЙ
КОМИ ЖУРНАЛ

ОРГАН КОМИ ОРГБЮРО ССП

№ 9

СЕНТЯБРЬ 1938 год

ОБЕСПЕЧИТНЫ ВКП(б) ІСТОРИЈА ПЫДЫҘАҢ ВЕЛӨДӨМ

Ставсојузса Коммунистическөй (большевикјас) партија исторјалөн Краткөй курс кыскис ас динас вымаңијесө став коммунистјаслыс, став непартијнөй большевикјаслыс. Тајө мудрөй научнөй трудас сталинскөја чукөртөма медса воынмуныс, медса революционнөй партија стрөйтөмлыс опыт, сетчө чукөртөма большевизмлыс зев ыжыд идејнөй озырлун. ВКП(б) исторјалыс Краткөй курс велөдөм вооружитас партијаөс вына идејнөй дружиједн, отсалас бырөдны мијан партијнөй кадрјаслыс теоретическөй слаблун. Мијан воын өнi став жужданас сулалө мог: кыскыны ставнас партијаөс ВКП(б)-лыс исторја велөдөмө.

Тајө делөыс серјознөй да кывкутана, кодi оз терпит термасөм да шумиха, а требутө последовательност, бура лөсөдчөм да вылын организованност. Колө гөгөрвоны, мы сорныс мунө оз кампаніјас јылыс, кодјас кутөны определөннөй, жеңыд срокјас, а планомернөй, пыдысаң велөдөм јылыс. Ташөм делөын термасөм, быдсама парадност да шумиха вермасны вајны сөмын вред. Најө вермасны вајөдны веркөстi виэбөмө, да цельсө оз ло шедөдөма. Од большевистскөй пропагандалөн выныс сын, мы сiјө помөз востө вопросылыс пыщкөссө, пыдысаң анализирутө јавленіјес, велөдөналыс јитөдјассө, убеждајтө да нүдө јөзөс. Сөмын ташөм ногөн позө воспитывајтны мијанлыс партијнөй кадрјас да калитны најөс идеологическi.

Но ВКП(б) исторјалыс Краткөй

курс велөдөм динө партијнөй организацијасөн термасөмлөн, несерјознөй матыстчөмлөн примерјасыс абу-нин еща. Уна местајасын руководителјас ез думыштны сы јылыс мысаң-жө заводитны партијалыс исторја велөдөм, кушөм колөны сы вылө меропрјатіјес, да ез сувтөдны ас воаныс основнөй вопроссө: кушөм лөсөдчан уж нүдөны сы могыс, медым заводитны ВКП(б) исторјалыс Краткөй курс велөдөм? Сы пыфди најө термасөмөн, екстреннөй пөрадокөн назначајтөны первој занатіјес став (обязательно став) кружокјаслыс. Ташөм термасана матыстчөмыс вајөдiс i неправилнөй решеніјесө. Консурө партијалыс исторја велөдөм вајөдiсны өдва-ли ез өбөдајтны перерывјас дырјi массөвөј лыфөдөмө, колана разјаснеңіјесјастөг, аслыныс велөдчысјаслы материалнас бура төдмасны сеттөг. Но гөгөрвоана, мы учебниклөн быд глава, медгасө нөлөд глава, кодөс сiөма марксизм-ленинизм философіјалы, большевистскөй партијалөн теоретическөй подувјаслы, требутө лөсөдчөм, кiын карандашөн вымателнөй разбор, өд Краткөй курс быд формулировкаын сетөма зев ыжыд теоретическөй да политическөй содержаніје. А незадачливөй руководителјас оз көсјыны та јылыс думыштлыны да вөчөны ушщерб большевистскөй пропаганда интересјаслы. Термасөм вөли петкөдлөма i партијнөй просвещеніје кружокјас ужын. Пыр-жө, мыјөн сөмын „Правда“-ын печатајтисны учебниклыс өчерөднөй глава, пукисны сiјөс „проработајтны“, лыфөдiсны первој

шевікјассө воспитатан делдын сылыг зев ыжыд ролсө. Колө решителнө тышкасны преподаватомын извращенијејаскөд, пропагандистскөј уж динө несерјознөј отношеніјекөд.

Мијан емөс нөшта невеждајас, кодјас партијалыг зев ценнөј, ловја меропріјатіје китрітчөмдн пөртөны формальностө. Сің, например, КП(б)У Кіевскөј горкомыг пропаганда отфелын јуралыг Остапенко јорт сетіс карса пропагандистјаслы „установка“: партијнөј школајас-кө прөјдітисны вит тема, то ВКП(б) історіјалыг Краткөј курс најө велддөны сіјө темаяс куға, кодјассө ез ло прөјдітөма важ программа серті. Тащөм-жө индөд сетіс КП(б)У Макејевскөј горкомса секретар Корөнев јорт, коді щөктіс ВКП(б) історіјалыг Краткөј курс велддөм заводітны первој главасаң сөмын сіјө школајасын, көні помалөма сөмын нөл тема важ учебнык программа серті. Мыј інмө школајас јылыг, көні помалөмны сізімөд да көкјамысөд темаяс, то Корөнев јорт установка серті најө бытгөкө не долженөс велддны первој вит главасө, а заводітасын вескыда сіјө главасаң, коді кутас лөсавны өчерөднөј темалы.

Партијнөј организацијајаслөн објазанностыс сын, медем разјаснитны ташөм сама „заводітчөмјаслыг“ өшыб-касө. Партијнөј просвешченијелдн став сет, коді ужалө ВКП(б)-лыг історіја велддөм вылын, должен тырвыјө да ставнас велддны ВКП(б) історіјалыг Краткөј курс, кодсө ошкөма ВКП(б) ЦК-өн.

Колө өлөдны сің-жө і мөд өшыб-каыг. Емөс руководителјас, кодјас лөсөддөны өдва-лі оз кык төлыгса лөбө кујім төлыгса срок ВКП(б) історіјалыг Краткөј курс велддөм вылө. Тащөм термасөм вредыг кыңзі ынөм оз сет.

Колө пуктыны став вын сы вылө, медем партијнөј просвешченије кытыртөм вөлі партија історіја лөнинско-сталінскөј Краткөј курс уро-вень вылын. Заводітчө партијнөј кадрјаслөн пыдысаң да серјознөја велддчан кад, тајө ношта јонжыка калытас партијаөс, вөчас сіјөс нөшта јонжыка выңјөрабн, вооружітас сылыг бојөцјассө „марксизм-ленінизм непөбөдөмөј дружіебн.

„Правда“, сентябр 17-өд лун.

БОЛЬШЕВИСТСКОЈ ПРОПАГАНДИСТ

Ставсоюзса Коммунистическој партија исторјалон свет выло петом став выннас сувтод партійној пропагандистасос подготовитом жылыс, налыс рольс да тодчанлунс кыподоом жылыс вопрос. Мијан пропагандистјас воын сулало ыжыд да серјозној уж. Колдо вайдны кружокјасын велодчысјасо замечательной учебниклыс быд кыв, передајтны коммунистјаслы ленинско-сталинској революционной теорјалыс став озырлунс, велодны партијаса став шленјасос бура владетны тајо вынобра идејној орудженас. Тајо зев кывкутана могсо оломо портом партијној организацијасон пропагандистос колана выладо кыподоны кужом сајын, пропагандистској кадрјаслы најо былунја ужын став мерајасон отсасы кужом сајын.

Пропагандистској уж—ВКП(б) шленны почетной дело. Партијној просвещенијеон вескодлом партија доверајто политическј стожкој, јонжыка проверитом, јонжыка подготовленной коммунистјаслы. Лоны болшевиизмыс идејјас паскодысон, партијној массајасос воспитайтысон—тајо великој чест, тајо партијалон доверје, мыдон колдо горфитчыны да быдногыс дорожитны.

Большевиистској партија исторјалон листбокјас жаркоја да убедителноја висталоны, кыд партија сјо тыш став етајас вылын сетлис зев ыжыд вниманије пропагандистској ужлы, кушом тодчанлун сјо сетлис партијној пропагандистлы. Ленин да Сталин, партијалон став тодчана руководителјас волины партијној пропаганда котыртысјасон, вескодлисны кружокјасон, партијној школајасон,

музлытог воспитывајтисны пропагандистјасын најо кывкутомлыс сознаније. Марксизм-ленинизм партијалыс вопрос пропаганда жылыс, јозјас жылыс, кодјас революционной теорјалыс кыв нуоны массајасо,—первостепенной важности вопрос. Капријској партијној школеса велодчысјаслы писмомын Ленин гижлис: „Быд школаын медеа важнойс—лекцијаслон идејно-политическој направленије. Мыдон определајтчо тајо направленијеыс? Ставнас да сомын лекторјас составон“.

Пропаганда уровень жылыс, сјо политическој направленност да жуждалун жылыс тождысмомон, Ленин да Сталин тодчодлисны лекторској составлыс тодчанлунс, требутомон, медем тајо ужыс поручајтчис сомын налы, кодј заслуживајто партијалыс доверје, сомын налы, кодј зугомјасотог, тодчолунјасон бура вооружитчомон кутас велодны партијној кадрјас.

1902 воын, большевиистској партијалыс подувјас течомон, „Мијан организационной мојјас жылыс јортлы писмомын“ Ленин гижлис: „Пропагандистјас куза ме косј ескон ношта виставны некымын кыв тајо профессјасо еша способността јозон обычно тыртотмы да сјикон пропагандалыс уровеньс чинтомлы паныд. Мијан мукд дырјыс быд студент некушом разбортог лыдфыссо пропагандистон, да став томјоз требут, медем сылы „сетисны кружок“ да с. в. Такд колдо ескон тышкасны, од таыс овло зев уна вред. Збылыс принципально выдержанной да способной пропагандистјасыс абу зев уна (і медем лоны сешомон, колдо

пбрадошнѣя велѣдчыны да бостны опыт), і ташѣм јѣзсѣ колѣ спеціалізуірујтны, заімајтны најѣс ставнас да бурс візны“.

Тажѣ лєнінскѣй кывјасыс петкѣдлѣны сіјѣ требователностсѣ, кодѣс сувтѣдліс да сувтѣдѣ партія пропагандістскѣй уж возѣ. Міјан ѣні—уна да сурс збылыс прінціпалнѣ выдѣржаннѣй да способнѣй пропагандіст, кодјасѣс колѣ візны да совершенствутны, міјан пыр муноѣ том талантлѣвѣй пропагандістскѣй вынјас выдвігајтан процесс. Но тајѣ оз ло, мыј мі вермам кѣт мыкѣ-мында чінтыны пропагандістјас дінѣ требованіејас. Мѣдарѣ, тајѣ требованіејасыс содѣны, најѣ медвасѣ содѣсны ѣні, кор коммуістјасѣс колѣ вооружітны ВКП(б)лыс історія пыдысаѣ тѣдѣмѣн.

Большевістскѣй пропагандістѣс ставсыс медвоѣ торјѣдѣ Лєнін—Сталін дѣлѣлы беззаветнѣй преданност, большевістскѣй прінціпалност, врагјас дінѣ мірїтчытѣмлун да пѣшщадатѣмлун. Партіјнѣй пропагандіст—сіјѣ абу кос кнїжнїк, абу бестрастнѣй вісталыс, а партіјалѣн бѣејц, кодї воспїтывајтѣ аслас велѣдчыјасын большевістскѣй стојкост, революціоннѣй страст, врагјасѣс разоблачјтны да бырѣдны кужанлун, кодї коммуістјас кїѣ сетѣ большевізмлыс јѣс ідѣјнѣй ѣружїе. Партіјнѣй пропагандіст должен саммыны казавны медвас ічѣт політїескѣй фалш, політїескѣй сіслунлыс ічѣтїка петкѣдчѣм, сіјѣ бѣітѣлнѣй, партія інтересјаслѣн музлытѣм страж.

Большевістскѣй пропагандістѣс торјѣдѣ ас вылас музлытѣг ужалѣм, маркїстско-лєнінскѣй теорїја тѣдѣм-лунјасын пыр совершенствутчѣм, маркїзм-лєнінізмлыс душасѣ гѣгѣрвоны зілѣм. „Овладејтны маркїстско-лєнінскѣй теорїјаѣн нѣтї оз ло—велѣдны сылыс став формулајасѣс да выводјасѣс да кутчысны тајѣ формулајас да выводјас быд буква. Медым овладејтны маркїстско-лєнінскѣй теорїјаѣн, колѣ, ставсыс медвоѣ, велѣдчыны торјѣдны сіјѣ буквасѣ да сушщностсѣ.

Овладејтны маркїстско-лєнінскѣй теорїјаѣн—сізкѣ усвоїтны тајѣ теорїјаслыс сушщностсѣ да велѣдчыны пѣлзујтчыны тајѣ теорїјанас пролетарїат классѣвѣй тыш разнѣй условїејасын революціоннѣй двїженїејелыс практиескѣй вопросјас решаятїгѣн“.

(ВКП(б) історїјалѣн краткѣй курс).

Аслас слушатѣлјаслы пропагандіст должен сетны не торја выводјас, не догматјас, ѣд маркїстско-лєнінскѣй теорїја оз поѣ відлавны кычї догматјаслыс собранїе, кычї катехїзїс, кычї вералыс сімвол, сіјѣ должен востны наукалыс пыщкѣсѣс да сетны пыдысаѣ тѣдѣмлунјас.

Абу-ѣмѣй гѣгѣрвоана, мыј ставсѣ тајѣс поѣд шедѣдны сѣмын міјан пропагандістскѣй кадрјасѣн сістематїескѣја, серјознѣја велѣдчан условїејас дырї!

Тажѣ условїејыс нѣшта-нїн јонжыка ѣбязатѣлнѣй, сы вѣсна, мыј пропагандістјас пѣвсын емѣс нѣшта јѣз, кодјас кокнїа мѣвпалѣмѣн візѣдѣны ВКП(б)-лыс історїја локтан велѣдѣм вылѣ. Емѣс јѣз, кодјас лыдѣѣны, мыј выл учебнїклѣн петѣм чїнтѣ пропагандістлыс кывкутѣмсѣ, ѣд слушатѣлјаслѣн-пѣ кїас лѣѣ кнїга і пропагандістлы-пѣ оз ковмы візны уна кад вопросјас разјаснајтѣм вылѣ. Вот ташѣм неведжајасыкѣд колѣ нѣдны решїтѣлнѣй тыш, буржыка весавны налыс јурвемјасѣс да растолкујтны учебнїклыс збыл тѣдчанлунсѣ. Партіјнѣй організаяјас долженѣс шедѣдны сешѣм положенїе, медым заѣатїе вылѣ пропагандістѣн лѣсѣдчытѣг локтѣм вѣліс омѣл событїејѣн, медым ташѣм позорнѣй фактјас јывсыс тѣдїс став партіјнѣй організаяја.

Кад мездысны нахалјасыс, кодјас кѣн-сурѣ нѣшта подвізаятчѣны, оз кѣсїны велѣдчыны, лыдѣѣны аснысѣ быдтор тѣдысјасѣн, а дѣлѣ вылас емѣс неведжественнѣй болтунјас.

Большевістскѣй пропагандістѣс торјѣдѣ, медбѣрыв, аслас слушатѣлјаслы тѣдѣмлунјасѣс јонжыка јаркѣй, гѣгѣрвоана формалн сетны кужѣм. „Быд пропагандістлѣн да быд агїтаторлѣн іскусствоыс сын і ем,—шуліс Лєнін,—медым буржыка влїаяјтны аудїторїја вылѣ, тѣдсѣ істїнасѣ сылы јонжыка убѣдїтѣлнѣйѣн, јонжыка гѣгѣрвоанаѣн, јонжыка наг-

ладнѡѡн да чорыджыка јіжтысана-
ѡн вѡчѡмѡн“. ВКП(б) історіјалыс
курс гіжѡма ізумітѡлнѡй кывѡн: јар-
кѡја, вынаа, прѡфѡлнѡја, гѡгѡрвоанаа.
Колѡ, медем, і партіјалыс історіја
велѡдан формаыс вѡлі учебнѡк
уровѡн вылын. Пропагандіст сајын
зев уна, медем не костыны занатіе-
сѡ, а вѡчны сіѡс форма сертыс
інтѡреснѡѡн, јаркѡѡн, іспѡлзутны
нагляднѡй пособіејас, практѡкујав-
ны музејасѡ, выставкајас вылѡ ек-
скурсіјајас да с. в.

Руководашѡѡ партіјнѡй органјас
долженѡс сетны медеа серјознѡй
внѡманіе ВКП(б)-лыс історіја велѡ-
дѡм куѡа школајасѡн да кружокјас-
ѡн вескѡдлѡм вылѡ пропагандістјас-
ѡс бѡрѡмлы. Тајѡ делѡыс некѡдлы
оз вермы лѡны передѡверітѡма. Колѡ
шедѡдны сіѡс, медем кружокјасѡн
вескѡдлісны медебур прѡверітѡм
болшевікјас, кодјас способнѡѡѡе

сетны збыл ѡсѡг коммуністјаслы
марксістско-лѡнінскѡй теоріјаѡн ѡв-
ладејтѡмын.

Партіјнѡй організаціјајаслѡн, најѡ
руководітелјаслѡн свјатѡй ѡбјазан-
ност—тѡждысны кружокјас уж со-
дѡержаніе вѡсна, занатіејаслѡн ка-
чество вѡсна, пропагандалѡн вылын
уровѡн вѡсна. Мѡгсѡ тајѡс лѡб
тѡдчымѡнја кокнѡдѡма, руководаш-
шѡѡй партіјнѡй работнѡкјас-кѡ пропа-
гандаѡн вескѡдлан да сіѡс кѡтыр-
тан делѡсѡ бѡгтасны асланыс кіаныс
да асныс лѡасны пропагандістјасѡн.
Тајѡ условіе дырјыс ВКП(б)-лѡн
історіја міјан лѡас партіјнѡй кадрјас-
лыс теоретіческѡй слаблун бырѡдѡм
вылѡ базаѡн, вылѡ пропагандістскѡй
вывјас быдтѡм да выдвѡгајтѡм вылѡ
базаѡн.

„Правда“ сѡнтабр 20-ѡд лун.

ПАРТІЈАЛӨН ВЕРНӨЈ ОТСАГЫГ

Б. БАЈАНОВ

1938-өд вога октабр 29-өд лунө Ленинско-Сталинскөй комсомоллы тырө 20 во. Советскөй Союзса комсомолс котыртөма мијан славнөй большевистскөй партијаөн. Сіјөс воспитайтисны да быдтисны пролетариатлөн великөй вождјас Ленин да Сталин.

Комсомоллөн став исторіяис жітчөма большевистскөй партија исторіякөд, Ленин да Сталин нимјаскөд. Большевистскөй вескөдлөм вөсна комсомол быдмис, јонмис, лоі вынјөра организацијаөн воғынмувыс советскөй томјөзлөн. Партија закайтис комсомолс уналыда врајаскөд бојјасын, іспытайтис сіјөс тыш да строителство медөкыд участокјас вылын. Комсомол—партијалөн вернөй отсагыс; сіјө пөлзүтчө рафејтөмөн да доверіеөдн не сөмын том поколеніе воғын, но і став вынјөра советскөй народ воғын.

Томјөзлөн Россияын медвоғза социалистическөй кружокјас чужісны јона-на воғ великөй Октабрскөй социалистическөй революцијаөз. Сіјө кружокјасыс ужалісны большевистскөй комитетјас непосредственнөй вескөдлөм улын. Нелегалнөй кружокјасын рабочөй томјөз бостіс медвоғза закалка ненавистнөй царскөй стројлы, буржуазіјалы да помещікјаслы паныд тышкасөм былө.

1917-өд вога февралын самодеержавіе путкылтөм отсаліс странаын томјөз двіженіе паскалөмлы. Томјөзлөн массөвөй организацијајас кутісны котыртсавны быдлаын. Буржуазіјалөн агентјас—меньшевикјас да есерјас—зілісны подчинітны аслыныс томјөзлыс двіженіе, овладејтны сын. Но партија аскадын артыштис сіјө маневрсө да жүгөдіс

налыс став зілөмјассө. Торјөн 1917-өд воын Петроградын котыртөм буржуазно-культурническөй организација „Труд и свет“ вөлі регыд шымыртөма большевистскөй вліјаніеөдн.

Ленинлөн—Сталинлөн партија—комсомоллөн организатор да руководител

1917-өд вога августын муніс партијалөн VI-өд сјезд, кодөн непосредственнө вескөдліс Сталин јорт. Сјезд вылын обсуждајтис вопрөс—„Томјөз сојузјас јылыс“. Сјездөн примітөм резолюцијаын виставіс: „Өніја кадын, кор рабочөй класслөн тыш вужө социализм вөсна непосредственнөй тыш фазаө, сјезд лыддө рабочөй томјөзлыс классөвөй социалистическөй организацијајас котыртөмлы отсалөм кадлөн нуждөны позтөм можјас пыс өтөдн“...

Партија VI-өд сјездлөн шубмјас определітисны, кушөмөн долженөдолны томјөзлөн сојузјас. Рабочөй томјөзлөн сіјө сојузјасыс лоіны подулөн, код вылын вөлі котыртөма воғө былө комсомол.

Рабочөй томјөзлөн сојузјас кутісны чужны быдлаын. Томјөзлөн активност содіс. Партија вескөдлөм улын быдмисны, воспитайтисны социалистическөй революцијалөн резервјас. Пролетариатлөн власт бөстөм непосредственнө дастан лунјасө Ленин, вооружоннөй восстаніјелыс план намечайтөмөн, вөзіс: „Торјөдны медса решітельнөй элементјассө (мијанлыс „ударникјасөс“ да рабочөй томјөзөс, а сіз-жө медбур матросјасөс) неыжыд отр’адјасө наөн став важнөй пунктјас бөстөм былө да наөн

быдлаын, став важнѡј операціја-сын участвуютѡм былѡ“...

І томјѡз оправдајтис Ленинлыг доверіјесѡ: партијаѡн вескѡдлана томјѡз мужественнѡја тышкасис октабрскѡј бојјас нуѡдан лунјасѡ.

Великѡј Октабрскѡј социалистическѡј революціјалѡн победа лѡсѡдис став условіјејас Россіјаын томјѡзлыг движеніје паскыда паскѡдѡм былѡ.

Комсомоллѡн 1-ој сјезд

1918-ѡд вѡса октабр 29-ѡд лунѡ Москвасын чукѡртчисны разнѡј карјасыг томјѡзлѡн социалистическѡј сојузјас-са представітелјас. Тајѡ вѡлі комсомоллѡн 1-ој сјезд. Сылѡн ыжыд тѡдчанлуныс сын, мыј сені организационнѡја вѡлі оформітѡма комсомол, бѡрјѡма Централнѡј Комітет да ынѡбѡдѡма ным—Томјѡзлѡн Россіјскѡј Коммунистическѡј Сојуз (РКСМ).

Комсомоллѡн 1-ој сјезд ужалис партија вескѡдлѡм улын, Ленин вескѡдлѡм улын. Ленин сетис сјездлы основнѡј, руководашщѡј инѡдјас.

Комсомоллѡн 1-ој сјезд муніс том Сѡветскѡј республикалы сѡкыд кадѡ. Интервентјаслѡн војскајас панісны поход Сѡветскѡј Россіјалы паныд. Колѡ вѡлі дорјыны ассыным страна, ассыным власт, ассыным олѡм.

Комсомол бостис слава граждaнскѡј војнаса тышјасын. Комсомолецјас повтѡг тышкасисны Краснѡј Арміја радјасын. Нѡкор оз вунлыны славнѡј бојјас Царицын дорын, Петроград стенајас дорын, Перекоп вылын, Полесјеса вѡрјасын, Кронштадтса ји вылын, сальнѡј Востокса сонкајас вылын.

1920-ѡд вѡса октабрын муніс комсомоллѡн III-ѡд сјезд. Сјезд вылас замечательнѡј речѡн выступітис Владімір Ілјич Ленин. Ленин геніальнѡј прозорливостѡн инѡдис комсомол воґын сјѡужлыг могјас, кодјасѡс арталѡма быдса эпоха былѡ. „Лоны томјѡз сојузса шленјасѡн,—вісталіс Владімір Ілјич,—сјѡкѡ нуѡдны делѡсѡ сјѡи, меґдым сетны ассыд ужтѡ, ассыд ынјастѡ

ѡтвужа делѡ былѡ. Со таын состоітѡ коммунистическѡј воспитаніје“.

Гражданскѡј војна војасѡ комсомол нуѡдис некымын мобілізација. Первој мобілізација (1919-ѡд вѡса мајын)—Колчаклы паныда фронт былѡ—сетис 3 сурс бојецѡс. Мѡд (1919-ѡд вѡса октабрын)—лунвыв фронт былѡ Феникинлы паныд—10 сурс бојецѡс. Којмѡд мобілізација—польскѡј фронт былѡ—вѡлі нуѡдѡма 1920-ѡд воын. Ѳткымын организацијајас мунлісны фронт вылас ставнаныс. І шѡкыда сјѡвојасѡ поґѡ вѡлі аґыны комітетјас ѡґѡсјас вылыг гіжѡдјас: „Рајком тупкѡма. Ставыс мунісны фронт былѡ“.

Уна комсомолецјас сетисны олѡмсѡ мијан рѡѡина вѡсна. Нѡкор оз вун Трипольеын, Днепр берег дорын комсомолецјаслѡн трагическѡј гібелыс, кодјас усіны звермѡм коварнѡј врагкі помыг. Нѡкор оз вун стојкост да мужество 9 одессаса комсомолецлѡн, кодјасѡс растерзайтѡма Фенинскѡј контрразведкаѡн. Ассыныс кулѡмвозвывса прѡшщальнѡј писмѡсѡ мѡдѡдѡмѡн, најѡ гіжисны: „Кулам, нѡторжествуютѡм да чолѡмалам Краснѡј Арміялыг победоноснѡј наступајтѡм“.

Геројствоыс, доблестыс, кодјасѡс петкѡдлѡма граждaнскѡј војнаса фронтјас вылын, комсомолѡс наградітѡма высшѡј бојевѡј наградаѡн—Краснѡј Знамя орѡенѡн.

Орѡен бостігѡн, комсомоллѡн VIII-ѡд сјезд вісталіс аслас воззваніеын: „Мијан тѡдѡмлунјас, мијан мускулјас да мијан олѡм принадлежітѡны рабочѡјјас да крестана властлы. Мі егѡ жалітлѡј граждaнскѡј војна біа војасын, мі жаліттѡм пырыс ышловытѡг сетам најѡс выл іспытаніјејас да победајас лунјасѡ“.

Комсомол социалистическѡј строітельствѡса фронт вылын

Кор Сѡветскѡј страна вужіс мірнѡј строітельствѡѡ, Ленинско-Сталинскѡј комсомол петкѡдліс тышлыг обраґецјас уж фронт вылын, сталинскѡј пјатілеткајас фронт вылын.

1929-ѡд воын комсомол подхватітис социалистическѡј орѡјысѡм јылыс Вла-

дiмiр Илчлыг гениалнбј мысл да выступитiс передовбј радјасын современностлбн ыжыд двiженiеын.

Комсомолецјас петкбдлiсны вылын образецјас трудовбј энтузиазмлыг социалистическбј строителство став частокјас вылын, кбт кбнi наббј ез уважны: i Магнiтогорскбј комбинат, i Сталинградскбј тракторнбј завод, i Гор'ковскбј автомобилнбј завод стрбiтбмын, i Краматорскын да Свердловскын машиностроенiеылыг гiгантјас стрбiтбм вылын. Приморјеса тајгаын, Амур вылын, наббј стрбiтiсны томлунлыг выл мiча кар—Комсомолец. Сiктын комсомолецјас отсалсны бырбдны кулачествос да лбббдны колхозјас. Комсомолецјас вынбн вблi котыртбма уна сурс колхоз.

Социалистическбј строителство фронтјас вылын ударнбј ужыс комсомолбс 1931-бд воын вблi награитбма мбд орденбн—Трудовбј Краснбј Знамя орденбн.

1935-бд вбса сентябр 1-ој лунб доецкбј шахтор Алексеј Стаханов сетiс вбвлытбм рекорд, шахтаас выл ногбн-ассыс ужсб котыртбмбн. Стаханов пример ббрса мунiсны унабн да регыбдбн стахановскбј двiженiе вынбјра гыбн паскалiс став Сбветскбј страна паста. Стахановскбј двiженiе панысјас пiын, передовбј шеренгаын, мунiсны комсомолецјас Кривонос, Виноградовајас, Семченко, Ангелина, Славнiкова да мукбд.

Ленинско-Сталинскбј комсомол ем уна сiкас государственибј ужлбн школа. Сiбб ворсб ыжыд роль промышленностын i вiзму овмбсын. Талантливбј томббзлыг ыжыд армия выдвинбтбма социалистическбј овмбслбн команднбј постјас вылб. Комсомолбн воспитаннiкјас вескбдлбны наркоматјасбн, командубтбны морскбј флотјасбн да воздушнбј соедiненiејасбн, ужалбны трестјасса, заводјасса дiректорјасбн. Абу еша комсомолецјас наукаын, техникаын, култураын, искусствоын тбдчана дe-јателјас пбвсын.

Комсомолбн воспитаннiкјас активнбја участвубтбны государственибј ужын. Сбветскбј народ сетiс налы зев ыжыд доверiе, СССР-са да со-

јузубј да автономнбј республикајасса Верховнбј Сбветјасб депутатјасбн ббрбмбн. Сiз, СССР Верховнбј Сбветса депутатјас составын 200 гбббморт том ужалыс iбз. На пiын машинист Петр Кривонос, кодбс выдвинбтбма бнi туб вывса начальникбн, краснофлотец-подводник Анатолиј Селезнев, трактористка Валя Чернова, бур'атка Марија Хахалова, метро-стројевка Тања Федорова, 19 арбса стахановка Клавдија Сахарова да мукбд. РСФСР Верховнбј Сбветса депутатјас составын Сбветскбј Сојузса Герој комсомолец-танкист М. Јуфiн, талантливбј том учонбј математик С. Соболев, колхозница-стахановка А. Реброва, автомобилнбј заводса мастер комсомолка З. Федорова да унабн мукбд.

ВЛКСМ VIII сјезд вылын Сталин јортлбн реч— комсомоллбн программнбј документ

Комсомолбн VIII-бд сјезд вылын (1928-бд во) реконструктивнбј кадкостын комсомол могјас јылыс речбн выступитiс Сталин јорт.

Тајб речас Сталин јорт чуксалiс комсомолбс, партијабс, став сбветскбј народбс „кыпбдны рабочбј класслыг сiбб классбвбј врагјаслы паныд боевбј даслун“. „...Пролетариатлыг боевбј даслун чорбдан мог,—вiсталiс Сталин јорт,—ем сiбб мог, кодi должен iжтбдны мiжанлыг ставужнымбс, кытчбз ембс классјас мiжан странаын да кытчбз мi имейтам капиталистическбј кышалбм“.

Тајб речын Сталин јорт сувтбдiс мог большевик-специалистјаслыг выл, том кадрјас лббббдм јылыс. „Овладејтны наукабн,—вiсталiс Сталин јорт,—дорны большевик-специалистјаслыг выл кадрјас тбббмлунјаслбн став јукбнјас куза, велбдчыны, велбдчыны, велбдчыны упорнбја—тащбм бнi могыс“.

Сталин јортлбн тајб речыс ем зев важнбј программнбј документ комсомол став ужын. Сiбб велббб быд комсомолецбс революционнбј бдiтелностб, народ врагјас днб пбщадатбмлунб. Тајб речыс ыжыд четког-

төн да јасногөн сувтөдіс комсомол ужлыс кореннөј моґјас.

Став 20 во чөжөн комсомол вөлі і колы Ленин—Сталин партіялөн вернөјотсасыөн, социализм став враґјаслы паныд мiрiтчытөм борецөн.

Народлөн презреннөј враґјас, троцкістско-бухарінскөј выродоқјас, уна пөрјө зьлісны кежөдны комсомолөс ленинско-сталинскөј туј вылыс, нещыштны сiјөс рөднөј болшевістскөј партія бердыс. Ез удајтчы і некор оз удајтчы подлөј шпионјаслы да дiверсантјаслы пөртны оломө асыныс гнуснөј мөвпјассө!

Бөрја онас комсомол партія вескөдлөм улын, Сталин јортлыс индөјјас оломө пөртөмөн, вөчiс ыжыд уж асыс радјассө сетчө суйсөм троцкістско-бухарінскөј да буржуазно-националістическөј агентјасыс, шпионјасыс да дiверсантјасыс весалөм куза.

Болшевизмөн овладевајтөмөн, революціоннөј бөителност кыпөдөмөн, комсомол отсалө советскөј разведкалы берөдны враґјасөс, бертлыны вражескөј позјас. Партія воспiтајтө комсомолөс народлөн враґјас дiнө свјашщеннөј лөглун самөн. Сiјө воспiтајтө комсомолын советскөј эпохаса мортлыс медбур чертајас: целлыс јасност, характерлыс чорыдлун, повтөмлун, смеллун, отвага.

Комсомоллыс 20-өд вога јубилеј встретiтны стахановскөј ужөн

Ленинско-Сталинскөј комсомол, аслас 20 вога јубилеј кежлө лөсөдчөмөн, нөшта јонжыка паскөдө социалистическөј ордјысөм. Выл уна сурс комсомолец да томјөз петкөдлөны стахановскөја ужалан обраецјас, мiјан рөфиналыс вынјөр да могушчествө содтөмөн.

Сталин нiма автозаводса том стахановецјас сетiсны предложеније: „Мед СССР-са быд том гражданин 20 во тырөм чест куза дагтас да сетас аслас рөфиналы пөдарок“. Автозаводсајаслөн предложеније азгiс странаын пөс отклик. Томјөзөс шымыртөма творческөј ордјысөмөн. Сiјө дагтө уна ценнөј пөдаркијас аслас рөфина-мамлы.

Сiз, комсомолец Рычагов, „Серп і молот“ заводса обермастер (Москва), көсјысiс сроkyс воґ тыртны электропачлыс вога программа. Врач, комсомолец Анфилогов (Клиническөј институт, Москва) лөсөдчө медицинскөј наукајас кандидат званiје вылө научнөј дiссертацiја зашщiтiтiґ кежлө.

Сталин јорт комсомолец Ивановлы аслас вочакывјын индiс советскөј народлыс мобiлiзационнөј даслун воґө кыпөдны коланлун вылө.

Аслас јубилеј кежлө лөктөмөн, комсомол помкiтө Сталин јортлыс тајө индөдсө. Комсомол отсалө јонмөдны страналыс обороноспособност, воспiтајтө советскөј томјөзын патриотизмлыс чувство, аслас великөј рөфина дiнө рафејтөмлыс чувство.

Комсомолецјас, став советскөј томјөз рафејтөны асыныс роднөј Краснөј Армија да рад пырыс муноны сiјө радјасө. доблестнөј боецјас радјасө тајө воын мунасны Октабрлөн рөвесникјас.

Советскөј томјөз, ковмас-кө, сетас оломсө рөфина благо вылө, свјашщеннөј советскөј границајас дорјөм вылө. Та јылыс вiсталөны нiмјас Валентин Котельниковлөн, Семен Лагодалөн, Василј Барановлөн да мукөд јортјаслөн, кодјас кулісны јапонскөј налотчикјаскөд бојјасын.

Советскөј народ гөрөйтчө отважнөј лотчик-комсомолец I. Слещовөн, кодi тајө вога апрелын лөбзiс өтнас вражескөј авиаотрады паныд, кодi (отрадыс) нарушiтiс советскөј граница, вөтліс нарушiтелјасөс да застави-тiс пуксыны өтi јапонскөј лотчиклы.

Кор Хасан ты рајонын јапонскөј војскајас ускөдчiсны советскөј пограничнөј застава вылө, став советскөј страна пастаын јапонскөј провокацiја вылө вочакыв пыфдi мунис народнөј скөрлунлөн вынјөра гы.

Мiјан славнөј советскөј војскајас пасвартана ударөн жүгөдiсны кортөм гөстјасөс да шыбытiсны најөс советскөј терри-торија вылыс.

Комсомол, кодi Ворошилов јорт вiсталөм сертi, ем „страна обороналөн зарнi фонд“, дас лубөј минутө сувтны социалистическөј отечество дорјөм вылө.

ГЕРОЈСТВО ДА ОТВАГА

С. Н. САВИН

Краснознамјонијој салневосточној фронтса красноармејец

Вельмѡм јапонскѡј војеншћина вѡч-лис вьль провокацїа, пыралїс мїан соціалїстїческѡј рѡїна тѣррїторїа вьлѡ.

Јапонскѡј самурајјас унаыг-нын ускѡдчывлїсны мїан граицајас вьлѡ, і быд пѡрјѡ најѡ бостлїсны мїан доблестнѡј Краснѡј Арміјасань пас-вартана удар. Јапоно-манчжурскѡј налотчїкјаскѡд бѡрја схватка дырјї Хасан ты рајонын салневосточној Краснознамјонијој фронт вьвса мїан бојецјас да команфїрјас нѡшта ѡт-чыд став мїр возын петкѡдлїсны, мыј абу сещѡм вын, кодї ескѡ вер-мїс сулавны мїан сѡветскѡј ѡружї-јелы паныд.

Доблест, геројство да отвага—со мїан бојецјаслѡн тѡдчана качест-војасыс.

Красноармејец-свјазїстлы, комсо-молец Касјановлы подразфеленїеја-сѡ донесенїејас лої новлыны ружеј-нѡј да пулемїотнѡј бї улын. Бојевѡј мог олѡмѡ пѡртїгѡн Касјанов јортѡс вѡлї кышалѡма прѡтївнїкѡн. Сылыг вѡлї раиѡма вѡвсѡ, пулаѡн јур вьвгыс ускѡдѡма пїлоткасѡ. Но ѡт-важнѡј да находчївѡј бојец Касјанов петїс вражескѡј кыщыс. Сылы нї-нѡм ез мешајт командованїјелыс прїказјас стѡча олѡмѡ пѡртѡмын. Став донесенїејассѡ Касјановѡн вѡлї вајѡма срок кежлѡ.

Комсомолец Бїгуслы вражескѡј пула вѡлї їнѡма вїнтовка ствол каналас да жугѡдѡма сїјѡс. Но сїјѡ абу повѡма, ускѡдчѡма рукопашнѡј коѡд да чорыда „гѡстїтѡдѡма“ на-лотчїкјасѡс.

Бїгус не сѡмын вїѡма асѡс. Сїјѡ ѡтсалѡма щѡщ вражескѡј кыщыс-петны кокас раиѡтѡм јортлы.

Кор јапоно-манчжурјас вужїсны мїан тѣррїторїа вьлѡ, красноарме-јец Мельнїковѡс вѡлї орѡдѡма аслас подразфеленїејасыс. Сїјѡ мужествен-нѡја дорјѡма сѡветскѡј мулыг быд вершѡк. Кор лыјлѡма медбѡрја па-ронѡчыс, Мельнїковлы быт лѡбма бѡрынтчыны. Војбыд сїјѡ ѡтнас пу-калѡма ва гѡптын, а асывнас мунѡма асланыс застава вьлѡ.

Героїзм петкѡдлѡмаѡс лѣјтенант-јас Фїлїнскїј, Горфїјенко да војенком Ігнатѡв.

Красноармејецјас Науменко (ком-сомолец) да Устужанїн зев бура пѡртѡмаѡс олѡмѡ разведывателнѡј мог. Гранатометчїкјас Ковалчук да Федоров јортјас гранатајассѡ мет-кѡја шыблалѡмѡн, пѡдтѡмаѡс прѡ-тївнїкыг уна огневѡј точкајас. Лѣјтенант-свјазїст Смолаков снар'ад-јас потласанїнын кыкыг јїтѡма орѡ-дѡм провод, сїјѡн ѡбеспечїтѡма ор-јавлытѡм телефоннѡј јїтѡд.

Мужественнѡја тышкасѡмаѡс мїан бојецјас. Раиѡтѡм бѡрын бојецјас вѡлї ѡткажїтѡны мунны госпїталѡ да їнтересујтѡны граица вьвса положенїеѡн.

Комї АССР-са ужалыг јѡз, кызї і став сѡветскѡј народ, вермасны нафѣјтчыны, мыј мїан граицајас і воѡд лоасны непрїступнѡјѡс. Мед помнїтасны војна ѡзгыс фашїстјас сїјѡ урокѡ, кодѡс бостлїсны јапон-скѡј захватчїкјас Хасан ты рајонын.

МУЖЕСТВО да ОТВАГА

Хасан ты дорын героическӧй бојјаслӧн эпизодјас

ЈА. БРЕДКИН

Первој Приморскӧй армија №-скӧй частса ротасы політрук

Ми чукӧртчим тревога серти. Кыџи сӧмын воим назначеније местаӧ, ме чукӧрти аслам ротаса бојецјасӧс. Јубрти налы, мыџ јапонскӧй самурајјас нарушитисны мијанлыс граница. Мијанлы усис ыжыд чест—асланым морӧсӧн дорјыны сӧветскӧй му.

Бојецјаслӧн сѣнјасыс ӧзјисны врагјас динӧ ненавистӧн. Чабыртисны кулакјас.

— Кор-нӧ бојӧ, політрук јорт? Регоджык ескӧ!—шыасисны ме динӧ.

Ме чукӧрти комсомолецјасӧс—најӧ мијан ротасын абу еща. Гражданскӧй војнаыс примерјасӧн бегадаӧс иллустрјујтӧмӧн, ме вистали налы, мыџын должен лоны налӧн ролыс боџын. Сесса ме јуки комсомолецјасӧс отделенијејасӧ.

Август 1-ој лунӧ ми пырим бојӧ. Сѣџ вӧли роталӧн бојевӧј крешченије. Колӧ вӧли виӧдны быд бојец бӧрса, отсавны налы освоитчыны бојевӧј обстановкаӧн.

Безымјаниӧј высота вылӧ насту-пајтигӧн мијан рота первој шагјас-саныс вескаліс серјозној передѣлкаӧ. Мијан воџын вӧли Хасан тылӧн вескыдыв бокыс. Корсны лапкыдин вужны вӧли њекор. Прӧтивык кѣскаліс мијанӧс ураганнӧј артиллеріјскӧј да ружејно-пулемјотнӧј бӧн.

Ротаса командѣр шыбытчис тыӧ. Ме сы бӧрса.

Сы воџылын ме вистали став бојецјаслы, мыџ вужны мӧдар берегас колӧ кӧџ мыџ сѣџ оз сувт, сы вӧсна мыџ сыыс завѣситӧ общѣџ бојевӧј мог олӧмӧ пӧртӧм. Ӑти бӧрса мӧд најӧ чеччалисны ваӧ да пулајас шер улын вужисны ты вомӧн. Пулемјотјасӧн, фѣскјасӧн, јорта јортыслы отсалӧмӧн, ставныс, кыџи ӧти,

повтӧг вартчисны бојецјас. Регод мысти ми вӧлим мӧдар берегас.

Сѣџ бојас рота закалитчис да јон-мис. Ставныс вӧли тырӧмаӧс бојевӧј ентуџизмӧн. Карагандинскӧј рабочӧј, казах Шнасілов, Жампиісов сетисны шыӧдчӧмјас партијаӧ примитӧм јылыс. Њол бојец сетисны шыӧдчӧм комсомлӧ пырӧм јылыс.

Тајӧ бојас став красноармејецјас асланыс сѣнмӧя аџисны асланыс ӧружѣјелыс вынсӧ, кодӧн вескӧдлӧ опытној кѣ. Шојччан минутјасӧ најӧ сӧветујтчисны младшӧј командѣрјаскӧд, кыџи лоны сѣџ либӧ мӧд случајјасын. Торјӧн-нын старајтчис том автоматчик, кодѣ сӧмын њеважӧн-на воис мијанӧ да ез-на уџит основательнӧја јзучитны ассыс ӧружѣјесӧ. Сѣџ корѣс ротаса командѣрӧс инструкторјутны сѣџӧс, да сѣџ окота пырыс висталис автоматчиклы став волнујтана вѣпросјас вылӧ.

Решајущӧј бој воџылын ротасын вӧли нуӧдӧма комсомольскӧј собраније. Ми кујлим окопјасын. Рытја лӧнӧмӧн пӧлзујтчӧмӧн, ме, ранѣтчӧм комсоргӧс вежӧмӧн, предложѣти комсомолецјаслы чукӧртчыны којмӧд взвод расположенијеӧ. Регод мысти ставныс чукӧртчисны. Сорнитантор ӧти: аскѣја лунлӧн бојевӧј мог.

— Ми мунам штурм вылӧ стенаӧн, —шуисны комсомолецјас, —мијан мог —не сӧмын лоны воџын, но і отсавны бӧрӧ колччысјаслы, нуӧдны најӧс ас бӧрса.

Пӧс речӧн выступѣтис Шпасило јорт:

— Ковмас-кӧ, ми кутам телӧјасӧн орјӧдлыны проволочнӧј загражденијејас, но богтам Заӧчернӧј высота, —шуис сѣџ.

Взводјас, одфеленїејас костын, боецјас костын паскаліс орджысѡм Заоѡернаја высота вылын первојѡн краснѡј знамја сувтѡдны право вѡсна. Став договорјасас основнѡј пунктјасѡн вѡліны: ловја вын вїѡм, бојевѡј імушество вїѡм, ыжыд организованност, кѡрт воінскѡј дїсциплїна.

Бој кежлѡ гѡтѡвїтчїгѡн, ме нѡшта ѡтчыд прѡверїті роталыѡ став составѡ.

Асывнас, атака возвылын, ме прѡдїті подразделенїејастї, беседујті боецјаскѡд. Помас пырї боец дорѡ, кодї мїжанѡ воїс сѡмын-на воззалунас да ез-на вѡв боын. Сы дорѡ окопас воѡм бѡрын, ме кутї вїставлыны возза бојјас јылыс, героїчскѡј епїзодјас јылыс, інтересујтчї сїѡ подготовкадн, стрелковѡј делѡ тѡдѡмлунѡн.

Секи окоп дорын разорвїтчїс јапонскѡј снар'ад. Ме кыклатї раїтчї.

Полевѡј лазаретын ме тѡдмалї, мыј Заоѡернѡј высота бостѡма решїтelnѡј да отважнѡј штурм бѡрын, Самурајјасѡс вѡлі бырѡдѡма. Нѡкымынѡн, кодјаслы удајтчїс колны ѡнѡн, позорѡн пышїсны сѡветскѡј му вылыс.

Ме том полїтрук. Менам ез вѡв полїтїчскѡј ужлѡн ыжыд багаж. Квајт лунѡн, кодјасѡс олї бојевѡј обстановканын, ме бостї озыр опыт.

Ме нѡшта ѡтчыд убедїтчї делѡ вылын, мыј Ленин—Сталин партїялы преданност, рѡдїнаѡс рафејтѡм чужтѡны бојецын сещѡм отвага, сещѡм мужество, кодјасѡс оз вермы лоны жугѡдѡма нїнѡмѡн—нї артїллерїјскѡј бїѡн, нї пулајасѡн.

Мї мунїм бојѡ Сталин нїмѡн да побеждајтїм тајѡ рафејтан нїмнас.

ХОСЕ ДІАС ОРДЫН

„Испанскөй дневникыс“

1937 вога јунь 20-өд лун

МИХАИЛ КОЛЬЦОВ

Хосе Диас оз присутствуйт пленум вылын. Сылы бара лоі омөлжык, сійө временнө оз участвујт оперативнөј ужын.

Ме вөлі сы ордын талун. Сіјө оз көсјы овны кар сајын, көні ешажык шум да кокнөжык лолавны, сійө колччис татчө, Центральнөј Комитетсаң некымын квартал сајө. Ме кыпөдчі вылысса судтаас, звөніті; пріхожејас дежурітіс охрана—кык комсомолец винтовкајасөн, најө ворсісны шахматөн.

Прөјдіті кушөмкө, тыдалө, владелецјасөн еновтөм, вкустөг ідралөм квартиралыс некымын тыртөм комната дөдушкајас да бабушкајас портретјасөн. Бөрја комнатаас, ыжыд крөват вылын кујліс кокнө ешкынөн вевтгысөм Хосе. Сіјө вөлі өтнас.

— Те век-жө бөр локтін татчө, ен бөрјав, січкө?

— Ақзан, бөр локті.

— Шојччін?

— Ег зев.

— І Мај первојөд лунө те вөлін Москваын?

— Вөлі.

— Бур парад?

— Зев бур.

Мі віқөдім мөда-мөд вьлө да нумјалім. Мукөд дырјі окота сөмын нумјавны, нінөм унжыксө. Віқөдны да нумјавны. Зев рад вөлі ақзыны бара, мед көт і јурлөсјас вылын, тајө бур чужөмсө, іспанецлыс да рабочөјлыс прөстөј чужөмсө, том, чуқырјасөн віқөдлөм, мөвпалыс чужөмсө. Оні, вісөмсө венөмөн, тајө чужөмыс југјаліс нумөн. Сіјө нумјаліс сы вөсна, мыј ме локті Москваыс.

— Менам ем срочнөј порученіје.

— Вістав.

— Пола, мыј омөлтөр вөча теныд мыјкө пычкөсад. Меным шудма кутлыны да оқыштны тенө, кық сөмын верма крепыда.

— Фөјкствујт став вынөјрнад.

Сіјө фөксіс вольпаг вылас да шыбытіс ешкынсө.

— Те ақзылін сені ставсө? Міјанлыс став другјаснымөс?

— Ставнысө.

— І сіјөс ақзылін?

— Кодөс?

— Гөгөрвоана, кодөс.

— да.

— Те сіјөс ақзылін? Сорнітін? Дыр?

— Пөшти часөн-жынјөн.

— Часөн-жынјөн. Озыра. І мыјтөм сы піыс Іспания јылыс?

— Ставсө Іспания јылыс. Пөшти час сіјө јуасіс.

— Мыј јылыс?

— Быдтор јылыс. Народ јылыс, вескөдлысјас јылыс, арміја јылыс, партија јылыс. Сіјө восхішшайтчө народөн, сіјө стојкостөн, упорствоөн, выдержкәөн, интервентјаскөд тыш вөзө нуөдөм вьлө вөлаөн. Те јылыс. Тајө сіјө шуіс—крепыда кутлыны да оковны тенө. Сіјө шуіс, мыј теныд главнөј фронт өні—сіјө тенад здоровје.

— Емөс нөшта і мукөд фронтјас...

— Абу, главнөјыс—тајө. Сөмын тајө фронт вылын венөмөн, те верман тышкасны мукөдјас вылын.

Оні діас ез віқөд сөсса ме вьлө. Важ мөзыс нумјалөмөн, сіјө віқөдіс ылө пространствоө, і вөлі гөгөрвоана, кытчө сіјө віқөдө.

— А мукөд часжынсө—сіјө сорнітіс ачыс? Те ставсө кывлін?

аслыныс бббд. Најѳ бзтылісны некымын чагтор кык кірпіч костын да вѳрѳшітисны бі вылын карыс ѳктѳм тыртѳм консервнѳй банка пыдѳсас выј коласјасѳн. Банкаас пуктылісны кымынкѳ аңкыш, картопел—со і быдса блудо. Гѳрбылтѳм фігурајас сѳкыд парамітическѳй восковјасѳн шочыніка прѳјфітлісны лачугајас да палаткајас костті. Быд восков најѳс дојдіс да раздражајтис. Испанецјас-ѳ тајѳ вѳліны? Андалузецјас-ѳ—статнѳй, міча, јона танцујтыс јѳзлѳн гажа народ?

Коді оліс страшнѳй Адата поволокын? Человечестволѳн коласјас да отребје? Сѳеклассірованнѳй брѳѳагајас?

Ез, рабочѳјјас, пролетаріјјас, труженікјас. Воэті најѳ мунлісны гудок серті заводјасѳ. Но весіг і најѳ, кодјаслѳн коліужыс, іѳѳт дон вѳсна вермісны овны сѳмын тані, роэа палаткајасын, кодјасѳс вѳѳѳма асланыс кіјасѳн. Тајѳ кісѳѳм севілскѳй обітелсѳ, корысјаслыс торја государствосѳ севілецјас німтісны Соједіновнѳй Штатјасѳн. Тані, зѳла керкаын, зѳбсасіс поліцейскѳй разгром бѳрын да заседајтис коммуністическѳй партіјалѳн Севілскѳй комітет. Тані ужаліс Хосе діас.

— А Лусена помнітан? Сінко Касас помнітан, Хосе?

Сіјѳ нуммуніс.

— Помніта. Сѳмын секі заводітчіс збылысѳ сіктын уж. Вѳлі кад...

Мі мунім ѳті појездын, зік Севілјасаныс. ѳті појездын, разнѳй вагонјасын.

Лусена станціја дорѳ матыстчїгѳн, ме куті віѳѳѳны ѳшінѳд, медем не прѳпустітны. Ставыс артміс правілі. Том морт чеччыштис појездыс Лусена станціјаын. І ме сы бѳрса.

Мугѳм том морт лібѳ прѳстѳ зон, лібѳ весіг зонпосні. Емѳс јѳзлѳн сещѳм вѳевозрастнѳй ѳблікјас. Он тѳд, ворсіс-ѳ сіјѳ кык во сајын-на посні челафјаскѳд ізјасѳн лысѳѳмѳн лібѳ сылѳн аслас-нін ем кујім челаф.

Том морт чеччыштис појездыс, сіјѳ матыстчіс платформа вывса возбуфѳѳннѳй, волнужтыс јѳз чукѳр дїнѳ.

Лусена станціја вылын јѳз чукѳр кодѳс-кѳ віччысіс. Кодлыкѳ вѳлі дастѳма гвоѳѳікајаслыс букет, кодѳс јона кѳрталѳма рыжѳй шобді ізасѳн.

Том морт муніс јѳз чукѳрѳ, і пыржѳ платформалѳн тыртѳм пелѳс ѳдіѳ кутіс содны. Јѳз чукѳр вѳрѳѳѳчїс станціјасан. Сіјѳ віччысіс со шук тајѳ мугѳм зонсѳ. Тајѳ сылы вѳлі букетыс.

Страннѳй шествїе вѳрѳѳѳчїс Лусена станціја дорыс, кар бокті, вескыда му вылѳ. Страннѳй шествїе бокѳвѳї і весіг испанскѳй сінлы. Страннѳй секі—і ѳні сіз-жѳ.

Воэын вослалісны дас крестанін, кодјас вѳліны асланыс былунја жєныѳк гачјасаѳс, кыз жежыд чувкіаѳс, јурјас вылас разнѳй чышјанаѳс. Најѳ мунісны гырыс беѳјасѳн да кыз бытѳѳ весалісны тујсѳ, кѳт воіас некод ез вѳв, некод ез пык тујсѳ.

Воэын муніс севілјаса мугѳм том морт, кодѳс кышалѳма радујтыс да дружелубнѳй почтївельнѳй свїтаѳн.

Сіјѳ муніс кіјасас цветјасѳн да нумјаліс, а орчѳѳн сыкѳд јон верзілѳ благоговејнѳја нуіс вылѳ кыпѳѳѳм кіјасас обыкновеннѳй чарла да сотѳм воропа обыкновеннѳй кузънечнѳй мѳлѳт.

Тајѳ знамја пыдді. Но сіјѳ вѳлі знамја дорыс јонжыка страшнѳй.

Обыкновеннѳй предметјас, кодјасѳс бостѳма асланыс обычнѳй обстановкаыс, пѳртѳма емблемаѳ, вѳліны, кыз грознѳй сімволјас.

Крестаналѳн нѳшта ез-на вѳв чарла да мѳлѳта знамјаыс. Најѳ кыпѳдісны чарласѳ да мѳлѳтсѳ, кыз знамја.

Воэа шеренгајас бѳрса муніс пѳрадоктѳг, но топыд да кыз-кѳ кытыртѳѳм чукѳр. Испанскѳй крестанаѳс да батрақјасѳс абу вѳлі велѳѳѳма стројѳ. Страна го во-нін ез участвујт гырыс војнајасын. Ассыныс срок прѳјфітыс салдатјас пырыс-пыр вунѳдісны омѳлік армејскѳй муштрасѳ.

Тајѳ пѳрјѳ јѳз зілісны дружнѳја маршірујтны ѳтѳѳѳ тувччалѳмѳн. Тајѳ најѳс занїмајтис, і ез кыз сѳмын развлеченїе, а кыз кушѳѳмкѳ, кѳт і зѳла, но серјознѳй мог. Најѳ кѳсїсны

петкөбдлыны локтыг пропагандысты, мыҗ куждны вославны өтщөщ.

Куҗим жандарм, гарфия сивилыс куҗим салдат терыба мунисны јөз чукөр бөрса. Снараженјелөн лимоннөј тасмајас вешјөмаөб бок вылас, лакированнөј треуголкајас вешјөмаөб балабөж вылас, карабинјасыс бовкјалисны өт-мөдарө.

Најө совешщайтчисны мунигас. Вөли мыҗ јылыг совешщайтчыны. Лусенаө пөшти вөссөн локтис агитатор-коммунист Севилјаыс, сјјөс пөшти вөссөн встречајтисны цветјасөн станция вылын, сјјөс нубдбны выступајтны сиктса митинг вылө.

Шествје кежис ыжыд шоссејнөј туј вылыг проселочнөј туј вылө. Сјјө чукласөмөн мунис нөрысјас вывти, олівковөј рошщайас пөвстти. Жынвыјө пастөм батрақјас мотыгајасөн небөддисны рыжөј, кос, потлаөбм му олівајас улын. На пые, кодјас виөддисны колонна вылө, чуксалөмјас кывзөмөн, унаөн шыблалисны мотыгајасө да сувталисны јөз чукөр динө.

Процессјаыс мунис дыр, сјјө векөдчис кытчө-кө пыщкөслаы. Туј чукылтаинины старшөј жандарм мөдөддис аслас тројкасыс өтиөс карө. Колонна сјјөс казалис да өдзөддис вөковсө.

Куш гөрд мулөн паскыд кусөк вылын заводитчис митинг. Трибуна пыдди вөли өглаөдөм кык из. Первој шеренгаыс батрак сувтис, сјјө вылө кыпөддис чарла да мөлөт, сы гөгөр јөз топөддчисны кыщөн.

Медвозғаөн сорнитис старик. Ме помнита, старик сорнитис медвозғаөн. Кельид ыжыд тушаа старик гөль крестанскөј паскөма.

Сјјө шуис, мыҗ крестана муҗисны терпитны. Најө сетөны бөрја вынјассө тајө проклатөј јөз муыслы. Воздс пыддыс оз бостны весиг надеја, мыҗ оз кувны шыгјөн. Помешщик вајис аслыс трактор і вөтлис 30 мортөс семјајасыскөд, весиг ез виөддлы налаө. Крестана корысалөны, да нөшта быдлун воалөны ужтөмалысјас карыс, ветлөны поместјејас куза да чинтөны пөфөнщца вылө дон. Гөла олысјас вөјөны да өшјөны мөда-мөд

вылас. А өд колө мөдтор. Колө кытартчыны да кыскавны мөда-мөдсө. Лусенын некымын морт гижисны коммунистө. Најө сузөддисны Севилјаыс со тајө том сенјорсө. Мед гөст сорнитас. Мед сјјө висталас, кыҗи колө тышкасны, медым артмис төлк, кыҗи тышкасөны коммунистјас Рөгсјаын, өд сені артмис төлк.

Старик вешјис бокө, јөз чукөр бергөдчис севилскөј зон дорө да дружескөја чолөмалис сјјөс. Зон вөли серјознөј, сјјө ез-нын нумјав. Чужөмыс сылөн, бур чужөмыс, испанецлөн, рабочөјлөн прөстөј чужөмыс, том мөвпалан чужөмыс, вөли зевтчөма. Сјјө көсјис сорнитны.

— Јортјас!

Тајө чукөстчөм вылас друг воча шыагис капрал гарфия сивилыс. Сјјө матыстчис оратор динө да властлөн некущөм признақастөг бостис сјјөс соскөдыс. Пропагандист нещыштис кисө, бергөдчис да көсјис возө нубдны.

Жандарм ез лант:

— Республика дорјөм јылыс закон оломө пөртөм ним куза те сорнитны он кут.

Чукөрын јөз скөрмөмысла пузисны.

— Кристобаль, пөрыс королевскөј пон, важөн-ө те лоин республика мыжөдөн? Од весиг бөрјысан лунө те гјавлин ставсө, коді те ног ез гөлөсујт Бурбоңјас дор. А талун те бара пөдтан мјанөс, өви-нын кыҗ республиканец.

Капрал знакјасөн чуксалө ассыс спутниксө. Мөд жандарм тојласигтыр сујсис јөз чукөр пыр, сувтис динас. Севилскөј зон вөли арестујтөмкод-нын. Кык треуголка да кык винтовка костө топөдөм сјјө кыпөдө кисө, требујтө лөны. Здукөн лоі лөн.

— Јортјас! Ме сөлала тајө цепјыв повјас вылас. Ме наыс ог пов. Ме тавөј кута узны турмаын. Но отсалөј меным виставны, мыҗ ме көсја. Вајөј меным виставны ставсө заводитчөмсаыс помөзгыс, а сесса мед меным вундасын јурөс, мед кутасын решетка сајын і...

Воўд сылөн гёлдсыс ез кыв ётув-
жён горзём вёсна. Ёўз чукёр, кодї
мінут саён сулалїс пёшті унзілын
моз, орбдчїс терыб лавадн, торїдїс
агїтаторёс гардіа севїль дїныс, зырїс
жандармјасёс бокё, бусёсёом как-
тусјас дїнд.

Жандармјас сїзі і колїны сулавны,
нїндн вёчны вермытёг. На јылыс ву-
нбдїсны. Горша, паскёдём сїнјасён,
батракјас кывзісны севїльскёј комму-
нїстёс. Сїјё сорнїтїс, і сїјё, мыј сор-
нїтїс сїјё, батракјас јуїсны, нълалїс-
ны, пельпомјаснас жалїтёмён вёр-
дёмён быд пёрїё, кор валы кажїтчїс,
мыј оратор музіс, мыј сїјё кбсјё по-
мавны.

Севїльскёј коммунїст вїсталїс прё-
стёј торјас. Сїјё вїсталїс, мыј колё
бостны помешчїкјаслыс му, со бу-
рещ тајё мусё,—бостны, јукны мёда-
мбд костын. І не со во мыгті, а ёнї.

— Тї шуавны: кбнї да кор аззы-
лёма, медым крестана да батракјас
бостїсны помешчїкјаслыс му, вёт-
лїсны најёс да асныс лоїны кбжае-
вадн? Но-ёд тї асныд тёданнїд,—
со 13 во-нїн, кызї крестана да рабо-
чёјјас Россіјаын вётлїсны асыныс
сењорјасёс, најё шыбытїсны најёс
гранїца сажё да асныс стрїтёны ас-
сыныс олёмсё. Сенї тракторјас оз
лїшажтны гёла олысјасёс наң кусё-
кыс, сенї асныс крестана корбны
тракторјасёс асыныс ужёс кокнбдём
вылб, і государство отсалё машина-
јасён став крестанскёј товарїше-
ствојаслы—колхозјаслы. І крестан-
скёј томјёз, зонјас да нывјас, мунёны
велёдчыны унїверсітетјасёс оз омёл-
жыка нётї татчёс сењорјас дорыс.
13 во зумыда сулалё Сёветскёј Рос-
сіја, 13 во—а мї танї ёнёз-на шедё-
дїм сїјёс, мыј гардіа севїль вётлалё
мїжанёс оз король нїмсан, а республі-
ка нїмсан.

— Сїнко Касасын крестана шоша-
ёдыс бостїсны асыныс начальствосё.
Алкалд дїнд локтїсны војшёрын да
кыз бездёлнїкёс бостїсны гётыр дїн-
гыс да шуїсны сылы: „Бост ассыд
алкалдскёј жезлтё да ёшбд ассыд
почотнёј дептё“. Сїјё вїжёдїс маїсо-
вёј пыз кодёз, сїјё ез лыст јуавны
мыјын дёлдыс. Сїјё бостїс ассыс

алкалдлыс жезлсё да ёшбдїс сылас
езыс цеп, а гачсё сылы ез сетны
паставныс, і сїзі сїјё петїс улыч вылб,
Сїнко Касас сїктыс тајё почтённёј
главаыс. А сесга јёзыс пырїсны і
гардіа севїльс начальнїк дїнд да сїз-
жё шуїсны сылы: „Пастав мундїртё,
пастав орденјастё“. І сїјё сїз-жё
повзїс шыр моз, і ез лыт вїдчыны,
сїјё пасталїс мундїрсё да орденјас-
сё, но полїс пырны шкапас ёружїе-
ысла, сы вёсна, мыј сїјё-жё ёружїе-
нас сїјёс ескё помалїсны места вы-
лас. Сїјё петїс јёзкбд улыч вылб, а
сенї-нїн сулалїс став сїктыс гачтём
Алкалдкбд. І кыкнан щёг тарантулсё
нубдїсны главнёј улыча куза, вїчко
да кабак пёлён, карса воротајас сажё.
Најёс петкбдїсны ворота сажё, а сенї
шуїсны: „Мунёј, сењорјас, кытчёз
ловјаёс. Мїжанлы тї онё колёј“.

Севїльскёј коммунїст разбїрајтё тајё
случајсё:

— Бура-ё вёчїсны Сїнко Касасын?
Бура, да ез зїк. Алкалд да жандарм
мунїсны карыс, сїјё збыль. Но ёд
најё бёр локтїсны асывнас военнёј
отр'адкбд, і кор најё бёр локтїсны,
сїјё вёлі-нїн ез сїкт, а повзёдём ку-
рёг поз. Жандармјас куш кїјаснас
бостїсны став вожакјасёс да нёшта
сетчё мыхтём јёзлыс чукёр. Сїкт ез-
вермы тышкасны. Тырміс выныс да
кужёмыс сёмын первојја кадсё. Ме
ог шу, мыј оз вёлі ков вётлыны сїјё
подлёј паразїтјасёс. Но секї-жё колё
вёлі котыртчыны, бёрїны батрац-
кёј, крестанскёј комїтетјас. Бостны
да јукны мусё. Колё вёлі сузёднн
ёружїе да кїјасын ёружїён дорїы-
ны сїјё мусё. Ёружїён. Мї, комму-
нїстјас, вёзјам тїжанлы тышкасны
не кулакјасён, а навахажасён да вїн-
товкајасён; воас кад—сузёдам пуле-
мјотјас да пушкајас—кутам тышка-
ны пулемјотјасён да пушкајасён.

Ораторёс дугбдїсны аплодїсмент-
јасён, горзёмён да сынёдё їзас шла-
пајас шыблалёмён.

Старїк, сїјё, кодї востїс собраїе-
сё, бара петїс шёрас, кыпбдчїс трї-
буна їзјас вылб, сїјё бара кутїс вїс-
тавны, нёжјё, пёшті быд кыв бёрын
дыр кежлё сувтлёмён:

— Вокјас! Ме ег ставсё тїжанлы

вістав, кор сорніті первоўдывсѳ. Ме вістали, мыј міжан сіктын ем некымын коммуніст. А ѳд ме—ме на пыс ѳті. Бура важѳн-нын. Воўті чѳвовлі, а ѳні—старік кыпѳдѳ гѳлѳссѳ—ѳні вістала гораа, мыј ме коммуніст, мед кыласны ставыс, і тајѳ щѳг москіт Крістобальс. Мед кылас і вѳчас мекѳд, мыј кѳсјас. Но, вокјас, абу-ѳ жанѳім, мыј міжан сіктын сѳмын ѳужіна жын коммуніст? Кор ме вѳлі ѳола, ме кывлі гырысжыкјаслыс, кыѳі тышкаслісны коркѳ міжан землакјас сењјорјаслы да најѳ лакејјаслы паныд. ѳні-ѳмѳј, кор міжан страданијејасыс содісны, ѳні-ѳмѳј мі огѳ му-вѳј партіјаѳ, коді тѳдѳ, кыѳі колѳ бѳетны горшѳдыс міжанлыс палачјасѳс?

Старік лептіс вылѳ жежыд бумага ліст. Сіјѳ тыртѳм лістнас тѳлѳдіс пѳс сынѳдсѳ. Сіјѳ макајтіс лістнас да чуксаліс.

Јѳз чукѳр куѳа кутіс ветлыны гы. Сесса сѳрсѳн-бѳрсѳн гранітнѳј валун дорѳ матыстчалісны јѳз да, жандарм-лѳн кымѳм чужѳм вылѳ віѳѳдлѳмѳн, копыртчалісны ліст вѳстѳ, гіж-салисны коммуністѳ.

Старік, коді чуксаліс гіжсавны, тѳдіс сіктыс ставнысѳ. Но ѳні сіјѳ вѳлі торжественнѳј, ѳік іспанскѳј ногѳн формальнѳј. Сіјѳ вѳлі пѳшти обраѳітчѳма. Сіјѳ гораа јуавліс нім јылыс, і быд матыстчыс гораа вісталіс асѳѳ. Быдѳн, коді кырымалѳма лістсѳ лібѳ коді матыстчѳма сы дінѳ, ліхорадочнѳја переживајтіс сы гѳгѳрса јѳзлыс поведѳніјесѳ. Ставныс віѳѳдісны мѳда-мѳднысѳ. Полысјас сіјѳ віѳѳдѳмсыс зілісны нѳжјѳнык вѳшјыны бокѳ. Мукѳдјас, кыпѳдѳм јурјасѳн, јѳз чукѳрсѳ тојлалѳмѳн, сурсісны трібуна дінѳ. Сыр кыссіс партіјаѳ гіжсалѳм пѳліціја сінјас улын. Содісны кык ѳткоѳ спісок—ѳтыс старік ліст вылын, мѳдыс жандарм кнјжкаын.

Медѳѳрын, старік сувтіс лістнас. Сіјѳ шуіс:

— Со нѳл.

Жандарм клопнітіс кнјжкасѳ. Соб-раніје вѳлі недовольнѳј.

— Еща.

Абу, вокјас, тајѳ абу еща. Тајѳ

пѳшти кѳкјамысѳд јукѳныс ставыс-лѳн, коді ем тани. Тајѳ сосыс мі нѳшта чінтыштам-на. Мі прѳверітам бы-дѳнѳс, обсудітам быдѳнѳс, вермам-ѳ мі сіјѳс прімітны коммуністѳ. Міжан сіктын-кѳ весіг со жын повтѳг па-насны помешцікјаслы, ростовщік-јаслы да жандармјаслы паныд тыш—сіјѳ со жынјыс кыскасны ас бѳрса-ныс і сурс і дас сурс јѳзѳс. Сѳмын віѳѳдѳј—не петкѳдлыны мышнытѳ враглы, не вузавны јортјасѳс. ѳд ті прісагајтінныд,—сіјѳ нумјалѳ,—ті прісагајтінныд ѳік офіціалнѳ, жандарм дырјі.

Шествіје бергѳдчіс бѳр, сылѳн вѳлі-нын вылѳ ѳблік. Со батрак-комму-ніст ѳтщѳщ волаліс куѳ тушаа зна-менѳносец бѳрса, севілјаса мугѳм зон бѳрса. І јѳз чукѳр муніс на бѳрса мѳд ногѳн. Тајѳ вѳлі-нын ез јѳз чу-кѳр, тајѳ вѳлі отр'ад. Крегѳтанскѳј отр'ад, коді дас тышкасны да по-беждајтны. Јѳз віѳѳдіс олівковѳј рошщјас вылѳ мукѳд сінјасѳн, ез жертвајас сінмѳн, а лоан кѳѳајева-јас важнѳј сінјасѳн.

Уна-ѳ колі секіса југенскѳј јачејкаыс? Сѳкыд шуны. ѳні лунвыв Андалузіјаын владычествујтѳ генерал Кејпо де Лјано. Но уна со да сурс коммуністјас мунісны лунвылыс Хаенѳ, Естремадураѳ, Мадрід дорѳ тышкасны фашизмкѳд. І нѳшта ун-жык колі дорјыны рѳднѳј мусѳ. Сус, пѳлк партізанскѳј отр'адјасѳн ветлѳны најѳ Севілја гѳгѳр да тревожі-тѳны да атакујтѳны регуларнѳј фа-шістскѳј војскајасѳс, да тѳдвылѳ укѳдѳны крегѳтанстволы победа вылѳ сіјѳ наѳеја јылыс, тајѳ пѳс, гѳрд андалузскѳј му вылѳ сіјѳ правајас јылыс, олівковѳј рошщјас вылѳ, по-мешцічеј керкајас вылѳ сіјѳ права-јас јылыс.

Севілјаыс том пропагандіст-рабо-чѳј лоі став іспанскѳј большевікјасѳн вескѳдлысѳн. Кушѳм жал, мыј сіјѳс ѳні дорѳма волпас бердѳ. Но сіјѳ бурдас, ѳерт. Сіјѳс колѳ ѳдјѳжык оперірујтны. Сіјѳ бостѳ војса пызан вылыс стѳкан да нѳжјѳ, ічѳтік вом-тырјасѳн јуѳ ва. А секі, Југенын, сылы сіѳі і ез сетны јуны.

Сіјѳс нуісны наѳежнѳј заштіта улын,

станціаў. Торжественно́я да гажаа колло́дны. Жандармјас ез лытны весіг матыстчыны. Бөр мувігөн ме візді мѡд вагонса. Кык станціја бѡрын сіѡ петіс платформа выло́ жуны. Сіѡ ез ју быдса лун. О́д і лунсенса полевѡј тѡбуна ез вѡв оборудѡма графінјасѡн да стѡканјасѡн. Фетінка бѡстіс 10 сѡнѡмос да сѡтіс поррон, ѡ́тї жеңыд да ѡ́тї куѡ ныра сој доз. Іспанскѡј прѡстѡј народлѡн велалѡм жестѡн агітатор кыпѡдіс кувшінсѡ јурсыс вылѡжык да сіѡ прѡдіс сіѡс, меѡым валѡн кѡзыд струјаыс вескаліс востѡм вомас. Секі

сіѡс кватітіс пѡломѡдыс гарѡја сівіл.

Сіѡ жандармыс вѡлі мѡчаа брїтѡма да шѡндісаңыс ліловѡј ѡчкіјаса. Сіѡ сѡмын-на петіс кіјасас лістѡн „Телефонос“ вывеска увса станціѡнѡј ѡ́зѡсыс. Перрон мѡдар помзаң термасісны нѡшта кыкѡн, карабінјасѡ сѡ кутігтыр.

Кор зон петкѡдіс асыс документјасѡ, кувшїна фетінка котѡртіс. Сіѡ і ез удајчы јуны. Мунігас, кык конвојнѡј костын, агітатор бѡстіс ѡпсыс куѡ канарскѡј вужјаслыс чѡпѡ да кутіс гартны чїгарка.

КОЛХОЗНӨҮ ГИҚТЫН

М. ЛЕБЕДЕВ

Сиктыс сиктө ветлігөн
Азған, кығи быдлаын
Лөсыда да гажаа
Олө сиктса морт.
Олө сижө сешдөма,
Кығи сижөс велөдис,
Кығи шөктис овнысө
дона Сталин јорт.

Јур вестаным ајралө
Јенеж вывсаң шондыс.
Шонди улас му вылын
Ҷоризалан сад.
Сиктса мортлөн сөлөмыс
солыдлунөн тырөма.
Сиктса мортлы водма
Нымкодасан кад.

Петалан-кө му вылө,
Оз-нын синад шыбытчы
Омөлик лок вөлыскөд
Гөрыс да ну гөр.
Трактор сені муркөдчө,
Багатыр мөз ужалө,
Важса откаолыс мөз
Му вылас оз адр.

Кышовтан-кө вијассө
Гожса страдналуијасө,
Ружтан шыа пессөмсө
Он-нын сетыс кыв.
Машинаөн ышкөны,
Машинаөн куртөны,
Кыпыд горөн сылөны
Гажа сыланкыв.

Ужыс ез ло сөкыдөн,
Ужыс ез ло мустөмөн.
Өтув ужсө ужавны
Поэ ворсигмөз.
Мездис сиктса вөјтырөс
Немөвөјса гөллиуныс,
Вајис һансө, ембурсө
Сталинскөј колхоз.

Сикт кузаыс мунаи-кө,
Азған, кығи сиктыслыс
Сөветскөј культураыс
Вејис чужөмбан:
Быдлаын выл школајас,
Фетсадјас, болычајас,
Клубјас да магазинјас—
Быдтор азған тан.

Котөртөны школаө
Сиктса јөзлөн челафныс,
Сералбны, зөлгөны,
Нымкодасигтыр.
Ичөтысаң југыдлаи
Тујсө налы востөма.
Некод оз ло на пиыс
Важ мөз пемыд мыр.

Кыпыд ужөн, зилөмөн
Вөльнөј сөвет му вылын
Ассыс шудсө јонмөдө
Быд колхозник јорт.
Ҷормөм пөлјас, пөчөјас
Шензөны да шудны:
„Өни весиг томмөдчас
Ми код пөрыс морт!“

ДИНЮЛЪ ЖЫЛЫН

(Повестыс XVI глава)

ЛУЗДОР ВАГ

Гажаа воіс тулыс. Вөрју жарјас праҥник кежлө моз җоннас вөччисны, ловҗисны.

Јі улыс мездмөм вөрју ыпјалис-жө, термасіс нуны асыс вајассө. Шумөн, ызгөмөн пөлччис сіјө да, җескыд береҗасыс петөмөн, мөдіс ғылыда-жык, но сещөм-жө өдіө.

Сөмын дінюл катішше вылыс сортовөј вөрсө ас вөласыс Вөрјулы не-на нещыштны. Вөрјулыс өтарсө і мөдарсө кілометр куҗа вөлі пощөма вына кіјасөн, најө-жө кіјасөн, кодјасөн вөлі ускөдлөма кок јывсыс да вајөма татчө куҗ керјассө. І өні тајө, ветымын сурс кубометр вөр массаыс зевтчис вадорын, ва вылын быд сущ індысис іскөвтны увлаң.

Көлдө кыјөдны кад. Вына кі, ен уз! Вөрјуыд аслас законјасөн-на өлө. Лолыштас Војыв—жугылмас Вөрју, јіҗасны лөніңјас, өті војөн візувтас ва, і секі гажтөммас катішшеыд. Кылөдчыс, ен уз!

І ез узны. Мед көҗ і арнас-на ју куҗалаыс вөлі лөбөдлөма: улынің-јассө пощлөма столбјасөн, вөчавлөма выл кырөмјас, весавлөма лөп чукөрјас, но сіјө-өд ставыс вөлі арнас. Код төдас, мыј вөчис кер тујсө тувсовја ваыд. Та вөсна і Свежов ыстис ју куҗа пыжөн кујім морта бригада.

Бригадірөн вөлі Мікіт. Свежов ескіс Мікітлы, кызі і Боріслы, коді өні төвсаыс-нын карын велөдчө тракторіст-механік курсјас вылын.

Мікіт, Педөр да Ола, јортјасыс-көд өтщөш, воҗ асылын воісны катішше вылө; карбас коф пыжө сөвтисны снагјас, пуксисны пыжас і мөдөдчисны.

— Віҗа коланныд, јортјас!—шапканас өвтыштис Мікіт.

— Бура ветлыны тіјанлы!—вөчавіҗисны катішше вылө колччыс јортјасыс.

— Сөд кыркөщ дөртө буржыка лөсөдөј!

— Мыјөн воаныд, пырыс-пыр телефон куҗа јүөртөј!

— Ен төждысөј, јортјас, вөчам!

І сек-жө Мікіт аҗзыліс, кызі скөраліс сы вылө Глашаыс, сінкым увсаыс віҗөдавліс Ола вылө. Од Олаыс торкіс, Олаыс нырсө сујіс кывтны пыжөн да сіјөн і торјөдіс Глашаөс Мікіт дөрсөс.

Тајө өбідасө гөгөрвоісны катішше вылө колччыс јортјасыс. Грішакөд орчөдн сулалыс чуткіс сылы бокас да серөктис.

— Аҗған, кызі дузгөдчөма Глашаыс?

Свежов шпыңкеріс.

— Нынөм. Мікітыс бөр локтас—бурас.

Өдјө кывтисны Мікітјас. сүргіс-нын кывны катішше вывсаң најөс коллөдыс уж шыјас, сы пыфөі өтсамөн ызгіс-бузгіс ва. җоннасөсө кер тујыс вөлі шогмана, і бригадаөс јона дыр некөн ез кут.

Воісны Сөд кыркөщ кырөмөҗ. Тани вөлі мед өпаснөј места. Арнас дас лун җон бригада ужаліс тани, вөчис выл ва туј, бөкө коліс кык кілометр куҗа чукыл немөвөјса лөп чукөрјасөн. Код төдас, мыј вісталас выл кырөмыс.

— Сінмын тус коф-жө тајө местаыс,—пыжыс чеччиг моз шуіс Педөр.—Ковмас зевтчывны.

— Нынөм, вөчам,—ас вылө еска-

наа вочавізіс Мікіт,—не-кѳ тащѳмін-
 јасыс, нінѳмла і відлавнысѳ.

Бонасѳ вѳчны керјассѳ вѳлі да-
 тѳма арсаыс-на да, ѳні ужыс пузіс
 ѳдјѳ. Недыр мытѳі кык кілометр
 куѳа гырыс лѳп чуқѳрјаса Вѳрју лоі
 тупкѳма. Кывтыс лѳп пујас, бона
 дорті зыртыштѳѳмѳн, ѳні шуңкјѳд-
 лісны-кывтисны выл кырѳмѳд.

Аскінас рытјадорыс Мікітјас воіс-
 ны Вѳрју вом дорѳ. Сені ужалісны
 морт ветымын. Лѳѳѳдалісны бонајас,
 пошالیсны васѳ, вѳчісны пурјасанін,
 віччысісны Вѳрју жылыс вѳр, мед ес-
 кѳ крукыштны багырѳн, сѳрт сѳрті
 індыны кѳшѳлѳ, пурјавны да мѳѳѳд-
 ны.

— Дыр-ѳ-нѳ ѳнѳ ештѳѳѳ?—пыж-
 саы горзіс Мікіт. А сылы воча:

— Вѳр, вѳр міјанлы колѳ, тѳва-
 рыш!

— Вѳр лѳѳ! Вѳр тырмас! Сѳмын
 кутавны кујѳ!

Берегѳ чечѳм бѳрын Мікітјас
 торјалісны. Пѳѳѳр да Ола мунісны
 гортаныс уѳны, а Мікіт первој пы-
 равліс сплав контораѳ да сы бѳрын
 пошта вылѳ, звѳнітіс Свежовлы.

— Тајѳ те, Мікіт, дінюл устјеса-
 нін?—кылѳ шыасіс Свежов.—Сещѳм
 ѳдјѳ?

— Муртса воім. Ставыс бур... А?
 Сѳѳ кыркѳщ дорыд? Зев бур. По-
 зѳѳ... кѳѳ баркајасѳ лѳз.. Но-о! Јона
 јамѳ? Кыѳ віт сантиметр суткіѳн?
 Кѳсјан лѳзны? Бур. Сесѳа нінѳм?
 Мыј? Глаша дузјалѳ? Ола вылѳ скѳ-
 ралѳ? Щак ва. да, да! Сіѳі і вістав,
 шу щак ва...

Та бѳрын Мікіт муніс гортас, кѳс-
 јіс пырны батыс орѳѳ, індысіс сы-
 кѳѳ сорнітыштны, сылыс чугун чо-
 рысѳ небѳѳдыштны, но Чугун
 ѳлѳш гортас ез вѳв. Кілѳѳ ѳѳѳсѳ
 вѳлі кресталѳма роскѳн. Мікіт јуасіс
 суседјаслыс, но некѳѳ віставны ез
 вермы.

ѳлѳш оліс колхознікјасыс ѳтдорт-
 чѳмѳн, накѳѳ сорніттѳг-вістастѳг.
 ѳлѳшлѳн вѳлі аслас мір.

Мікіт муніс Мітрѳј вок орѳас. На-
 јѳ гозја бурещ вѳлі воѳны уж вылыс:
 Мітрѳј Вѳрју устјесаы, а гѳгырыс
 кѳзан-гѳранінсаы.

— Олан-вылан, вокѳ,—бытѳѳ кык
 во-нін абу азгыслѳмаѳѳ, віѳзаасісны.

Мітрѳј малыштіс сѳѳ тошсѳ да
 пырыс-пыр ошјыштчіс вокыслы:

— Тракторјас віччысамѳ, МТС ор-
 ганізујтчіс.

Мікіт ошкыштіс. Сылы усі думвы-
 лас вокыслѳн колхозѳ пырігѳн сор-
 ніјасыс да ѳні мѳвпыштіс: „Со ку-
 щѳм лѳѳма, быдсѳн чужѳм вылас
 јонмѳма“.

Најѳ муртса сојыштісны, јуыштіс-
 ны да водісны. Тајѳ корісны муѳѳм
 мускулјасныс, аскіа ужалан тувсов-
 ја куѳ луныс. І жеыѳік жеыѳѳ во-
 јыс быдтысыс мам моз лулкѳдіс
 јѳзѳс, чѳсмѳдіс медмуса торнас—ун-
 нас.

Но ез уѳны војја ѳвер-пѳтѳка. На-
 лѳн оландырыс да кынѳмпѳт перјан
 кадыс вѳлі вој. Муқѳдыс, вој ешкын
 улас ѳѳѳѳмѳн, краітіс асѳѳ, а му-
 кѳдыс кыјсіс. Кык кока морт рѳдыс
 петѳм „ѳверјас“ војнад оз-жѳ уѳны.
 Луныс налы вывті југы і полана.
 Но і војнас најѳ полісны. Војшѳр
 гѳгѳр, быд восколын бытѳѳ ісасѳ-
 мѳн, Сѳѳ кыркѳщ дорѳ матыстчіс-
 ны кујімѳн. Војыс вѳлі рѳмыд, а на-
 јѳ сѳраѳѳ. Сѳѳ чышјана морт жын
 горнас јуаліс:

— Бона куѳаыс вужны?

— Бона куѳаыс,—шупыштіс тошка
 морт. Тѳѳчіс, сіјѳ вѳлі таві кѳѳан
 пыѳѳыс.—ѳдјѳжык. Трос помсѳ
 раѳ, шыбыт міјан дорѳ, ачыд
 бѳр. А те, крестѳвѳј,—шѳѳкіс ша-
 пај сулалыс којмѳѳ мортыслы,—да-
 тыс кутны помсѳ.

— Крестѳвѳј,—воча шыасіс сула-
 лыс мортыс,—збылыс шуа, тајѳ
 сѳлѳјасыд лѳкѳѳ. Ме ог тѳѳ... кіјас
 оз лыбны...

Но чышјана морт сіјѳс ез-нін кыв-
 зы. Вѳрју ваѳн тірѳѳдыс бона вывті
 вујѳртчіс да мѳдіс раѳны катыдла-
 дѳр бона помсѳ. Тајѳ вѳчсіс зев ѳд-
 јѳ,—паѳјалыс којмѳѳ мортыс ачыс
 ез тѳѳлы, кыѳі кутіс мѳѳѳар пѳвсаы
 шыбытѳм трос помсѳ.

— Кыскы,—ускѳѳчіс, коді вѳлі
 кѳѳан пыѳѳыс.—ѳмалам есіјѳ пу
 дінас.

Нѳшта здук, і јѳз бытѳѳ ез вѳвлы-
 ны, вошісны. Век сіѳ-жѳ ызгіс ваыс,
 век лужвізіс Вѳрју вомѳн бона, сѳ-
 мын пошѳма лоі не лѳпјѳѳ чуқыслѳѳ,

а выл кырѳмсѳ, кер тујсѳ да кажитчѳ черѳн сѳтѳм морѳс шѳрѳн.

Асывнас Микит чеччѳс вокыс воужык-на. Муртса кѳтѳдыштѳс сѳнјассѳ, тувсов тѳлѳн сарѳгмѳдѳм чужѳмсѳ, да сѳртѳг нѳ јутѳг мѳдѳдѳчѳс. Марја, вокыслѳн гѳтырыс, шензѳс.

— Сѳртѳг-јутѳгыс? Ѳд муртса-на узгысѳ шондѳ. Та куза луинад ештан-на кајнытѳ.

— Колѳ кајны,—сетчытѳма шуалис Микит,—оз поужьмаснысѳ. Вѳрјуис-пѳ јона јамѳ. А јамас-кѳ, сыыс локыс абу, став вѳрыс космас.

Ивлаѳ петѳм бѳрын Микит думыштѳс јортјас јывсыс, но најѳ кѳсјысѳны мѳдѳдѳчыны пѳс наужь петѳм бѳрын. Најѳ вѳчысѳм вылѳ Микит ѳвтыштѳс кѳнас да ѳдѳ мѳдѳдѳчѳс воужѳ.

Асылыс вѳлѳ пужја, тувсов улруа ыркыдѳк сынѳдыс чазгыштѳс ныр бордјасад; пујас вылын, кылѳ, гораа жбыркѳдѳлѳс, кѳзыд јылыс кајтѳс пышкај. Колѳ термасны: тыдалѳ кѳсјѳ кѳзѳдѳдыштны. Микит кајѳг чѳжыс термасѳс. І сор пажын гѳгѳр воѳс сѳнјол вѳрпунктѳ. Сѳјѳ пырыс-пыр котѳртѳс Свежов дѳнѳ, контораас.

— Те воѳн-нын?—нѳмкоѳ пырыс горѳдѳс Свежов.—Регыд! Мѳ, другѳ, лѳзѳмѳ-нын вѳртѳ кѳкјамыс час асылын. Педѳрјасыс воѳсны-жѳ?

— Ез. Најѳс ме колѳ. Ме мѳдѳдѳчѳ чеччѳм мыстѳ, а најѳ кѳсјѳсны пѳс наужь бѳрын.

Свежов жуаланаа вѳзѳдѳлѳс Микит вылѳ да шуѳс:

— Ме Глашатѳ ог ошкы, нѳнѳмсыс чушѳс. Асныров брѳгадаын талун мол јурыскѳд мунѳс. Меса, колччы мол бѳжас, Микитыд лѳѳ бѳжас-жѳ. Но ез колччы. Мед-пѳ ветлас Олајасыскѳд.

— Меным вескоѳ,—шуѳс Микит, но ас пышсыс кыліс, кыткѳ бытѳѳ орѳс. Мыкѳ кусѳс. Сѳјѳ пукѳс лабѳчѳ да содтѳс:—Грѳша, менам музѳѳма, тыдалѳ, час-мѳд лѳѳ шојчыштны.

— Сѳерт, шојччыны,—кутыштѳс Свежов,—талун-ѳд те уж вылѳ он-нын мун.

Но лоѳс сѳјѳ, мыј ез вѳччыс Микит.

Кылѳ, клопнытѳс первојја комнатаѳ пыран ѳзѳс: чорыда тувчалѳсны кокшыјас. Восѳсѳс вежѳс ѳзѳс—і на воужѳ петкѳдѳчѳс Глаша. Јурѳыс сы-

лѳн вѳлѳ лѳз, сѳнјасыс повѳзѳмаѳс, вывсыс кѳссѳс пѳс. Свежовјас чуј-мѳсны, но ез ештыны јуавны. Микит вылѳ инѳѳмѳн, Глаша горѳдѳс.

— А-а-а! Вот-тај і ачыс, вредѳтелыс...

— Кушѳм вредѳтел, мыј лоѳс?...—Глаша дѳнѳ ускѳдѳчѳс Свежов.

— Сѳран,—ускѳдѳчѳс і Микит да сѳјѳдыс кутѳс Глашаѳс.—Кодѳ шуѳ?... Мыј?...

Вот і наѳѳјтѳчѳм...—мѳдѳс вѳставны Глаша, кызѳ вѳлѳ ѳѳлѳдыс:—Воѳм мѳ сѳд кыркѳщ кырѳмѳ, вѳзѳдам—бона ем, керјас кывтѳны ѳдѳѳ. Кодкѳ і шуѳ: бонасѳ-ѳд ѳѳлѳчкѳ пукѳтѳмаѳс, кырѳмсѳ пощѳмаѳс, вѳрыс весавтѳм чукуылас мунѳ. Мѳ котравны. Первојсѳ ог гѳгѳрвоѳј, мыјла тајѳ. А вѳрыс чукуылас уна-нын пырѳма, воужѳ мунны ѳѳкытѳчѳ. Мыј вѳчны? Пасѳѳѳ, локтѳсны Педѳр да Ола, јурѳдѳдѳсны ѳѳлѳсѳ. Мѳ пырыс-пыр вуужѳдѳм бонасѳ, і керјасыс кырѳмѳдыс мѳдѳсны мунны. А те, тајѳ те вѳчѳмыд, Микит... Колѳмыд јортјастѳ, мунѳмыд асывнас воуж, пемыд сорнас... Вѳчнысѳ сѳсса ѳѳкодлы.

— Мѳ бура лѳсѳдѳлѳм бонасѳ... Ме ег кежавлы сѳд кыркѳщ дорѳ. Те сѳран!—сѳмын і вермѳс шуны Микит.

Микитлѳн сѳнјасыс повѳзѳмаѳс, вом дорыс векуыштѳѳма, сѳјѳ выныштѳчѳс гѳгѳрвоны, ѳтщѳщ корѳсѳ комнатаыс петан туј.

— Кадсѳ воштыны оз поужь. Те, Глаша, вај котѳрт улыс кајышѳѳѳ, бѳст сетыс кыз мортѳс да лечѳѳј сѳд кыркѳщ дорѳ.

А те Микит...

Но Микит комнатаын ез-нын вѳв. Багыра, чера, сѳјѳ мыј вермѳмыс котѳртѳс сѳд кыркѳщлан; сѳлѳмыс ізмѳм, сѳнјасыс пемѳвѳлѳсны; дум вылас ѳтѳтор: кызкѳ ескѳ регыджык мѳздыны сѳдѳѳм вѳрсѳ.

Со, кылѳ-нын шум.

— А-а!—друг кыліс горѳдѳѳм,—сѳ і ачыс, вредѳтелыс воѳ.

— Вредѳтел!..

— Асыд лок ужтѳ весавны воѳн?

Ошјасѳн вѳтлѳдѳлѳм чан моз Микит пагјалѳс на воужын, космѳм горшыс выныштѳчѳс нылыштны дулѳсѳ, кѳсјѳс гѳгѳрвоны, тѳрзѳс, выныштѳчѳс чышкыштны сѳн гуранјасас чукурѳмѳ

пөссө, но ставыс зүтсис, ставыс грө-
читисны; жүгәлісны жер пінјас, сін-
возас гырсаммылісны кулакјас, кіс-
сісны быд нога шудмјас. А бөрын-
жык мөдіс кывны, мыј сылы колө
вөрзыны места вывсыс, өдортчышт-
ны Прохор наступайтөм улыс.

— Теыс кынзі некодлы, факт,—
бытө жөм костө век јонжыка топө-
діс Микитөс Прохор.—Не-кө тајө
уж вөсна, јортјастө ен кол. Вреді-
тель! Ваас колө шыбытны тенө.

— Ме ег торкав,—кықкө пычкөс-
саңыс пычкысөмөң, сөмын і верміс
шуны Микит.—Мі вөчлім бура. Тајө
вөчөмаөс врагјас.

— Ха-ха-ха!—локыс серөктіс Про-
хор.—Башкаыд варитө. Кокні і дон-
төм. Классөвөј врагјас ылө вештны
поңас. Аңаннөд, мыј сылө? Тіјанөс
кодөскө виас да мөдас горзыны:
„Еј, төварышјас, со, аңаннөд, клас-
сөвөј врагјас, кулакјас виөмаөс морт-
сө. Најөс колө корсны, аңыны,
мыждыны; војна классөвөј врагјас-
лы“. Ті аңаннөд тајө мортсө? А
мі, мі јешщө комсомолө примітім.

— Но та кадө Микит мышкын, кы-
лө, кодкө горөдіс:

— Мыј чукөртчөмнөд? Мыј віччы-
саннөд? Мыјла вөрсө он мездөј?

Тајө вөлі дуна. Сы бөрыс котөр-
тісны морт витө-квајт, дај вөр пыс
век петісны. Тани-жө вөлі і Свежев.

— Но і рок,—кыр дорө матыстчөм
бөрын шуіс Свежев, сөсса јуаліс
Прохорлыс:—Мыј-кө вөчиннөд-нын?

— Мыј-нө вөчан?—вочавіціс Про-
хор.—Ачыд-тај аңан. Куш өті лөп
чукөрсө-кө весавны, сені кујім лун
мунас, а ташөмыс-өд кујім местаын.
Өкмыс луннас кылөдчөмыс мјан
ештас. Ме думыс, тајөс еновтлыны
ковмас.

Свежев јога віөдділіс Прохор вы-
лө, но шунысө удітіс дуна.

— Мыј те горнитан, Асныров
јорт? Кызі теө абу јанзім! Татчө
колыны вөр? Та ыжда ваөн?

— Ы өті минут колтөг,—шөктана
горөң шуіс Свежев,—јөсө торјөдам
кујім бригада ылө; керјаслы мунны
разөдалам лөп чукөрјассө да тарыт-
жө колө петкөдны став вөрсө.

— Ог төд, мыј те верман вөчны
та ыжда ванас? Гөжө ва-кө, ферт,—

паныдаліс Прохор, но возө сорнитны
ез мөд, кықкө друг вошіс Свежев
дорыс.

Свежев да дуна вөліны первојја
лөп чукөр дінса бригадаын. Сөтчө-
жө матыстчөс і Микит. Уж дорө бри-
гада сувтіс өлөмөан.

— Ме ногөң,—індіс дуна,—колө
медвозын керавны есіјө сувтса ко-
лодасө.

Микит, өнөң-на чөв, ез сөгласітчы,
мыжа пырыс шуіс:

— Вајлөј мем гез помсө, есіјө чур-
гөдчөм колодасө колө медвозын кыс-
кыны, сіјө томлалөма ставсө,—да
шуіг мозыс, кінас снаст пома, пов-
төма чечыштис лөп чукөр ылө,
терыба тувчаліс капкан коф ылөд-
чыс, плавајтыс пујас вывті.

— Ој, Микит, вөјан!—кықкө өтпыр-
јөн петіс ставлөн.

— Поңө кыскыны,—колодасө кру-
калөм бөрын керјас вывті берегла-
ңыс чеччаліг моз-нын горөдіс Микит.
А Вөрју ваыс ызгіс, нещкысө, буль-
тыкасіс.

Таңинас нещкісны унжыксө. Бри-
гаданыс ставыс ужалісны аснысө
жаліттөг, но Микит да дуна моз
ужавны некод ез вермы. Најө бог-
тісны повтөмлуннас, уж слөј төдөм-
луннас.

дунаөс гөгөрвоісны ставөң, мыј
сіјө ужалө созвателнөја, і тајө быд
повтөмжык воколкыс, быд вынажык
кывјасыс торја-нын Свежевлы тужчөс
вежөрас некор вунөдтөм ылө. Кы-
ліс Свежев, кызі дуналөн ужыс,
дунаыс ачыс јіжсөс сөлөм шөрас.
Но Микитөс, кодөс лыддісны тајө
аваріјаын мыжанас, унаөн некың ез
вермыны гөгөрвоны, мөвпалісны:
„Мыжсө, тыдалө, көсјө вештны ас
вывсыс“.

— Мыжалөј менө, но ме абу мы-
жа... Не сыын делөыс: колө вөрсө
мездыны,—таң шуіс Микит да чеччыш-
тіс вескыда сурја помө, ставыс
віччысісны ваө усөм. Но Микит ко-
лода помө сујис-нын пекласө, інды-
сіс чеччыштны бөрвыс. Сек костті
вөрзыштис колодаыс, і... Микит воші.
Берегын акнітісны мөдыс...

— Вөјісі!..

— Мыччөј пощјас!..

— Гезјас, гезјас!..

— Кутō! Со естōн бултыкасō!
Котралісны, горзісны. Код-сурō
удітіс-нін жалтыштны, ошкыштны,
кызі овлō мōс кулōм бōрын.

І сек-жō, кылō, кодкō горōдіс:—
„Гез помсō кутōј“ да јōз чукōрсан
вескыда чеччытіс ваō.

— Ој! Код бара тајō.

— Ачыс вот вōјас...

— Со, со сені-нін мыччысліс...

— Кут!.. Ез сур...

— Кутіс. Кыскō!

Свежов куъ пощōн котōртіс вōр-
сан, јуаліс:

— Мыј? Кутісны?

Берегō кыскісны кык јокмыл. Су-
на шујга кінас коскōдыс кутіс Мікі-
тōс. І кодыр Свежов аззіс, мыј тајō
бара-жō суна, сылы јурас бытō
гымыштіс, суна повтōмлун возын
кықкō друг лоіс јанзім. Сіјō ускōд-
чіс Мікіт да суна дінō, а јōзыслы
горōдіс:

— Пестōј ыжыджык бі! Сетōј кос
пакōмјастō! Оджō!

Суна лōздōма, сулаліс кыр јылын,
тірōдысла нінōм шуны ез вермы.
А Мікітōс качајтісны.

Глаша жалітіс-ō Мікітōс, лібō скō-
раліс сы вылō, сулаліс бокын, ез

вермы кутны ассō—бōрдзіс. Сы до-
рō матыстчіс Прохор.

— Он-ō вредітел друг вōснаыд
бōрд? Ек те, намōд! Кōн тенад
классōвōј суслуныд. Помнітан, ме
теныд раз мōд-нін шулі, меса, Мі-
кіт вылад ен нафетчы. Вот і петіс
ортсō. Те өні, гусōныкōн вистала,
астō кут, кызі комсомолка: Мікітōс
ен дорјы, ні өті дорјана кыв ен шу.
Сіјōс колō чорыда мыждыны.

Но Глаша нінōм шыавтōг бергōд-
чіс мōдарō да голаыс нōшта јона
гōрқзасіс. Тајō-ō думајтіс Глаша...

Мікіт воіс асас сōмын аскінас, ас-
лас кōјка вылас. Сы дорын пукаліс
суна. Мікіт дыр думајтіс, тыдалō,
кафтыліс, кызі вōлі фелōыс, сесга
јуаліс суналыс:

— Молсō мездісны?

— Мездісны. Кывтіс ставыс,—во-
чавізіс суна.

— Сіјō-кōт бур,—нōжјōныкōн шуіс
Мікіт да бара унмовсіс.

Свежов, кызі і суна, некущōма
ез ескы, мыј тајō вредітелствоыс—
Мікітлōн уж, і та вōсна нōшта-нін
јона заводітіс тујасны, оз-ō кықкō
мыјкō југдыштны збыл вредітыс јō-
зыс.

ПУРЈӨН ҚЫВТІГӨН

(Поэма)

С. ЖЕРМОЛЫН

„Ешщӧ ӧтчыд, чужан сиктӧј,
Синмӧс чӧвтла те ылӧ.
Аски менӧ Ежва визув
Пурјӧн нуас зев ылӧ...“

Сӧд Ваң Пета мыла сыліс.
Тіма ворсіс ассыс пај...
Рытја гажыс дыр-на кыліс,
Бердіс бӧрја керка сај.
„Ку-ка-рек-ку-го!..“—І лӧніс.
Пуксіс ыркыд војшӧр бӧр.
Льӧдӧм журнас дыша ворсіс
Небыд тӧвкӧд кызпу вӧр...
Сӧмын сикт горулын, борјын
Салгіс гажа серам шы;
Сені пукалісны кыкӧн,
Кутчысӧмӧн кі-на-кі.
Нӧшта ӧтчыд Васа кутліс
Таңӧс морӧс бердас жміт,
Сегга оқыштіс да шуіс:
— Ог во нефел ноль-ӧ, віт...

* *

*

Ещкыл Јогор војбыд мурзіс,
Скорла сырміс. Пуіс вір.
Јурас бергалӧмӧн дыріс:
— Пурјын—Васка бригадір...
Вӧвлі немӧвӧјса лоцман
Сіктын Ещкыл Јогор—ме.
Ақзам, мыј час татыс бостан,
Кӧт-і комсомолец те.
„Леңдӧм кер-пӧ ставсӧ нуам,
Огӧ костӧј ӧті пу...“
Кык кілометр быд час мунам...“
Ачыс гӧнӧ гум коф... тфу!

* *

*

Муртса шонді плешсӧ мыччіс,
Југӧр нуліс туган јыв,
Васлӧн бригадаыс леччіс
Уған Ежва нӧрыс выв.

„Кіна-кана, кіна-кана...
Паскыд Ежва, шонді бан!
Он дыр вуграв, регыд садман,
Сывнысӧ-кӧ горӧдлам...“

— Стоп!
Ещкыл Јогорным-нӧ кӧні?..
Тупкіс Васка сылан гаж.

.....

Јогор нопјӧн леччіс сонті,
Вылас кіссӧм шојдан, важ.
— „Тіма, Пета!.. Со і ставӧн.
Мун-жӧ, Јогор, чалка пырт...
Віза колад, нывјас, зонјас.
Прӧшцај, сиктса гажа рыт...“
...І бара гажа ылӧм јургіс...
Бара садміс вӧр і нур.
Лывкыд Ежва визув нуіс
Кыркӧщ пӧлӧн пожӧм пур.
Таңа нывлӧн лолыс тыріс,
Мыјвын терзіс, содтіс шаг...
— „Ок-ма! Со-о-о-нін!“ Васка
шльвгіс,

Муртса тыдалыштліс плаг...
Чышјан помнас банцібјывыс
Костіс дебыд сінва војт,
Лежнӧг зоріғ бостіс борсыс...
Нормӧм пырыс кајіс чој.

* *

*

Ежва нылыд выј бордіӧн моз
мавтӧ,
Кожмӧд суткі кывтӧ пожӧм пур.
Сӧмын кыркӧщ дорӧ чушмунлі-
гӧн кывлӧ

Кукла нӧрлӧн норыніка: зур-р-рк!
„Ежва матуш чужӧм банлӧн мічыс!
Абу ју, а... бриљант рӧма цвет!
Лун і вој кӧт пур помсаң ме зоргі...
Сојі сінмӧн ташӧм-кӧ те век...“
Греблӧ вылын куткырвізіс Васка,
Радыс сылы морӧсас оз тӧр.

Вітдас кілометрөн суткі чѳжѳн
кывтѳ

Ежва візув заводјаслаң вѳр.

Кыѳ-мыј позѳ, ѳѳѳжык мед нуны
Тајѳ пурсѳ, Васілејлѳн дум.

Локтѳм мыѳтѳ бѳрја кыв мед шуны...
Літны аскѳѳ мѳча нывлыс нум.

„Кушѳѳм ыжыд раѳејтѳѳмлѳн
выныс!

Кушѳѳм дона нумыс сълѳн мем...
Сѳлѳм костѳ ѳні сълѳн нѳмыс.

Сыкѳѳ раѳ ме овны быдса нем...“

Том сѳлѳмѳ јіжтѳ гажа тулыс,
Алѳј зѳрјјасѳн зѳрјјалѳ луд...

Регыд, регыд аслас чужан сѳктыс

Мѳча том зон азѳас аслыс шуд.

Кѳјмѳѳ војнас Тѳма бѳстѳс вахта

Кыа петтѳѳ дѳѳѳрѳитны пур,

Медым пурјыс, другјас, шѳјччѳг

костѳ

Косѳ лѳбѳ положѳ ез сур.

— Уѳн бура?—нумјѳвкерѳс Васка.

— Пѳттѳѳ стѳѳч, тѳварыш брѳгаѳѳр!

Кѳнас Тѳма сѳнгурансѳ чышкѳ.

Ачыс ескѳ ез уѳ весѳг чѳр.

Муртса Васка брѳѳѳнт чѳмѳѳ пырѳс,

Тѳма вѳстѳс кыз нѳгалыс лѳст;

Греблѳ бокын зѳла сѳјѳ лыѳѳѳс

Војна дырса геројјаслыс вѳст.

„Генѳрал котырлыс кушѳѳѳ

Бѳ сѳвѳнечѳн кѳстѳм пѳн.

Нудѳѳс мѳјанѳс тышѳ

Славнѳј Ворошѳлов Кѳлѳм.

Окоп, порок—быѳтор тѳѳлѳс

Косын муѳлывлытѳм Кѳлѳм.

Сы вѳсна став Сѳвет муын

Лѳуб да дона сълѳн нѳм.

І враг-кѳ вылѳѳв косѳ корас,

Секѳ тѳѳлас зѳннас мѳр,

Кушѳѳѳ ѳѳвет налы сѳтас

Ворошѳлов—команѳѳр!

Сѳвет гранѳцајас пѳлѳн

Враг-кѳ збылыс лептас щын,

Сувтас команѳѳрѳкѳѳ орчѳѳн

Јѳн народлѳн сталнѳј вын.

Шахта, колхоз—ставѳс сувтас,

Сувтас став рабочѳј клас!

Уна сталнѳј полкѳс лептас

Ворошѳловскѳј прѳказ...“

— „Ме шѳѳч, ме, тѳварыш Воро-

шѳлов,

Ме шѳѳч сувтны важысаң-нѳн даѳ!

Тасаң пыр-жѳ мунас Тѳма Шѳлов

Прѳзыв вылѳ. Індѳј лубѳј част!“

Збылмас, збылмас мѳвпыс сѳктса

зонлѳн,—

Прѳзыв лунѳѳ абу-нѳн зѳв дыр.
Морѳс вылыс Тѳма гармонѳст-
лѳн

Оборѳннѳј значѳкјасѳн тыр...

* *

*

Сѳѳ Ван Пѳта јѳрчѳѳ, сѳткѳ,
Быѳног вѳѳѳ ассыс чунѳ.

— Мыла гудѳк кѳѳ он азѳав?

ѳкајаннѳј ѳѳѳѳкуѳн.

Чѳмјын гудѳк вылын ворсѳ,

Лѳокыс пышкѳсас оз тѳр,

Мыла шыјас мырсѳ корсѳ...

Оз шѳѳ, мыј кѳѳ сѳсса кер.

— Тѳма моз-кѳ ворсны кујѳ,

Нывтѳ коллѳѳѳѳ кѳѳ кор...

Ескѳ вѳѳ вылѳ ме вужѳ.

Ворсѳ гажа, ворсѳ нор...

Ескѳ баѳлы мыла сылѳ,

Сѳлѳм дѳнсыс вѳтлѳ шѳг,—

Ас коѳ гѳлјаслы шуд корсѳг,

Воштѳс сѳјѳ ассыс кок...

Тајѳ кывјас бѳрса јурас

Петлы пырѳс војна шум.

Аслас баѳлѳн нѳра вѳгтыс

Гудѳк дѳныс вѳштѳс дум.

„...Пѳзѳс вылын,

Кымынѳн мѳ ујам,

Кышѳѳн бѳстны

Бѳлѳјјаслыс тыл.

Кѳдыр налѳн

Зѳннас полкыс уѳс,

Лантѳс јѳѳѳс калѳчѳтан шы.

Со-нѳн...

Зѳк-нѳн. Зѳдук...

І кышѳѳ бѳстам.

Кыѳ сыв сајын

Окопјаслѳн вѳѳ...

...Секѳ Јѳщкыл,

(Јѳгорыѳлѳн баѳыс)

Кѳјѳс мылѳкѳѳ,

Вывлаң лыјѳс:—ѳѳ-ѳѳ-ѳ!

Враглы зѳннас

Паскыѳ горшас сујѳс

Гѳлѳс мѳздыс војтырлыс ѳтраѳ.

Бѳлѳј штаѳѳ

ѳѳѳѳѳѳѳн пырѳс...

Мѳјан пѳвсын

Вѳлѳм сѳщѳм гаѳ.

...Тѳјјас пѳын, најтын,

Плѳнын щыглы,

Быдса војын

ѳјѳѳм, ѳксѳм мѳ.

Сѳмын секѳ мѳзѳмѳм,

Кѳдыр кыптѳс,

Мувежтассан
Горд отрадлн бi.
Jeжыд чадсѳ
Кушѳз секи пызјм,
Шыгыс, пленыс
Мынiс менам полк...
Сѳмын... Ачым
Кѳстыл вылын петi,
Бѳрја косын
Вошти вескыд кок..."

.....

Петa журыс страшнѳј думсѳ нуиc
Ыжыд вынѳн кыпѳдчыс војтѳв...
Кодыр пурсѳ берегѳ-нын зырис—
Чомјыс сiјѳ чепѳсјiс, кыз нѳв.
Кывзѳ...

Тѳлыс лымзалѳмѳн лымзѳ,
Бытѳѳ дiнас кулѳ кодкѳ шыг.
Аззѳ...

Керјас помѳ лок веж гыдн прысјѳ,
Болкјѳн шпаткѳ виж i jeжыд быг.
Петa чујмiс, оз тѳд мыј i вѳчны:
Пурсѳ зырѳ полојлаѳѳ пыр...

.....

Jeшкыл ѳдјѳ уѳѳм улѳ леччiс,
Шебрас улѳ пыдѳ сујiс ныр.

— Вaска! Вaска!—горѳдны шук
слѳјмiс.

Петa ѳдјѳ катѳiс пурлыс дом.
Вaска пыр-жѳ вужла улѳ сашкiс
Возвыв даѳтѳм кыз пу прикол пом.

Петa—дыр-на сiјѳс виґны тани
пондам?

дыр-на Jeшкыл пыс вежас сiн?
Вaска—Енлыв, Петa, ковмас-кѳ
час... кондам...

Петa—Кулакѳн ме чега сылыс
пиґ.

* *
*

Jeшкыл Јогор гѳгѳрвоiс бура,
Кушѳѳм јурас Сѳѳ Ваґ Петлѳн
мѳвп.

Суса шныркјiс, кызi вѳрын јѳра;
Мунны татыс возвыв корсiс тѳлк.
Тажѳ рыґнас, рѳмдѳм бѳрын вѳлис,
Jeшкыл Јогор мыччiс чомјыс јур.
Чорпа нырыс сусјыштѳмѳн кѳсјiс:
— „Зонјас, уѳѳј, виґышта ме пур..."

Бура дыр-на броткакылiс ѳтнас,
Пышкыс нуиc кызi гудыр вад:
— Ме-жѳ вѳвлi немѳвѳјса лоцман,
Ташѳѳм јѳзлы лоi ковтѳм гад..-

Војшѳѳр гѳгѳр пур чом бокѳ кысѳiс.
Сѳвтiс нопсѳ, кiас бостiс чер...
ѳдјѳ, гусѳн берег вылѳ петiс.
Вѳла вылѳ воiс лутѳј звер.
— Уѳѳј, зонјас, муса друґјас,уѳѳј...
Jeшкыл Јогор дѳзѳрiтас пур...
Прикол помыс пурлыс домѳѳд леґиc,
Щѳкыд вѳрѳ зѳбiс ассыс јур.

* *
*

„дона Тануш, мыла-нѳ те бѳрдан?
Југылтчѳмѳн колъан олан ног?
Он-ѳмѳј тѳд те, уґын мијан шудыс!
Кушѳѳм нѳшта вермас лоны шог?
Сыв да јѳкты, мукѳдсѳ щѳщ щѳкты,
Колхоз пышкѳ выл олѳмсѳ пырт.
Тырмас, Таґа... Окышта лок волы...
Сесса уґав, сыв да јѳкты пыр.“

Вaска вѳѳѳн
дыр-на ескѳ гашкѳ

Тануґ нывлыс

Чупјiс небыд вом.

Ѓумјов шондi

Чомјас сылы пырис,

Бриґадирлыс торкiс

Чѳскыд он.

— Ек-i лун-жѳ!..

Со зѳлона галка!—

Горѳѳтѳмѳн мыччiс чомјыс јур.

— Тајѳ, мы-нѳ?

Кiсыс усiс шапка...

Лыа шѳрѳ

сiґгысѳма пур.

Вaска, Вaска!.. Чѳскыда кѳт уґиґ,
Ез уґ војбыд тијан пѳвстын враг...
Шондi воґын кумач рѳмнас ворсiс
Норыґика шпорѳѳчiґтыр флаг.

— Тiма, Петa!

Чеччѳј суса; тырмас.

Уґиґм пѳттѳз,

На здоровје, шаґ!

Пурјыд косын.

ѳѳѳбтылам—перјам.

Со мыј вѳчiс

Jeшкыл пыд тан.

Багыр, зорјын

Тани мијан вынным,

Кодѳс кутѳ

Мијан гаѳѳа кi.

Шуиґм срокѳз

Нуны вѳрсѳ—нуам!

Тажѳн враґлы

Вочавiґам ми!

Шныркјыс, корсыс,
 Ҷвермѳм Јещкыл Јогор.
 Сѳмын кодыр,
 Кытыс аҗзан шуд?
 Мижан пурјыд
 Тетѳг бура мунѳ,
 Шлывгѳ бытѳѳ
 Іднань тыра куд.

* *

*

дасѳн, дасѳн јежыд чаг моз савгѳ
 Вѳрзаводлаң пурја пождѳм вѳр.
 Сѳрсѳн-бѳрсѳн, выј бордјѳн моз
 мавтѳ,
 Рѳмпѳштан код нылыд Ежва шѳр.

* *

*

„Кармылк“ јылын трактор гора
 таргѳ,
 Сылы паныд копрасѳ су му.
 Таңа талун выљ комбајнѳн вартѳ
 „Выв“ колхозлыс квајтѳд гектар су.

Сылѳн вылас гѳрд сарапан ломѳѳ,
 Нымкод-лунѳн том морѳсыс тыр.
 Мысјыв пѳлѳн машинанас тѳвѳѳ,
 Оз-тај мајбыр назмѳд воча кыр.
 „Воб шуд“,—салкѳбтис Ежва гынас.
 „Ыжыд шуд“—вашнитис лѳнныс тѳв.

Ылын кылыс пароходлѳн шыыс
 Ез сет нывлы пукавны сен чѳв.

* *

*

— Чолѳм, Таңуш, олан гажѳј
 менам!

Чолѳм, сиктса долыд гажа рыт!
 — Чолѳм, Вага, регыд-тај зев
 воін...

Ѳд те шулін: „Ог во недел
 вит“...

— Сулав, Таңа!..—
 Бі моз Вага ломѳис,
 Том вѳрјајыс личмунис став муз...
 Јещкыл Јогор ружјѳ сајын леччис...
 Јос штык јылын ворсис шондѳ луч.

Возѳ лѳѳ-на.

З В Е Р

(Віст)

А. ЗУЗЕВ

I

Товса асыв. Оңтп Васка водіс гөббч вылас, медым шөпчөдыштны коссө. Мукөд дырји локтас тази ко-нушнаыс чаңяс діныс да шоныд гөббч вылын чөскыда уғас—вөтасас. Частө вөтнас азғывлө зік вычысны кужтөм серпасјас. Сафмөм бөрас на јылыс меліа вівтавлө аслас гөтырлы.

Отчыд сіјө пуғешествујтис Марс ¹⁾ куға. Тајө вөлі інтереснөј прогудка...

Вөлі кушөмкө празнік. Оңтп Васка аслас вылөн-на нөббөм шерстанөј костюмөн шапа леччө вадорө. Вічөдліс сиктыс бокөжык, а сені парашутнөј вышка кыпөдчөма. Сесаң өтп бөрас мөд чеччалөны томјөз.

— Час ветлам, кушөм зонтикөн-нін сен лебалөны,—мөвпыштіс Васілеј. Муніс. Каяіс вышка вылө, домасіс парашутө да пелька чеччыштіс. Сесаң друг казаліс, мыј сіјө оз леччы увлаң, а каяіс вывлаң. Му вывсаң јөз вөлі кажітчөны-нін кизјас кодөн.

„Вот-тај і овсіс,“—мөвпыштіс старік да некушөм нафејатөг өшөдіс јурсө, сівјассө куніс. А парашут, бергалігтыр, пыр нөвјөн качіс вывлаң і вывлаң. Кымын вылөжык—сымын өдјөнжык.

„Ту-ту-тут“—јуркнітис Оңтп Васка пельө автомобиллөн горзөм. Востіс сівјассө, а кок улас тыдалө зевыжыд площщад. Площщадыс тыр јөзөн. Площщад гөгөрыс фруктовөј садјас. Ташөм садјассө Васка азғывліс 1919 воын гражданскөј војна

дырји, Крымыс. Садјас пышкынөс посныдік каменнөј керкајас.

Плөщщад вывса јөз вөліны вөсны-дікөс да кузөс. Чужөмныс лым кофжежыд. Ставныс шөлкөвөј паскөмаөс да шлапааөс. Васкалыс муө пукөд-сө встревітисны „Маа“ горзөмөн да шлапајаснысө вылө-вылө качөдавлө-мөн. Кіјаснаныс петкөдлөмөн да картна вылыс індалөмөн Васкалы гө-гөрвоөдісны, мыј сіјө воіс Марс вылө да мыј шөгөсны нінөмла. А сорныныс вөлі гөгөрвотөм, сешөм сорнысө Васка ез кывлив нем чөжыс.

— Кушөм-нін шөгөм, јөктыны окота,—німкофысла паскыд вомөн вівталіс Васка да каяіс плөщщад шөрсө трибуна вылө. Завөдітис, коміөн-нысө рочөн, вівтавылыны төдтөм јөзлы сы јылыс, кушөм гажаа овсө Сөветскөј му вылын. Васка вөлі аз-зө, мыј сылыс сорнысө оз гөгөрво-ны. Но кор казгыштіс сешөм кыв-јас, кызі „Сөветскөј власт“, „Ле-нін“, „Сталін“, „Компартіја“, „Соці-ализм“, „Колхозјас“,—быд пөрјө төдтөм јөз горзісны „Ма-а!“ „Ма-а!“ да вылө-вылө качлісны шлапајас. Буракө, тајө кывјасыс налы вөліны төдсаөс, кушөмкө ногөн кывлөмаөс-нін.

Мітің помасөм бөрын Васкаөс пукөдісны лөгкөвөј автомобилө да асфалт туј куға турөдісны өтп керкаө. Керка жожыс вөлі кубік серөс, паркетыс. Керка стенјас да пөтө-лөкыс зөннас зеркалөыс. Кытчө ві-зөдлан—сетыс і астө азған. Көзајка пузөдіс зарні самөвар да пукөісны јуны чөскыд чај. Матыстіс Васка міча блудсө вомдорас, көсјіс сетыс ырсөйтны чајсө, і друг... сафміс. Вөлөма-кө, Машалөн пызан вылыс усөма кніга тыра сумкаыс да сылөн каммунөмыс сафмөдөма. Та јылыс

¹⁾ Марс—планета.

Петырõс бытõб местасыс нещышт-
лісны, кырнышõн сувтис Васка выдõ:

— Јешõб код выдõ-кõ он-õ лыгт
мõвпавны,—горõдис Петыр.—Õлек-
сеј Іваныслõн-тај оз кулавны. Те
пыдынжык кут кывтõ, а то ташõм
сорнїјассыд вермасны кучїктõ кулны.

Васкабõс кутліс дорҗыны ічõтжык
пыс, Õндрей. Но нїндм ез артмы.
Петыр швачкіс керка õдõссõ да
мунїс колхоз правленїеб. Сесса Вас-
калыс да Õндрейлыс тај чajtõмсõ
жугõдис ветврач Размысловлõн ак-
тыс,кытчõ вõлі гїжõма, мыј мõс ку-
ліс „сõлõм потõмыс“.

Кымын дыржык кутїс мõвпавны
Васка, сымын јонжыка јурыс бер-
гõдчїс, сымын омõлжыка кутїс гõ-
гõрвоны талунја лõм фелõсõ. Сїјõс
шымыртїс јанҗїм, дрõж, мыј ташõм
герој, кодї мунїс „бї пыр і ва пыр“,
—õвї оз вермы вїҗны даскык чань.
Јанҗїм бостїс, мыј оз вермы кыҗны
зверлыс вїрõс кїсõ, кодї нуждõчõма
колхозса скõт выдõ—колхоз выдõ...

II

Јона нїмкод талун Маша Шомы-
совалы. Кыҗ сесса он нїмкодас! Õд
учїтельница Васїліса Павловна талун
сылы пасїсїс фїзїкаыс „отлїчно“
отметка. Фїзїкаыс! Предметыс, код
куҗа Маша пыржык боставліс „пос-
редственно“. Урок вылыс петїгõн
Васїліса Павловна нõшта збојмõ-
дыштїс Машабõс: „Молодец,—шуб,—
бура гõтõвїтчõмыд занатїе кежлад.
Вõдõ таҗ-жõ кут бура гõтõвїтчы-
ны“. Маша кõсїсїс ескõ шуны Васї-
ліса Павловналы мыјкõ зев кажїт-
чанабõс, нõ ез-нїн удїт сещõмсõ
мõвпыштны—Васїліса Павловна пы-
рїс учїтельскõјõ.

Õнї, велõдчанїныс локтõм бõрын,
кõсїõ Маша ветлыны іслалыштны.
Пастасїс-кõмасїс, петїс даҗ дїнõ,
а даҗ кõвсõ кодкõ орõдõма. Лоїс
бõр пырны, корҗны шõрт тупыл да
панны кујїм прата даҗкõв. Кõв кы-
їгтырҗї горõдїс сывны вожатõјкõд
тõрытја велõдõм ыланкыв:

Елка, елка, елка,
Зеленая иголлка!
Откуда ты душистая,
пушистая пришла?

Пришла я из колхоза,
Бежала от мороза,
И много я подарков октябрятам
принесла...

друг кыліс õдõсõ кощкõдчõм шы.
„Код-нїн сещõмыс локтõ?“—мõвп-
ыштїс Маша, сесса веккод пырыс
шуїс:

— Пырõј, кодї сен.

Пырїс гõрд тошка Õлексеј Іван.
Тажõ вõлі зев муҗер морт. Муҗер-
лун куҗаыс і вермїс суҗсыны кол-
хозõ. Воҗжык овмõсыс вõлі озыр.
Сїкт шõрын грымвїзїс сылõн квајт
комнатаа керка. Вїҗліс сїҗїм мõс
да кујїм вõв. дугдывтõг ужõдїс слу-
габõс да казакõс. 1928-1929 војасõ
став овмõссõ таргајтїс, сесса „бед-
накõн“ пырїс колхозõ. Колхозын
мõд во-нїн вїдõ чанҗас.

Руч моз муҗералõмыс вõсна, а
гашкõ і ыҗыд шмака лõз ныр пы-
рыс наргїгтыр сорнїтõмыс вõсна, сї-
јõ Машалы вõлі кажїтчõ зев мус-
тõмõн. Маша пыр зїліс сыкõд не
аҗдõдчывны, паныд лоїҗасõн кыщла-
ліс бокытї. Но он-җа пышҗы Õлек-
сеј Іваныс, кõт мыҗылнаын вõвлї,
век-жõ Машалы копыртчыштлõмõн
пõдõм ныр пырыс батõдліс:

— Здорово, Марїја Васїлҗевна!
Кущõма овлад?

Талун сїҗ-жõ. Кан сїнҗаснас кот-
ралїс керка гõгõр, сесса јурсõ ко-
пыртыштлõмõн јуалїс:

— Здорово, Марїја Васїлҗевна! Ку-
щõма овлад?—Сесса вочакыв вїччыс-
тõг содтїс:—Петырыд гортын?

— Гортын,—вочавїзїс Маша.—Чу-
ланын. Пырõј.

Õлексеј Іван, дõмасõс туҗїнас жож
чышкїгтыр лашыктїс—пырїс Петыр
дїнõ. Маша ештõдїс кõв кыансõ. Пе-
тїс да сїјõс кõрталїс поспомын сула-
лыс даҗ нырõ. Сесса бõр пырїс кер-
кабõ, кепысла.

Окота лоїс Машалы кывзыштны,
мыј җылыс сорнїтїсны чуланын. Та-
пõмыс ескõ сылõн оз овлы. Но выв-
тї-нїн јона талун вõлі југҗалõны
Õлексеј Іванлõн сїнҗасыс, да сы вõс-
на окота лоїс кывзыштны. Гусõнїкõн
канкõсõдїс чулан õдõс дорõ да, пел-
встҗыс шалсõ вештыштõмõн, ма-
тыгтїс јурсõ õдõс дорõ. Чуланын
вõлі сорнїтõны:

— ...Те віччысёмёнжык вѳѳітчы, Иван Алексеіч,—велѳдіс Петыр.—А то верман жѳмдыны, налкјѳ шедны. Тѳнѳінад случај мездіс, Размысловлѳн сѳстѳм умыс мездіс мјанѳс. Не-кѳ сјѳ, верміс став фелѳным кіссыны. А сурам-кѳ,—тенсыд і менсым орды костыным јайнымѳс перјаласны, лынымѳс біпур вылѳ шыбытасны...

— Кор-тај „Серуктѳ?“.. Кодкѳ-ѳмѳј казавлѳма?..

— Коктујтѳ коллѳмыд...

Кѳсјіс-на Маша ескѳ кывзыштны, но чуланын кыліс уяѳслѳн зуртыштѳм. Тајѳ шѳктіс вешјыны сјѳс ѳѳс дорыс да петны ывла вылѳ. Абу-ѳд шутка, Петыр-кѳ востлас ѳѳссѳ да казалас Машалыс кывзысѳмсѳ. Бѳрја кадѳ сјѳ суз коѳ, быдѳнѳс кѳсјѳ кокыштны. Медса јона горзѳ батыс вылѳ, вѳдѳ сјѳс, мыј бытѳ батыс ѳмѳла дѳзѳрѳтѳ чаңасѳс да сы вѳсна најѳ кулалѳны.

Петырлѳн да Ѳлексеј Иванлѳн сорныс Машѳлы кажѳтчіс мыјкѳ неладнѳ. даѳ дорѳ петігѳн Маша јурын југнѳтис мѳвп: кывлѳм вѳст јылыс кодлыкѳ колѳ вѳставны. Но кодлы вѳставны? Мѳвпыштіс вѳставны Васіліса Павловналы, сесса бѳр лантис. Кыз-кѳ ез вѳв окота сылы та јылыс вѳставны. Мѳвпыштліс вѳставны батыслы, Ѳнтѳп Васкалы, но бѳр-жѳ лантис. Сјѳ јонжыка вѳлі јуаслѳ Машѳлы школаын велѳдѳчѳм јылыс, тащѳм гырыс јѳз сорнјас јывсыд вѳсталѳмтѳ Машѳлыс оз кывзыны. Та вѳсна сјѳ решѳтчіс кывлѳм јывсыс вѳставны Ѳндреј вокыслы, колхозса комсомолскѳј органѳзаціаын секретарлы.

— Рытнас вѳстала Ѳндрејлы, і сѳмын Ѳндрејлы,—шуіс аслыс Маша, да зѳланік даѳѳѳн котѳртіс кырјылѳ, коді вѳлі тырѳма-нѳн школныкјасѳн.

III

Машалыс вѳсталѳмсѳ Ѳндреј ездо кутлы верѳтны. Ез ескыссы, мыј сылѳн рѳднѳј вокыс, Петыр, вѳчіс мыјкѳ локторјас. Ѳд сјѳ морт велѳдѳчѳма, кыз шуласны, грамотнѳј, дај ужалѳ колхозса председателѳн. Важса комсомолец. Семјаын ставѳн—стахано-

вецјас. Неужелі Петыр сувтис тащѳм преступнѳј туј вылѳ? Сесса Машѳлѳн лунса кывлѳмыс гудрасіс-жѳ челаѳкѳд сорнѳдн, та вѳсна ез вермы ставсѳ складнѳја вѳставлыны сјѳ.

— Петырыд-ѳд колхозса председател,—вѳсталіс Ѳндреј.—Тајѳ те тѳдан. А Ѳлексеј Ивановыс—коңух; на-вернѳ сјѳ воліс сорнѳтчыны колхозса фелѳјас јылыс. Нѳнѳм таын ѳмѳлыс абу.

Маша первојсѳ ѳбѳѳітчыштліс, мыј Ѳндреј оз верѳт сылы. Сесса сѳгласітчіс вокыскѳд, шуіс та јылыс возѳ некодлы-нѳн не вѳставны.

Ѳндрејлы-жѳ тајѳ вѳлі і колѳ, медым Маша аслас кывлѳм јылыс чѳволіс. Возѳ вѳставлѳм вермас торкны фелѳсѳ. Ачыс решѳтчіс ужнајтѳм бѳрын ветлыны парторг Аврамов орѳдѳ да вѳставны сылы Машаѳн кывлѳм сорнѳ јылыс.

Рытнас Ѳндреј мѳдѳдѳчіс Аврамов орѳдѳ. Туј вылын ськѳд паньдасіс поштаљјон Мітреј.

— Петырыд гортын?—јуалѳ Мітреј.

— Колхоз правленіеын. А мыла сјѳс?

— Заказнѳј пісмѳ ем, колѳ сетны.

— Мун сет. Ем-кѳ, колѳ сетны,—Мітрејлы гѳгѳрвотѳма вѳсталѳ Ѳндреј, да мѳдіс мунны возѳ. Но костті бергѳдчіс да горакоѳ вѳсталіс термасѳмѳн муныс Мітрејлы:

— Сувтлы, мыјкѳ текѳд ем сорнѳіштны.—Вьлыс ѳтлааслѳм бѳрын коріс вѳдѳдлыны пісмѳ конверт вылѳ. Конверт вылѳ вѳлі гѳжѳма:

С

Автономная республика Коми. Председателю колхоза „Ударник“

Шомисову Петру Васильевичу

К. Т. Эрлих.

Тајѳ пісмѳыс бара тыртіс мѳвпјасѳн Ѳндрејѳс. Ѳндреј тѳдіс Петырлыс став тѳдсајасѳ. Тѳдіс, кодкѳд сјѳ гѳжасѳ. Но тајѳ мортсѳ, кодлыс ѳвсѳ вѳлі гѳжѳма конверт мышкѳ, Ѳндреј ез кывлы. Тащѳм мортсѳ нѳтчыд ез казтыштлы і Петыр, кор сјѳ вѳставліс Ѳндрејлы аслас друкјас да тѳдсајас јылыс.

Кор воіс Өндрей, Аврамов вөлі пукало да лыддө Маркслыс „Капитал“. Сіјө—важса коммунист. Лыддө Ленинөс, лыддө Марксөс, лыддө Сталинөс, лыддө Пушкинөс, лыддө Горкијөс, лыддө Гютеөс, Балзакөс, Толстојөс, Фумаөс, Шекспирөс, Салтыков-Щедринөс, Крыловөс, Чеховөс, лыддө өнја советскөј писательясөс. Пачкајасөн быд лун сылы вајоны гачетајас. I век оз пөт лыддысөмыс. „Партија,—висталө Аврамов,—мијанөс чүддөдө велөдчыны нем чөж, i ме кута велөдчыны кувтөз“.

— Но i JUR-жө вөлөма Марксылдөн,—пырөмөн шөщзавофитис виставлыны Өндрейлы.—I мыј жылыс сөмын абу гијөма. да кызи-өд нөшта гијөма! Со ме коймөд пөв заводити лыддыны тајө „Капиталсө“, i пыр сетыс аңа вылторјас. Советујта тајөс, Өндрей, теф лыддыны...

Аврамов—сиктлөн сөлөм. Сы ордө советујтчылыны вөлывлөны сиктса став јөз, пөрысјас i томјас. I быдөнлы сіјө бат моз сеталө советјас. Өндрейлыс талун рытыбыд јуасис комсомольскөј уж жылыс, велөдчөм жылыс, вөрын стахановскөј движеније паскөддөм жылыс. Зев-нын сорөн Өндрейлыс гүрис прөст кад, да секі висталис i Машаөн кывлөм сорни жылыс, i талунја пісмө вылын төдтөм ним-өв жылыс.

— Кызи сесса те думајтан? Мыј көсјан та куза вөчны?—сус сінјаснас ворсөдчигтыр јуалис Аврамов.

Өндрей тајө јуалөмсыс повзыштіс коф. Сіјө ез чајт, мыј Аврамов сетас та ыжда јуалөм. Сесса мөвпыштіс да висталис:

— Аски асыв-жө чукөртны комсомольскөј собраније да сені требујтны Петырлыс, мед висталас ставсө, мыј ем.

— Те думајтан, Петырдыс вескыда висталас?

— Оз-кө вистав, комсомольскөј билетсө бостам.

— Сесса мыј лоб?—вофө упорноја јуасис Аврамов. Но Өндрей нинөм-нын ез шу. Каңалис, мыј аслас өтветјасөн жөмдіс-нын. Аврамов-жө виччышыштіс, сесса меліа вөфөдөмөм кутіс велөдчыны:

— Кокны-на тенад мөвпыд, ічөт опытыд. Велөдчөм бөрын те верман лоны настојашщөј большевикөн. Өні-нын петкөдлан ыжыд суслун. Правильноја насторожитчан Петырдыс динө, он лыддыс, мыј сіјө вок. Тајө—зев бур. Врагөн вермас лоны i вок. Но тајө фелдын оз ков термасны, колө фөјствүјтны мөднөгөнжык. Ми текөд, ковмас-кө, ештам-на чукөртны комсомольскөј, собранијетө. Метөд рекомөндујта: јонжыка слөдитны Петырдыс бөрса, сөмын виччысөмөнжык, медым тенсыд слөдитөмтө оз каңав. А сіјө пісмө кузаыд-кө бөстис тенө сомненије, те со мыј вөч: аски, мыјөн Петырдыс мунас уж вылө, кыщовтлы чулантө, оз-ө сурны пісмө торјасыс. Гурасны-кө, најөс лөсөдөмөн клејтав бумага вылө, медым пояс лыддыны. Өлөдө, мыј пісмөдыс вермас лоны зашифрованнөј. Те төдан, мыј сіјө лоб „зашифрованнө-јыс“?

— Кывлі,—вочавізіс Өндрей.

— Сіз-кө зев бур, мун да фөјствүјт. Мыј тыдовтчас, аңыслам да сорнитам.

Аврамов топыда кутліс Өндрейлыс кісө да бара копыртчис „Капитал“ вылө.

IV

Војбыд оз узыс Өндрейлөн. Аврамов ордыс петөмсаң јурас бергалө сөмын сіјө, кызи аски асыв корсны Петырлыс вофөм пісмөсө. А пісмө, өлі чајтис-нын Өндрей, вермас востыны ыжыд фелө.

Асылын Өндрей крөват дорө матыстчис мамыс, Марија Василјевна, да шебрас помөдыс небыда вөрзөдыштөмөн чукөстис:

— Чеччы-нын, Өндрейушко, сојышт. Ужавны муналан кад. Мыјкө-тај талун војбыд бергалан, он уң... Кыткө висө алы мыј?..

— Сојөј, мам... Менам талун јурөј путкылтчө, мыјкө ог вермөдчы,—висталис Өндрей да өфөјалөнас вылпөв шебрасис јурвывтыс. Таң кујліс көкјамыс часбз. Мыјөн гортсајас муналісны, мамыс муртса-на удитис леччыны кілчө поссө, Өндрей өдјө ку-

лыштис шебрассо да шаркӧдчыны корсны кутис быд пелӧсы. Корсанторјыс сурі чулан пачыс, посныдик торјас выло косавлӧмӧн.

Кык часыс дыржык Ӧндрейлы тырміс бумага торјассо јитлыны газет выло. Шуд куза, пісмӧсо вӧлі гижӧма ӧтар листбокас. Ставсо јитлӧм-клејітӧм бӧрын газет выло серӧссіс ташӧм гижӧд:

„дона Петр Васильевич!

Чолӧм Теныд да став Тенад тӧдсајаслы ылі мусаң. Термаса пасјыштны некымын пӧс кыв.

Мі текӧд олӧма јӧз-нын, а век-на аслыным пӧв ег вермӧ азыны. Тӧрыт мі азыглім Олакӧд да сійӧ зилӧ менӧ ӧдјӧжык гӧдравны. Буржыка-пӧ ӧтлаад овны кутам, мӧда-мӧдӧс јонжыка рафетны кутам, ассыным челафӧс (коді, ферт, лоас) ласкајтны кутам. Сещӧм меліа сійӧ виставліс, мыј кывјасыс сӧлӧмӧз јіжісны. Мӧвпӧј кутис катласны, миса котырчыны буракӧ лоӧ. Сетіс сійӧ меным гӧбнечтор, код пыщкыс такӧд щӧщ ыстышта теныд.

Баѳ-мам радујчӧны міјан матысмӧм выло, тырмас-нын-пӧ сесга ӧткӧн овны.

Ташӧм менам мӧвп пуксіс. Лоӧ, буракӧ, фействујтны актївнӧјжыка.

Топыда кутла кітӧ.

Карл“.

Сізім пӧв лыфӧс Ӧндрей тајӧ пісмӧсо да сізімангыс нінӧм ез гӧгӧрво. Лӧсалис Аврамовлӧн тӧрытја велӧдӧмыс, мыј пісмӧ вермас лоны шїфрујтӧма.

Шїфр корсны дыр ез ковмы. Петыр абу сійӧс фибӧма, пуктӧма „Вопросы Ленинизма“ кнїга костӧ.

— „Проклатӧјыд, пежалӧма і кнїгасӧ“.—сӧлыштис Ӧндрей, кор кнїга костыс азыс словарік код кнїжка. Сійӧс вӧлі нїмалӧма: „Міјан муса гижӧдјас“. Корка вылас-кӧ он вїзӧдлы, ставыс бытӧтӧ ладнӧ. Кнїжкаас печатајтӧма сӧветскӧј поетјаслыс стїхјас. Корка вылас-жӧ, банас і гугас, зев посныдїка карандашӧн гїжалӧма шїфрӧвӧј кывјас.

Бостіс Ӧндрей ассыс јитлӧм пісмӧсо да сетчӧ гїжалӧм кывјассӧ кутис прӧверајтны шїфр сертї. Быд кыв прӧверітӧм бӧрын сійӧ гїжаліс торја бумажка выло. Тајї корсалӧм да лӧсӧдлӧм бӧрын артміс выл пісмӧ:

„дона Петр Васильевич!

Ыжыд чолӧм Теныд да Тенад отсасысјаслы. Мі јона тревожітчам, мыј Ті фействујтад зев нӧжјӧ. Колӧ фействујтны енергичнӧја. Таво колӧ бырӧдны колхозыдлыс кызын скӧтсӧ. Такӧд щӧщ ме ыста порошокјас. Ті вердӧј сійӧн скӧттӧ сојан пыщкас, і најӧ ставныс пропафитасны. Чолӧмалам, мыј кӧсјад сотны тулыс кежлӧ колӧм турун зорӧдјас. Тајӧ—зев бур. Сізі-жӧ колӧ термасны кӧјдыс-јастӧ зарафитӧмын. Зарафитӧј став кӧјдыстӧ, сійӧн дастӧј колхозныкјаслы шыгјалӧм. Мі вӧчам зїк-жӧ тајї. Фействујтӧј актївнӧјжыка.

Гіам успехјас.

Карл“.

— Врефителствоӧн вӧлӧм пӧдтӧ. Вот, сволоч!—пің пырыс чӧвтіс Ӧндрей. Ачыс вӧлісті мыссіс да пуксіс паңавны мамыслыс асывса колӧм завтракӧ.

Сојӧм бӧр кејас локтіс Петыр. Чужӧм вылас сылӧн тӧдчїс јона музӧм. Буракӧ, сійӧ ачыс јона волнујтчӧ тӧрытја пісмӧсыс. Гашкӧ мыјӧн-кӧ ез артмыны „отсасысјаскӧд“ енергичнӧја фействујтӧм“ кузаыс? Гашкӧ сійӧ ачыс кајїтчӧ ӧні, мыј сувтіс тајӧ пез туж вылас, но озтырмы мужествоыс, медем мездысны сійӧс гартыс везјассыс? Ӧндрейлы вӧлі гӧгӧрвоана-нын, мыј сійӧ сїнвозын фашистскӧј шпїон, фїверсант.

— „Тоже рӧднӧј вок, сӧмын кӧјїс сӧлӧма“,—мӧвпыштис Ӧндрей. Сесга шыасіс крӧваѳ выло шыбытчӧм Петыр дїнӧ:

— Мыј-нин сізішлолалан, ош-ӧмӧј курчыны кутліс?

Петырӧс парскіс ташӧм гералӧмыд:

— Тїјандн јурӧс лоӧ воштыны. Кӧјдыс колӧ ӧдјӧжык трїјерујтны, а

те луншбрѣ боктѣ шонтан волпас
вылын. Нынѣм шуны, тоже комсорг.

Өндрей кѣсјіс лоны хладнокровнѣ-
јѣн. Мѣвпаліс став аслас „находка“
јывсыс јубртны Аврамовлы да сы
јылыс Петыркѣд пока не сорытны.
Но вывтѣ-нын ез кажітчы Петырлѣн
куражітчѣмыс, і тајѣ нешыштіс сѣ-
лѣм бердсыс ташѣм кывјас:

— Зев-нын-таі кылан, „стаханове-
цѣн“ лоѣмыд. Меса-жѣ горш тырнад
ышлолалан. Кѣнкѣ музін?.. Тѣдам,
кущѣма те тѣжысан кѣјдыс весалѣм
вѣснаыд...

— Мы-ј?—скѣрыс јуаліс Петыр,
Өндрей вылѣ сінјассѣ сувтѣдѣмѣн.—
Мыј те вѣсталін?

— Ен ыждѣд гѣлѣстѣ. Горзытѣг-на
текѣд справітчасны.

— Справітчасны? Мыјыс? Коді?
Он-ѣ-нын-те, зырым бѣд, мѣвѣ кѣсјы
велѣдны! Мыј те шуін, холтѣ вѣстав
мѣдыс?

— Шпіон те, фашіст, со мыј!

Петыр чеччыштіс крѣватсыс да
матыстчіс пызан дорѣ. Лѣокысла сін-
јасыс гырдісны, плеш вылас кып-
тисны гырыс лѣз сѣнјас. Жѣж шѣ-
рѣд повѣдчанадн ветлѣдлыштіс му-
сањ течѣм тушавас. Сѣсса вылыс
сувтіс Өндрей возѣ.—Фашістскѣј
шпіон, шуан? Те мѣнам кѣт і вок,
но тенсыд, пон пілыс, тајѣ кывјастѣ шѣ-
мыс катта сувтѣ.

— да, те і ем фашістскѣј шпіоныс!
Те кѣсјан вузавны колхознікјаслыс
шудсѣ,—бытѣд вірѣн сѣлыштіс Өн-
дрей да кѣсјіс Петыр возвывтѣ терма-
тѣг петны ывлаѣ. Сылѣн дрѣгму-
ныштіс-нын сѣлѣмыс. Но повѣмсѣ
ез кѣсјы петкѣдлыны звер возын.

Өндрейлыс петѣмсѣ сувтѣдіс Пе-
тырлѣн вына кыс, коді кљешціѣн
габыртіс дѣрѣмсѣ морѣсѣдыс. Вѣчны
вѣлі нѣвѣм. Вѣскыд кынас шлѣч-
кѣптис Петырлыс пѣж чужѣмас, а
шујга кынас нешыштіс дѣрѣм морѣс-
сѣ. Но ез мын. Петырлѣн із кулакыс
усі сылі бокас, і сїјѣ нешыштіс вѣс-
нідік кокјассыс нер вынсѣ. Пласт-
кыс усі жѣж шѣрѣ. Та бѣрын Өн-
дрей сѣмын кывліс, кызі сїјѣ горшѣ
сащісны чорыд чуњјас. Первој гѣр-

дѣдлісны, а сѣсса вѣчасѣн пыр вѣжѣ-
дісны сінјасыс, пыр јонжыка і јон-
жыка нѣшкѣн нѣјтисны плешкас...

V

Өвтѣп Васка локтіс чањјасѣс сѣѣ-
даніныс. Пыріс гортас да вѣзѣдѣ:
ыжыд піыс Петырыс суз мѣз сащѣ-
ма чуњјассѣ жѣж шѣрын лѣзѣдѣм
Өндрей горшѣ. Сыр думажтны вѣлі
некор, ускѣдчіс піјан дінас да јурѣ-
ѣдыс нешыштіс Петырѣс. Жѣжѣ
пуксѣмѣн лептіс возас Өндрейлыс
јурсѣ. Кѣсјіс јуавны, мыј сыкѣд лоі,
но Өндрейлѣн ставыс вѣлі лѣсмунѣ-
ма. Пуктіс Васка пѣлсѣ піыс морѣс
вылѣ да кывзыштіс: сѣлѣмыс Өн-
дрейлѣн ез тіпкы.

— Кулѣма, ештѣма мѣнам Өндрей-
јѣј!—горѣдіс Васка. Сылѣн тіргіс зѣ-
ла тушаыс, чукурѣс чужѣм кузаыс
котѣртисны сінва војтјас. Кѣсјіс ју-
авны лѣдѣм фелѣ јывсыс Петырлыс,
но Петыр мунѣма-нын керкаыс. Сы
пыдѣді пыріс кѣзыдыс банѣм чужѣма
Маша.

— Кулѣма Өндрей вокыд. Петы-
рыд сїјѣс вїјѣма!—ыжыд нылыслы
горѣдіс Васка. Маша ез пыр гѣгѣр-
во батсѣ. Ез верітлы, мыј том здѣ-
ровѣј морт, коді тѣрыт-на вѣлі зев
збој да нѣмкофасыс, талун, шкѣлаѣ
ветліг коста, кувсіс. Матыстчіс Ма-
ша да малавны кутіс Өндрейлыс
пульссѣ. Шѣг чабыртліс Машаѣс, кор
ақіс лѣзѣдѣм Өндрейѣс, вѣзѣдіс
Өндрейлѣн кымалѣм сінјасѣ. Повѣдѣм
бѣрын ез пыр сур воклѣн пульсыс...

— Өндрей ловја, пульсыс ужалѣ!—
нѣмкофысла батыслы горѣдіс Маша.
—Отсавны колѣ ловзынысѣ...

Васкѣлѣн лічалыштіс сѣлѣмыс. Но
вѣчны нѣнѣм ез саммы, ез тѣд, мыј
колѣ вѣчны. Маша-жѣ ѣтѣ здукѣн
рафавліс Өндрейлыс став кїзјассѣ,
рагіс тасмасѣ да шѣктіс батыслы,
медым лѣзас Өндрейѣс жѣжѣ. Гашѣ-
дісны Өндрейѣс жѣж шѣрѣ, кос улас
пуктісны зѣланік јурлѣс. Сѣсса Ма-
ша піѣдсчанагіс Өндрей јур возѣ да
завѣдітис вѣчны іскусствѣннѣј лола-
лѣм.

— Вај ме, ме буржыка верма,—
збоја петіс батыслѣн, кор ақіс, мы

сылон ічот нылыс вѳчѳ колана делѳ. Сувтис Маша местаѳ да, Ѳндрейлыс кїјассѳ бостѳмѳн, заводїтис вѳчны іскусственнѳј долалѳм. Сїѳѳ ачыс ез тѳѳ, мыїѳн шусѳ таїѳ ужыс, но сылы кажїтчїс, мыї шук таїѳс і колѳ вѳчны да мыї сѳмын таїѳ вермас отсавны Ѳндрейѳс ловѳѳѳѳмын.

Мїнут вїт таїѳ ужалѳм бѳрын Ѳндрей вѳмѳѳ мыччысїсны ва болжас. Сегса сѳкыда лолыштїс, вѳссїсны гудыр сїнжасыс.

— Ва!.. сотча!.. ва ваїѳї...—вѳмсѳ вежнѳѳлїгтыр вїсталїс Ѳндрей. Маша ваїс самѳварыс ва да мыччїс вокыслы. Регыд Ѳндрей палалыштїс. Шѳктїс пержыны аслас ѳептыс ѳнтаја пїсмѳсѳ да вїсталїс Машалы:

— Котѳртѳѳ Аврамовлы да вїстав став јывгыс...

Та бѳрын, ѳтї час мыгтї, Ѳвтїп Васка керкаѳ волїсны партѳрг Аврамов да НКВД Рајѳтѳелса началнїк лејтенант Васїлјев. Васїлјев вѳчїс обыск, да, арестуїтѳмѳн, Петырѳс леччѳѳїс рајѳнѳ. Нѳшта куїм лун колѳм бѳрын рајѳнѳ леччѳѳїсны конух Ѳлексеј Иванѳс, колхозса завхоз Сїзевѳс једїнолїчнїк ѳверевѳс (вѳвлѳма белѳбанѳїт), да скѳтнїца Аврам Марјаѳс.

VI

Пемѳѳ. Петырѳс леччѳѳѳмсањ кол дасвїт лун. Лејтенант Васїлјев вылыс локтїс сїктѳ, колхознѳј собранїе вылын кѳсїѳ вѳчны доклад.

Нѳл час рытсањ, сїкт ѳтар-мѳѳар помсањыс, колхознїкјас лѳѳѳѳн-лѳѳѳѳн кыссїсны лыѳѳысан керкаѳ. Ѳвтїп Васкалѳн собранїе вылѳ мунїсны нѳлнаныс. Васка пукїс медбѳрја скамја радѳ, зал пелѳсѳ да пукалїс гѳгѳрвѳтѳм шогын. Сылы ѳнѳѳ-на вѳлї гѳгѳрвѳтѳм, мыїыс Петырѳс арестуїтїсны? Ѳндрей ескѳ заводїтис-нїн вїставны кушѳмкѳ фашїстјаскѳѳ јїтчѳм јылыс да Германїјалы служїтѳм јылыс, но, старїклы таїѳ ез верїтчыссы. Кытчѳ,—мѳвпалѳ,—ташѳм ылыса комї сїктѳ локтїс фашїстыс. Васка-жѳ став јѳсѳѳ тѳѳїс сїктыс нїмнас і вїчнас, тѳѳлїс став волыс уполномоченнѳјјасѳѳ, но на

пѳвсын фашїстјас, да јещѳѳ немецјас ез вѳвны. Сегса вывтї-нїн гырыс мыжјас јылыс вїставлїс Ѳндрей. Старїклы жал Петырыс. Ѳѳ сїѳѳ Васкалѳн јайтор, вїртѳр, доїмѳ бат сѳлѳмыд... Рака, і то жалїтѳ ассыс пїсѳѳ...

Васїлјев аслас дѳкладын јѳна ез паскѳѳѳчы. Вїставлїс сѳмын сы јылыс, кыї колхозын котыртчїс шпїонскѳј группа да кыї сїѳѳ ѳејствуїтїс колхозын.

Колхознїкјаслы вѳлї вїччыстѳмѳн Васїлјевлѳн јубртѳмыс, кор сїѳѳ вїсталїс, мыї Шомысов Петыр Васїлјевїч 1929-ѳѳ вѳсањ сулалѳма контрреволюцїоннѳј троцкїстскѳј органїзацїяын. Троцкїстскѳј группа сїѳѳс вербуїтѳмаѳс велѳѳчїгѳн, сесањ дугдывтѳг сулалѳма подпѳлнѳј троцкїстскѳј дїверсїонно-тѳррѳрїстїческѳј группаны, коѳї аслас ѳчередын фашїстшпїѳн Карл пыр кутѳ вѳлѳм јїтѳѳ іностраннѳј фашїстскѳј разведкакѳѳ. Карл да подпѳлнѳј троцкїстскѳј группа шѳктѳм сертї Петыр кык вѳсајын „Ударнїк“ колхозын котыртѳма подпѳлнѳї шпїонскї дїверсїоннѳј группа. Сетчѳ пырїсны: Петыр, вѳвлѳм кулак Ѳлексеј Иван, вѳвлѳм белѳбанѳїт ѳверев, колхозса завхоз пїањнїк Сїзев, вѳвлѳм ѳак ныв Аврам Марја да ветврач Размыслов.

Группалѳн став ужыс нуѳѳсїс Карл заданїејас сертї. Карлсањ вѳѳм порошѳкјасѳн шпїонјас отравїтїсны колхозлыс нѳл чан, ѳкмыс кукан, сїзім мѳс да куїм вѳв; Сталїнскѳј ударнїца Туїсова Пелагејалыс вїт кукан; Сталїнскѳј ударнїк Ѳвтїп Васкалыс отравїтїсны нѳл чан. Таїѳ вѳлї шпїонјаслѳн маскїровка. Наїѳ ѳѳлїсны ассыныс сїдесѳ, медбур ударнїкјаслыс скѳтсѳ вїалѳмѳн да ассыныс вїѳан скѳтсѳ вѳрѳѳѳѳтѳг колѳмѳн.

Группалѳн вѳлї сувтѳѳѳма мѳгѳн: лым сывтѳѳ вїны колхозлыс 85 прѳцент скѳтсѳ. ѳверев лун-мѳѳ мыгтї кѳсїс кајны Л... јѳѳ да сетыс шынјыв кыпѳѳны колхозлыс став турунсѳ. Завхоз Сїзев тѳѳѳмѳн сїстїс 10 тонна нањ да Карлсањ вѳѳм „флакѳнчїкјасѳн“ кѳсїс зараїтны колхозлыс став кѳјдысѳѳ. Группа лѳѳѳѳчїс гѳжѳмын пѳжарјас вѳчалїг кежлѳ.

Бжыд грѳз бшаліс колхоз жур вылын. Сѳмын пѳонерка Машалѳн суу пельясус, сылѳн ѳѳѳс дѳрын „случайнѳ“ кывзысѳмыс ердѳдїс да бырѳдїс тајѳ грѳзсѳ. Лейтенант Васїлjev вїсталѳ таыс Машалы ыжыд благодарност, да, сцена вылѳ корлѳмѳн, сетѳ Машалы премїја—патефон.

Залын пукалісны лѳна, лѳна. Тајѳ лѳналѳмыс—став заллѳн грѳз. Скѳрлунѳн тырїсны сѳлѳмјас. Стальнѳятапавлісны чабырјас. Ваїсны-кѳ ескѳ ѳнї тајѳ залас Петырѳс да сылыс друјассѳ, секї мыј ескѳ лоїс? Секї ескѳ трапѳѳс моз косавлісны Петырѳс да сылыс прїепешнїкјассѳ.

Доклад помасїс. Зал наста вѳлі кылѳ скѳрыс шѳпѳдѳмјас: „пезловјас“, „вїрјуејас“, „дурмѳм понјас“, „змејјас“... да с. в.

Председателствујтыс Аврамов жуалїс колхознїкјаслыс, оз-ѳ кѳсїыны на пѳвсыс кодкѳ сорнїтны. Залын ѳтпырјѳ кыптїс комын сїзім кї. Аврамов кыв сетїс том колхознїк Мітреј Іванлы. Іван кѳсїс мунны сцена дѳрѳ, вїѳдлїс, а трїбуна вылѳ каяма-нїн Міжуј ѳнѳ. Колхознїкјас шапая мунлїсны: немѳжїс вѳмсѳ ез востлыв, војколѳн кывсѳ шуѳ, а талун—Мїжуј ѳнѳ каяма трїбуна вылѳ!

— Часлы, тѳварыш председател, ме вїстала да вѳлїстї том јѳз мед сорнїтасны,—шуѳ Міжуј ѳнѳ. Аслас ѳормѳм топка чужѳмыс ѳзјѳма томлунѳн. Јѳзланѳ бергѳдчїс да куѳа нужѳдѳмѳн гѳрѳдїс:

— Понјаслы—понлѳн і смерт! Мїжанлыс зарнї колхозѳс кїстны—некодлы оѳ сетѳј!—І термасѳмѳн бѳр леччїс сцена вылыс.

Трїбуна вылѳ каяїсны пыр выл і выл колхознїкјас. Најѳ вїставлїсны жењыдїк речјас. Быд кывјын ылкјалїс скѳрлун шпїонскѳј группа дїнѳ, народлѳн врајас дїнѳ. Быд кывјын јуралїс кѳсїѳм—вочавїѳны шпїонскѳј пез группа удар вылѳ ударѳн, ужѳн, тышѳн, сѳветскѳј властлы преданностѳн. Тувсов јуын ытва моз ылѳбтїс выл вын, кодї кутїс чышкыны колхозыс став најтсѳ, пезсѳ, лѳпсѳ...

Места вылас кывмѳмѳн пукаліс Онтїп Васка. Сїјѳ ез вештыв сїнјассѳ Васїлjev вѳм вылыс. Гѳгѳрвоїснїн, мыј вѳлѳм вѳчѳ Петыр нїс. ѳд ставыс тајѳ, мыј јылыс вїсталїс Васїлjev собранїјелы, вѳлї збыл.

Јѳзлы кывмѳн ружѳгтысїс старїклѳн, кор помасїс Васїлjevлѳн докладыс. Сїјѳ тырѳма вѳлї скѳрлунѳн да кѳв пыр-жѳ суѳ моз лебчїс пїыс дїнѳ, ѳтчѳн кокыштѳмѳн перјїс Петырлыс сїнјассѳ...

— Вајлѳј мем, тѳварыш председател!—бѳрја радыс кылїс ставлы тѳдса мужїк гѳлѳс. Тајѳ шыасїс Васка. Вынсыс вывтї ужалѳмыс крукылтѳчѳм чунјасыс сылѳн тыдалїсны зал пѳлѳсыс. Скамја костѳд котѳртїс шѳпѳдѳм: „Пез пїсѳ дѳрјыны кѳсїѳ“, „Јантїм-ѳд кѳнкѳ пїыс вѳсна“... Мед јѳна шѳпѳдчїсны заллѳн вескыд бокын, Анна Марја дїнын, кодјас собранїјејас вылѳ волывлѳнѳн сѳмын кодкѳ вылын сералыштѳм могыс.

— Пожалујста, Васїлї Ањтїпjevїч!—вїсталїс председателствујтыс Аврамов.

Васка пѳрччїс цѳла шапкасѳ, вештыштїс сїн воѳас ѳшјыштѳм сѳд јурсї пратсѳ, жежыд пас пѳлајассѳ паскѳдыштѳмѳн, топыда тувтчалѳмѳн, мунїс трїбуна вылѳ. Залын пукалысјаслы кажїтчїс, мыј Васкалы бѳр бергѳдчѳма томлуныс, сїјѳ лѳма важ коѳыс-жѳ том да јѳн:

— Дона јортјас,—завѳдїтїс асыс вїсталѳмсѳ.—Тѳварыш Васїлjev мїжанлы вїсталїс, мыј вѳлѳм вїчысѳ мїжанлыс колхознымѳс. ѳд менсым пез понјасыд вїлїсны чањјасѳс. Сїн-ваѳј вѳлї петѳ, горшѳј гѳрѳзасѳ, кор аѳа кулѳм чањјасѳс. Ачым думајта, мїса тајѳ врајјас вїалѳны. Кватїтчїкѳ, мѳнам пїѳј, Петырѳј вѳлѳма главнѳј врагыс, сїјѳ вїалїс менсым чањјасѳс, сїјѳ кѳсїс бырѳднї мїжанлыс дѳна колхознымѳс, Талы некѳр ѳе лѳлыны. Мїжан колхоз пыр кутас быдмыны да јѳнмыны. Талунсањ Петыр—абу мѳнам пї. Сылѳн јажыс—абу мѳнам јаж, а пон јаж. Сылѳн вїрыс—пон вїр. Сылѳн сѳлѳмыс—кѳјнлѳн сѳлѳм. Сылѳн кучїкыс—змејлѳн кучїк, кодї дубїтѳма фашистскѳј јадѳн. Сылѳн мѳвпја-

КОР МИЯН ВЕСЬТЫН

ИВАН ВАСЬ

Кор миян весьтын
Шонди зарни койб,
Кор пуксис тани
Шуда оландыр,—
Ме босьтса сьывны
Кыпыда и збоа,
Мед чужан муодз
Лэбзяс сийб пыр.

Мед йбла шыбн
Юргас менам лира
Сук парма пөвед
Сы йылысь быд здук,
Став йбзыс кодбс
Радейтоны мирас,
Став йбзлы коді
Велбдысь да друг.

Ме босьтса сьывны
Выйбра народбс,
Ён тышын коді
Весь эз вошты вир,

Великбй Сталин
Нуодб пыр кодбс,
Мезд помбдз тани
Сигортны выль мир.

Мед менам сьылбм
Шывгас муяс вомбн.
Кбн зарни розйбн
Кисьмб вына сю.
Мед олас сийб
Мичабн да томбн,
Кыз том да мича
Став советскбй му.

Ме ббрысь медым
Сьылас вына горбн
И кар, и сикт,
И миян вежгас дор,
И гырысь бдбв
Уджьяс вбчбм сорбв
Мед сьылас бьдбн—
Версте йбз и дзор.

ГЫВ-ЖӨ, ГЫВ-ЖӨ ВЫЛМӨМ ПАРМА

А. МАКАРОВ

Сыв-жб, сыв-жб, вылмб парма,
Шонди воын нумјав;
Міјан Сталин батлы вјстав
Ассыд долыд думјас.
Сыв-жб, сыв-жб сыланкывјас
Гажа олбм јылыс,
Кызі тенад важса олбм
Ҷикбж вежсис вылыс.

Важбн шогсін, важбн ббрдін,
Копраслін лок тбвлы.
Шуштбм шувгбм, помтбм увгбм
Теныд тбдса вблі.

Обні томмін, бни гажмин,
Выл туј вылб кејин.
Важса нора шувгбм шытб
Трактор горбн вејин.
Вына ужыд, кыпыд шудыд
Гартчб тенад горб;
Міјан мездмбм вблнбј крај—
Кыпыд шудлбн море.

Сыв-жб, сыв-жб, вылмб парма,
Шонди воын нумјав;
Міјан Сталин батлы вјстав
Ассыд долыд думјас.

ДОЗОРҢИКЈАС

(Челадјаслы повест)

М. ШЕСТАКОВ

1

Вөр јывлан исковтіс шонді. Пөл-тыштлө ульөв коф төвру, но весіг јурсітө прамөја оз вөрөдлы.

Гортаныс локтөны віз вылын ужалыс колхозникјас. Најө долыд пырыс вослалөны сөлөм бурмытөзныс веж турун ышкөм-куртөм бөрын.

Мед гажаа воёны Олбш Пед бригадаса шленјас. Мужікјас варовітөны, нывјас сылөны, а Опоњ Миш савкјө-гудөкасө. Гудөклөн шыгорыс збофермөдө томөс і пөрысөс, вөтлө најө вірјајыс дунса мүсө, өдөдө мунөмсө. Весіг олөма јөз том походкаөн мунөны гудөк шы вылө. Ез-на ескө окота вөв торјөдчавны гудөка діныс, медса-нын том јөзлы, но кості воіс сіктыс. Вөлі-кө нөшта километр кык кымын, лөсыда-на ескө вославсіс.

Сіктө пырөм бөрын колхозникјас— томјас і пөрысјас—разбөчалісны гортјаслаңныс вескөдчөмөн.

Воіс гортас і Стөпка. Кор сіјө пыріс керкаас, пызан вывсыс пырыс-пыр сін улас угісны газетјас. Стөпка пөрччіс кепкасө, өшөдіс көшас тувјө пінжаксө да терыба муніс пызан дорө.

— Мам, а мам, кор-нө газетсө вајісны?

— Асывнас-нын вајлісны, віз вылө мунтөз. Менам вуөма-тај теныд виставныс.

— Тенад бара вунас! Колө-өд вөлі віз вылө вајны, ме ескө өбөд дырјі лыдфышти појччег мез.

Стөпка зуңгыртчіс газет дорө да пондіс шөпкыны, вомгорула: лыдфысны.

— Кык „Комі комсомолец“ газет! Лыдфыштам мыј гижөма.

Мед первој сін улас угіс кыз шриф-та гижөд:

„Том лөнынецјас, велөдчөј ужавны Проња Колыбінлыс“.

— Час лыдфам, кызі ужалө Колыбіныс.

„Пионерлөн нмыс щөктіс менө ердөдны гусавыс мамөс“, лыдфис сіјө медвозза строкаыс.

— Со кыз,— шуышти вомгорулас Стөпка да бура дыр візөдіс Проња Колыбін портрет вылө, кодөс вөлі печатајтөма статта шөрас, сөсса вөлістө мөдіс возө лыдфыны.

Лыдфис өтчид, лыдфис мөдыс, нөшта зоннас лыдфис. Медса јона кажітчөс сылы Колыбін пісмөлөн помыс.

„Кольчыны-кө тајөтор јылыс лантөмөн, колө снімітны галстукөс да корны отрадлыс, медым менө черкнітісны пионерјас спісокыс, а кольчыны-кө пионерөн, колө ердөдны колхоз ембур гусавлыс мамөс. Ме бөрјі мөд тусө“.

Стөпка кыпөдіс јурсө да бура дыр, чөволөмөн, візөдіс өшің тас вывті кырјыв мујас вылө, а сөсса ышловзөмөн шуіс:

— да-а... Проња Колыбін прамөј пионер.

Та бөрын бура дыр-на візөдіс Проња портрет вылө. Колыбін портреткөд орччөн вөлі печатајтөма бура куз кывбур, і Стөпка заводітіс лыдфыны сіјөс.

— да-а... Кушөм фелө вөчөма.

— Мыј те, пелтөммін лі мыј?— мөдыс чукөстіс Стөпкаөс мамыс.— Ужнајтан-кө ужнајт, а дасыс мед оз ков щөктыны! Мі-өд ог віччысөј.

Ужнајтіг чөж сораवलіс Стөпкаөс

тајб мовпыс. Паңасас, паңасас да друг вунөдчылас. Бөрја сојансө ез і віччыс, чеччіс пызан сајыс.

— Мыј-нө омөла сојив?—пызан сајыс чеччигөн јуалис мамыс.

— Ме пөти-нин, — нурбылтышитс Стопка да бара кутчысис газет бердө. Вылпөв ставсө лыддис. А кывбурсө секи-жө наизугт велдөдс.

Пырис-нин Стопка ешкын улө, а јурас век-на өти мөвп. дыр ез вермы унмовсны. Јур вывтыс шебраслас, өтарө бергөдчылас, мөдарө бергөдчас. Узны мешајтө сылы Проңа Ко-лыбин. Сіјө сувтис Стопка өин воғө.

2

Асылын ыркнитис ывла. Вөр јыв сајсаң быјкнитис шонди да зарни тугјассө резиг моз каттысис вывлаң. Војса ун бөрын долыда лолышитс лун төв.

— Ку-ка-ре-ку! Ку-ка-ре-ку!—мөда-мөдлы вежмөн горзисны петукјас.

— Гот-гот-гот-гот,— готкісны курбөгјас. Зуркјөдлыны пондिसны бәдс зрјас, голсмуналісны-вогсалісны кілчө иганјас. Сафмис, пач дукөн көра-сис сиктывв. Ывлавыв јургис јөз гөлөсөн.

— Степан, батыд ез-на мун виғ вылас?!—чукөстис Стопкаөс Проңө Иван, пельпом вылас коса тобрас пуктөмөн.

— Гортынөс-на!—воча виғис Стопка.

— дыр-ө-нө оз вевјав? Колым-өд!

— Ен-колөј! Пырыс-пыр петам,— кылө шыасис керкасаң Стопкалөн батыс.

Стопка котөрдөн пырис керкаас. Регыд мысти сіјө бөр петис батыс-көд. Батыслөн, Проңө Иванлөн мозжө, пельпом вылас коса чукбр, а Стопка кын ічөтік јөв туйис. Мөдөдчисны. Пашкајас өшікулө воигөн Стопка котөртис да өшің вестас чатөртчөмөн горөдс:

— Пашка! Мунан он-на? Колам-өд!

Лебач келөбјас моз, чукбрјасөн, муналісны виғ вылө колхозникјас. Ежа вывтид мунасны радөн да быттө виғ шөвк вөңјас нүжөдчасны, лысва ыркөдөм тујјасыс. Öни ставыс-на

мунөны өти туйөд, а мыјөн воас туј веж, коді нуө бригадалөн төрытја ужалан участоклан, быдөн кежасны асланыс туј вылө.

Кежисны асланыс участоклаңө і Öлөш Пөд бригадаса шленјас. Стопка да Пашка шаркөдсисны орччөн да кежисны тујвежө медвоға јөзөн. Муниг мозыс Стопка виставлис јортыс-лы газетса статта јылыс. Сіјө виста-лис сөлөмсааныс, медым өзтөдны Пашкаөс, но сіјөс быттө нөти ез шензөд висталөмыс.

— Но, мыјнө сөсса?

— Кығи мыј? Аслас мам јывгыс гижөма. Ердөдөма мамсө.

— Мыјыс ердөдөма?

— Гусасөмыс. Сылөн мамыс вөлөм гусавлө колхознөј наң. Пыис каңа-лөма дај ердөдөма.

— Кор лыддін?

— Төрыт.

Кыкнанныс лағтисны өтщөш, быттө-кө быри сорнитанторныс; чөв лантөмөн мунисны виғ вылөғ.

Ҷоң лун колі колхознөј виғ вылын, но та јылыс Стопка да Пашка костын сөсса ез пансыв немеа сорни. Ыщкөм костын шојччегјасө најө пыр пуккывлісны өта-мөдсыс јансөдчө-мөн, а өбөдајтөгөн Пашкалөн мыјөн сојсис, ез шыаслы Стопкалы, мунис ва дорө да бөрсө воис, кор вөлі Стопка мунө-нин куртны.

Рытнас гортө локтигөн Пашка бара-жө торјөдчис Стопкаыс. Сіјө петис јөз воғвылас да өтнасөн пыр шуңкөдсис. Стопка некығи ез вермы гө-гөрвоны, мыјла Пашка сыыс пондис ылыстчыны. Сіјө нағмөдсис мунөмсө, колччис јөз сөрыс, да думјаснас кор-сис Пашкалыс лөгасан помка.

3

Гожа шонди лунө быдөнлы жар. Керка бокјасын, звөз увјасын зыртчөны вөвјас. Бөжнысө вылө лептө-мөн котөртөны лудсаң мөсјас, воас-ны сиктө да коді кытчө вескалө, сетчө і пырөны. Порсјас најт пыщкынө руксөны, муртса пельныс тыдалө. Курбөгјас шпоркөдчөвы лыа пивн. Быттө-кө ставныс пөтөмаөс ывлавыв жарнас, некод оз төждыс кынөмпөт перјөм вөсна.

Колхозникяслөн талун шојччан лун. Нибѳи морт ез мун виҗ вылѳ. Но гортаныс некод-жѳ вес ез ов. Неког весѳ овны. Аски-ѳд бара асываныс ковмас виҗ вылѳ мунны. Колѳ тѳчитчыштны да мыҗ сурѳ лѳсѳдыштны.

Стѳпка да баҗыс ѳбѳѳѳ тѳчитисны косајас. ѳбѳѳ бѳрын сижѳ котѳртлис Пашка динѳ, но Пашкалѳн местаыснын сѳмын гортас, важѳн мунѳма. Стѳпка азѳис сижѳс уна челаҗас пыс. Најѳ чукѳртѳмаѳс да сорнитѳны купајтчыны мунны. Стѳпка дѳзмѳм пырыс виҗѳдлис Пашка вылѳ да ропкыштіс:

— Ме тенѳ неког ог колыв, а те он і чукѳст.

Пашка правдајтѳис, мыҗ сижѳ муніг мозыс вѳли кѳсѳ чукѳстны.

— Но ладнѳ. А ме чајті, мыҗ те менѳ і чукѳстны ен кѳсѳ. — Матыстѳис ѳік динѳыс да гусѳник шуис: — тѳдан, Пашка, мијанлы колѳ мыҗкѳ вѳчны, теныд да меным.

— Мыҗ? А-а-а! — нуҗѳдѳис сижѳ бытѳ-кѳ тѳдѳис Стѳпкалыс мѳвпсѳ. — Колѳ, колѳ. Купајтчыны летчылам-да.

— Вернѳ! Купајтчыны! — горѳдѳис Га-бѳ Геҗа, чукла кока, жеҗыд јура ѳетѳна.

Мѳѳѳѳисны ва дѳрѳ. Мукѳдҗаслѳн кианыс вартчан чаҗас. Первојсѳ му-нисны воҗлѳн, сесеа ѳѳѳѳисны да вартѳдѳисны котѳрѳн. Ылынѳс-на, а лѳрччалѳны-нин дѳрѳм-гачнысѳ, мукѳдыс воіг мозныс і ызгысалисны ваѳ. ѳтѳ здук купајтѳѳм бѳрын вода-лисны пѳс лыа вылѳ пастѳгныс да кујлыштісны, быҗлагыштісны, а сесеа бара ваѳ пыралѳсны да пондѳсны савкѳсны мѳда-мѳд веҗѳмыс.

Стѳпка да Пашка јѳзгыс воҗык петисны да пастасѳм бѳрын водѳсны лыа вылѳ. Лыаѳ чуҗнаныс гѳҗлѳд-ліг моз сорнитѳсны аскостаныс.

— Кѳсѳысам-кѳ і вѳчам, — зумыда шуис Стѳпка. — Сѳмын колѳ сорнитѳны артелѳн, меѳ быдѳн пондѳсны мијан моз-жѳ дозорничатѳны.

— Мыҗла, Стѳпка? Быдѳнлѳн-ѳд мијан коҗ јурыд ем, меѳ бостѳѳны. Вѳставны ми некодлы ог вѳсталѳ. Ме та јылыс јона-нын мѳвпалѳ ѳт-намѳн.

— Кыкѳннад ми ещаѳс. Колѳ став-лы суса виҗѳдны.

— Ме ог сѳтѳ-кѳ.

Ваыс петыс челаҗас пондѳсны дурны да орѳдѳсны налыс сорнинысѳ. Васка Кола кыскыштіс Стѳпкаѳс кокѳдыс да зев ѳдјѳ котѳртѳис. Стѳпка вѳтѳис да лѳсыда быҗлѳѳдлис Ко-лаѳс лыа вылын. Сесеа локтѳис че-лаҗ чукѳрѳ да горѳдѳис:

— Кодѳ меѳвоҗ сѳктѳ!? Панласа-мѳ!

Челаҗаслы унаыс команѳујтны оз ков. Кодѳ чечѳ, сижѳ і котѳртѳ гор-зѳг тырјѳ. Пашка да Стѳпка первој-сѳ шѳѳ котѳртыштісны, сесеа наҗ-мѳдѳисны да мѳѳѳѳисны воҗлѳн.

* * *

Војбыд ез водлы уҗны колхозса складовшѳік, Тѳкѳн Мишлѳн гѳтырыс. Пыр сижѳ котралѳ пывансаҗ керкаѳ, керкасаҗ-пыванѳ. Пывсаныс војдѳр рувгѳс лѳз шын, паркѳѳдлис пѳс раб да пѳс вина дукѳн. Тѳкѳн Миш гѳ-тырлѳн ноксѳмыс пывсансаҗ вуҗѳс керкаѳ, пачвоҗдорѳ. Куҗ асывбыд сижѳ сени шерѳс-мерѳс, пуис-пѳжалѳс чѳскыдсѳ і чѳскыдѳмсѳ, шомасѳ і јумовсѳ. І вот сижѳ ставыс, мыҗ дѳ-нын ноксѳс Тѳкѳн Миш гѳтыр, ѳни вуҗѳс пызан вылѳ, а пызан шѳрын чушкѳ ыҗыд жеҗыд самѳвар.

Јѳзлы-кѳ талун шојччан лун, Тѳкѳн Мишлы кода праҗнык. Асја вескыда шондѳн-на трѳнксѳдѳис сы орѳѳ куҗ кокјаса Иван вокыс, а неуна сорѳн-жык Порѳ Јаков.

Луншѳр гѳгѳрсаҗ Тѳкѳн Мишлѳн керкаыс јона варовмис. Голгѳсны стѳканјас, чашкајас, румкајас, вѳлкі-јас, паҗјас. Пуҗѳс вомныс вина јуыс-јаслѳн. Кымын воҗѳ, сымын гораѳс. Быдѳн вѳсталыс, а кывзыс некод абу.

Тѳкѳн Мишлѳн чужѳмыс полчѳѳма вѳра лудѳклѳн моз. Сылѳс, ѳш-лѳнокѳ кыз, ѳѳѳѳ-жѳ вѳрѳѳма. Лажы-касѳ жоҗ шѳрас, быҗѳѳ, мыҗ вомыс петѳ.

— Ме, ме колхозыдлѳн сѳлѳмыс, — шуалѳ сижѳ. — Ме кѳ вылын ставыс. Мыҗ колѳ, сижѳс і вѳча.

— Ш-ш-ш... Миша вок, Мишка, шаҗ, пѳѳ, шаҗ. Ен јона горзы, — ѳлѳдѳис Иван вокыс. — Вај курѳтчам.

— Курѳтчам! — кыскѳс да швачкѳс

кѡшѡлѡ пызан вылѡ колхозса скла-
довшщк.—Куритѡј!

Кујим нырѡн пуркјѡдлыс шын пон-
дѡс довјавны вѡна дука керка сынѡд-
ын. Поре Јаков леччыгѡс пызан вы-
лѡ да вѡјтѡс мѡвпјас пѡјѡ. Тѡкѡн
Мѡшлѡн вылыс лыбѡс гѡлѡсыс.

— Ме-ме, колхозад мед ыжыбыс,
сѡлѡмыс... М-ме к-кѡзѡныс...

* * *

Стопка да Пашка вадорсаң кѡјѡс-
ны бурещ сѡјѡ ѡшѡнувѡтѡ, кылісны
мурѡм шысѡ да сувтовкерѡсны.
Сулыштѡсны тѡј вылас да вешѡсны
градјѡр пощѡс боклаң. Тѡкѡн Мѡш-
лѡн кѡдысла мыкталаң гѡлѡсыс зев
лѡсыда кыліс воеса ѡшѡн пыр на
дѡнѡз.

„Аттѡ Тѡкѡн кучѡк“,—мѡвпыштлѡс
Стопка да тувкѡс Пашкалы бокас.

— Вѡѡд мыј кѡјѡ. Тајѡ буракѡ
колхознѡј наѡтѡ мѡјанлыс јѡѡ.

Пашка вѡѡдѡлѡс вескыда Стопка
сѡнмѡ да вашѡнѡтѡс:

— Вај пыралам, вѡѡдлам, кодјас
сенѡ.

— Ог лытѡѡ.

— А, кодјас-нѡ ескѡ кылѡны?

— Он-мѡј кыв? Тѡкѡн Иваныс да
Поре Јаков.

Гашкѡ ескѡ дыр-на сулалѡсны, но
Стопкаѡс мамыс торкѡс. Сѡјѡ вѡлѡм
корѡѡ Стопкаѡс, сѡсѡ аѡѡс најѡс
да кутѡс горзыны. Лоѡ мунны костѡ.

4

Тѡрыт-кѡ сѡктыс лунтыр гыасѡ
пѡрнѡј јѡзѡн, талун сы пыѡѡтѡ некѡд
абу, ѡткымын пѡрысјас да сѡсѡ
јаслыса да садса чѡлаѡјас да најѡс
вѡчысјас сѡмын. Јѡзѡм керкајас
вѡјѡмаѡс узѡл пыщкѡ, јѡзѡмысла
кајѡтѡѡны гажѡтѡмѡс, бытѡѡ ендѡмаѡс.

Колхозса јуралыс, Кѡрнѡл Иван пѡ-
тѡс колхоз правлѡнѡјѡе да первој
ыжыда ышловѡс, а сѡсѡ лашкѡс
тушасѡ зумыда кутѡг гырыса восла-
лѡс конушѡналаң тѡјѡд. Кок бѡреаыс
тѡј вылыс пуркјысѡм бус довјалыш-
тѡс шѡнѡдѡн дѡналѡм сынѡдын да
бѡр пукѡс. Конушѡнаыс Иван петкѡ-
дѡс маѡ кѡѡ шылыд мышка ворѡнѡј
вѡлѡс, сѡдлѡалѡс, пукѡс да мѡѡѡдѡс
вѡз вылѡ. Рѡдтышталѡг моз сѡјѡ мѡв-

палѡс: „кајла ужѡѡ ѡѡѡдыштны; ко-
лѡ ештѡдѡчыны лун кујѡм-нѡлѡн. Наң
воѡ, ковмас сѡјѡс заводѡтны ѡравны.
Соцѡрдјысѡмѡс колѡ јешѡѡ паскыд-
ыжыка нѡѡдны.“

* * *

А Тѡкѡн Мѡшлы јурас бытѡѡ пѡдја
гѡра ѡшѡма, нѡнѡм вылѡ оз лѡз кы-
пѡдѡчыны. Вѡз вылѡ мунѡм пыѡѡтѡ
јурсѡ тувјалѡ јурлѡс улѡ, тупласѡ
да восѡ. Кѡѡ му пырѡс талун мунас,
сѡщѡм-жѡ нѡн лок. Гѡтырыс вѡз вы-
лѡ мунѡн муртса петыштлѡс кѡлѡ-
сѡ ѡгавны... Сенѡ-жѡ нѡшта гутјас
дѡзмѡдѡѡны, сѡщкысѡны кытѡѡ вес-
калѡ, гѡлѡдѡѡны.

Нѡшта-нѡн јѡна дѡзмѡдѡ Мѡшѡс
горш кѡсѡмѡм. Кыссылас вермытѡм-
вермѡмѡн кѡзѡд гудѡз, ѡнѡ кѡш тыр
вајас лым, ваалас да ѡтчыѡдѡн ѡ
пѡжныштас ставѡс, мѡдыс јуны бара
пет. Недыр мыѡтѡ бара-нѡн важыс
јѡна сотѡѡ горшыс.

Пажын гѡгѡрѡз нѡксѡс кѡзѡда ва-
ѡн, тышкасѡс гутјаскѡд, сѡјѡдѡс гѡж-
ыс, а сѡсѡ кыѡи унмовѡс, ачыс оз
тѡд. Рытывла дорса став ѡшѡѡд-на
ѡргѡс Мѡш вылѡ шѡнѡтѡ, но сѡјѡ ез-
нѡн тѡдлы нѡнѡм. Уѡс сѡтѡѡз, кыт-
ѡѡз гѡтырыс ез во да ез мѡд грѡм-
гыны. Сѡјѡ јѡркѡдѡмыс кутѡс керка-
ыс сырмыны, Мѡш вѡлѡстѡ садѡс.
Шѡнѡтѡ некѡн-нѡн ез вѡв. Мѡшлѡн
јурѡс вескалыштѡма, оз-нѡн вѡс, сѡ-
мын сѡлѡмѡныслы бытѡѡ абу лѡыд.
Кор гѡтырыс пондѡс вѡставны, мы
вѡз вылын сѡјѡс вѡдѡны, шуѡны јѡѡ-
мѡн-пѡ вѡсѡ, Мѡш сѡмын пѡнѡнас
мурѡнѡтѡс, векеыштчылыс да шуѡс:

— Мед вѡдасны... Ме најѡ трудо-
ѡең вѡсѡѡ ог вѡс. Асвыјѡ ме ачым
тѡда.

Војнас, војшѡр гѡгѡрын, Мѡш бѡс-
тѡс ыжыд тыртѡм мешѡк, ѡзѡг да
мунѡс гѡртѡсыс. Вѡтлѡс сѡјѡ часѡн-
жынѡн гѡгѡр. Вајѡс ѡнѡ мешѡк су,
ѡбгѡс кѡщасас да чышкыштѡс пѡсѡѡ.

— Сѡ мѡјан ѡтѡ лунса ужѡлѡм
трудоѡеныд мыј ыжда.

5

Кѡсѡ чышјан пѡѡ тубралѡмѡн, не-
ыжыд тушаа, сѡд јура сѡѡнѡка, шѡг
пырыс лѡктѡ сѡктѡ. Унаыс довкнѡт-

лас төбдә кисә, висә буракә. Сиктә воан дор пуккис туј боқын кујлыс өтка кер вылө да бура дыр јурсө бшөбдөмн пукалис, унаыс чышкышт-лис сивасө.

Мөдлапөлын гөраа клонгисны мөс жыңжанјас. Арај ты пөлөн гымгис-рөд-тис вөв обоз, бөрө колөм өтка вөв гөрдліг тырја лебыштіс скачөн.

Кер пом вылын пукалыс сөтинка чечкис да нақдөник довгис сиктлаң. Тајө вөлі Стопка. Сіјө первой лечтасөм костас і вундис кисө, кі мөз-зис лыбзис орөма.

Вел ескө ез вөв окота өткөннад виэ вывгыд леччыны, но-өд китөгыд мыј вөчан сені, дај сетчө-жө висө.

Пос помас воис Стопка да шөнді леччан дорөз пукалис. Оз пырсы керкаас. Рытнас мамыс разис доја кисыс төбөдсө. Сибдөма көртөдыс дој бердас, клејасөма вйнас да оз шөд. Разигас дојмаліс, вөрзаліс да вылыс ыткөбтис өдд вір. А кер јөд-сө инмөдис мамыс, Стопка јөјмөз чеччаліс да горзис.

Војнас Стопка пөшти ез унмов-лы. Сојмалө, висө кыс. А асывнас, мамыс мувгөн, сиваыс шорөн муз-гис чужөм кузтаыс. Мыј сурө инд-лис мамыс сојан-јуан торјас да сіјө бытөбө ез і кывлы, пыфди ез пуктив. Сөщөм сылы забөднө вөлі гортас колччыны.

Ивлаыс вел гажа, шөндіа, мича, но Стопкалөн оз петсы керкасыс. Петалас өвтөмлаас, ыркөдчыштас, сөсса бара локтас оланлаас. Куз лун качајтис кисө. Пажын гөгөрын сајкалыштіс висөмыс да Стопка унмовгис көчыд керкаас, Мамыслыс локтөмсө нн нинөм ез кывлы.

Сафмис да очмис. Шөнді леччөма, рөмдөма. Петис оланас, а мамыслөн пызан вылас самөвар-нын локыс пуркјө фу. Вөлыс гөгөрвоис, мыј сылөн дыр коф узөма.

* * *

Ҷоланик сикт моз, ыжыд коз гөгө-рын зөвтчөмабөс жежыд дөра вонјас. Нөкөн некөд абу. Ставөн узөны, вөтлөны лунса музнысө. Вөрјыв сајсаң дөвкнитчис шөнді да медвоз-за југөрјасөсө шыбытис жежыд вонјас

вылө, васан, щын моз, рувгө жежгов-ру.

Порө Јаков мыччис јурсө вон ув-сан, виэөдліс, кодкө олө оз-на. Узө-ны ставыс. Нақдөник петис вонјыс, гөгөр виэөдліс да ујкнитис прөдукта-јас визанинө, сөсса зөв өдјө локтис аслас пестөр динө. Сені мыјкө ке-рыштіс да пондис би пестыны. Кор-би-пурјыс песмис, мунис вадор кырјы-лө, сувтис да пондис виэөдны руалыс ва вылө.

Узысјас заводитисны петавны вон-јас улыс. Ошөдалисны би-пур вылө щажникјас. Öткөн-өткөн леччавлисны ва дорө мыссыны. Көзәлөм васө чу-жөм вылө лептыштөм бөрын став-унзылыныс бырө, ловзөдас быдөн.

Муртса-на пузисны өткымын щаж-никјасын ваяс, друг Тикөн Миш был-лов чужі. Сіјө суткі чөж узөм бөр-ын сафмис шөнді петтөзна. Туп-тап сојыштіс, пастасис да мунис виэ вылө. „Еласны нөшта кутасны он-кө му-мөд лунтө“, мөвпаліс сіјө муниг мо-зыс.

— Он-жө те уз, Михаил Тикөнөвич, — шыагис Порө Јаков Мишлы воіг мозыс.

— Оз-өд узсы мыјөн еща бур-дыштан, — воча шуис Тикөн Миш да нуммунис. — Кушөмкө висөм војаслө да муртса і мыні. Төрыт лунтыр јөжгыласі. Кынөмөс бытөбө пуртөн вундөны.

— Со-өд, — шыныштөмөн шуис Порө Јаков да виэөдліс гөгөр, — а тані ми безгам те вылө, миса пөк-мөлла пөжө. А те колөкө вйна көр-сө ен і видлы?

— Ег сөрт. Кыс-нө өні вйнаыс? Код ештас сіјөн нөкыныс, тащөм повөдөнад?..

Завтракјитисны. Бригадир Опоң Микулај, веж уска, косөд, јөс чу-жөма морт, сувтис јөзсыс вожжык да бөгтис коса. Машинаөн ышкыг Порпилөј ыстис гөтырсө вөвјасөс јуктавны, ачыс мунис ышқан машина дорө да пондис вилавны, абу-ө кыт-кө личалөма ми торкөма. Ышкысјас муналисны. Порө Јаковөс да Тикөн Иванөс бригадир колөдис зорөд пощөс пощны. Көсјис ескө Илья Васкабө ин-дыны да Порө Јаков ачыс жалајтис.

— Никөлај Опоңасјөвич, ми-нин за-

водітїм да пощсыштам Іван Тїкѳнѳ-вїчкѳд.

... Біпур дор рекміс. Бригадаса нусыс Степан Грїша кык вебрадн вайс ва да кїстїс ыжыд пѳртїѳ. Пѳртсѳ чукла мѳтыр јылын бергѳ-діс біпур јылѳ да мунїс прѳдукта вїзанїнѳ јайла.

Мыј-нѳ таяѳ?—чујміс сїѳ јай тужыс востѳм бѳрын.—Кажїтчѳ тая-нѳ уна-на вѳлї јайыс, а сылѳма, пыдѳ-сас сѳмын колыштѳма, пумѳныс абу. Ез-ѳ-нїн кодкѳ ректы узїг костаным? Вїѳѳлїс і шыдѳс мешѳкїяс вылѳ, і најѳ абу зонвїзаѳс, вѳрѳѳма.—Вот і фївѳ!—Шензыны пондіс Грїша.

Ез і тѳдлы сїѳ кода-костї удітѳ-ма локны біпур дорѳ Порс Јаков да чукѳстїс сїѳс.

—Мыјкѳ-нѳ лоѳма алї мыј, ѳт-надѳн ропкѳдчан сенї?

—Нїнѳм ескѳ абу лоѳма да прѳ-дуктаѳј-тај .ѳдїѳ бырѳ да сы вылѳ шенза. Те-нѳ мыј бѳр воїн?—јуалїс Порс Јаковлыс, медем сорнїсѳ мѳ-дарѳ бергѳдны.

—Термасїгад-тај јѳэлыс черсѳ бостѳѳма да вежны локтї. Ог куж јѳз чернад вѳѳїтчыны. А те, Грїша, мыј ем, сїѳ і пу. Абу-кѳ, кыс бог-тан сесса,—Порс Јаков лептїс чер-сѳ пельпом вылас да бѳр шлѳпсѳдіс.

Грїша бура дыр-на вїѳѳдіс тујїс вылѳ да шензїс: „Мыј керан, лоѳ пуны колассѳ...“

Грїшалыс мѳвпсѳ орѳдіс гортсан воыс бабајаслѳн сорнїныс. Воѳ чеч-чыс бабајас, кѳѳајкајас, воѳны-нїн вїѳ вылѳ. Грїша пуктїс колас јай-торсѳ пѳртїѳ да пуккїс картупель весавны.

* * *

Вадор пѳлѳн ју кывтчѳслањ шарк-сѳдіс Пашка да мѳвпалїс Опѳњ Мі-кулај бригадаѳ воѳм јылыс, кызі се-нї кутасны прїмїтны најѳ бригадалыс вылѳ чукѳстѳѳмнысѳ. Зѳптас сујалас кїсѳ, вїдлас ем-ѳ-нїн пїсмѳыс, ко-дѳн мѳѳѳдісны бригадїр Олѳш Пѳѳ да колхозса јуралыс Кѳрнїл Іван. Воїс Опѳњ Мікулај бригада стан вестѳ, гор-зїс вужѳдны. Бі дорѳ Пашка ез і сувт-лы, котѳртїс ыцкысїяс дїнѳѳ. Секї сы-лы тыдовтчїс ылын тыдалыс пара вѳ-ла да јонжыка-нїн кыліс машїналѳн

саргѳм. Выл ыцкѳм небыдїк турун вывтї сїѳ матыстчїс бригадїр Опѳњ Мікулај дїнѳ да кыв шутѳг чургѳ-діс пїсмѳсѳ. Мікулај востїс да пон-діс лыдѳыны. Корсурѳ сылѳн кѳр-сыліс плешыс, гоз-мѳдыс мыччыс-ліс нум. Пашка сулалїс Мікулајлы паныд да сїнїс сылыс чужѳм серпас-јас вежласѳмсѳ. Локталїсны ѳткы-мын ыцкысїяс. Вѳр бердса сон гура-ныс кајїсны верета вылѳ чѳлаѳїяс да панлагїг тырја котѳртїсны јѳз чукѳрлан.

Мїкулај панлїс сорнї бригадаса шленїяс пыцкын, кѳсїс пырыс-пыр і обсудїтны Олѳш Пѳѳ бригадалыс чукѳстѳѳмсѳ да сетны вочакыс, но торкїс Пашка. Сїѳ шыасїс бригадїр дїнѳ:

—Нїколај ѳаѳ, колхозса јуралыс-ыд кѳсїсїс воны ѳбед кежланыд, секї і обсудїтанныд да гїжанныд вочакысннѳѳ.

—Сїѳ-кѳ, те овлан-жѳ ѳбедѳзыс?—јуалїс сїѳ Пашкалыс, сы вылѳ мелїа вїѳѳдлїг моз.

—Овла,—шуйс Пашка да нумдыш-тїс кокныдїка.

—Бур ѳелѳ. Сїѳ-кѳ ме ог-нїн торж јѳзсѳ ужалѳмсыс, а то ѳнї кѳсїс чукѳртны ставсѳ да сорнїтыштны. Гѳѳїтышт инѳ мїјан бригадаын, вер-дам-жѳ-ѳѳ ѳѳѳднас.

Мужїкїяс заводїтїсны косаїас леч-тавны. Пашка локтїс Сенїка дїнѳ, кодї вїччысїс батыслыс коса лечтѳм, да тапкїс пельпомас. Сенїка нумдыш-тїс да кутчысїс Пашкалы кїас. Пан-сїс на костын сорнї. Локталїсны мукѳд чѳлаѳїяс, быдѳн долыдѳс, сералѳны, дурѳны. Ез і тѳдлыны лечтысысїяслыс лечтасѳм помалѳм-сѳ, сещѳма налѳн гартчїс сорнїныс. Кор мунїсны-нїн курїтѳѳм бѳрын медбѳрїа лечтасысїяс, чѳлаѳ вѳ-лїстї каѳалїсны, сесса босталїсны косаїас-да бара-жѳ котѳртїсны вѳр-дорлан, машїналыс коласїассѳ ѳк-тавны.

Пашка недыр сулыштїс, вїѳѳдыш-тїс чѳлаѳ бѳрса да мунїс бі дорлаѳѳ.

Выл зорѳѳ пощѳс бокрын пукалїс-ны Тїкѳн Іван да Порс Јаков. Јаков гусѳнїк, нѳжїѳнїкѳн вїсталїс, кылѳ, Іванлы прѳдукта зѳѳѳм јылыс, каїт-чїс ас пѳстѳрас пуктѳмыс. Каѳалѳма

Гришайд да, буракõ, повзыштõма сурõмыс.

— Мыла-нõ ме ег æб бокõ. Висталас-кõ Гришайд да кутасны-кõ корсны, шеда лечкõ.

— да-а, секи фелдыд локмас те-над. да-а.

Ез тõдлыны најõ, кызи зорõд сажти, пõштi на дорõз, воис Пашка, кодõн, ташõм сорни кылõм бõрын, кутис пуны сõлõмыс. Вермас-кõ ескõ сижõ, ускõдчас-жõ да кыкнаннысõ бордјас, но ез вõв ас вылас надејаныс да õвсис, сõмын пiңсõ чорыджыка топõдис да леzis пiң пырыс:

— Вредителјас!—та бõрын назõник бõр кыссис зорõд пощõс дорыс да неыли кышовтыштõмõн мунис кустјас сажõ. Сесаң вескыда петис мужикјас дiнõ.

Најõ шемõс лантисны, быттõкõ ез i сорнитны нiнõм да очмыштõмõн кутисны визõдны Пашка вылõ. Поре Јаков најана визõдлис Иван вылõ да сувтис. Чеччiс i пукаланиныс Иван да

быттõ-кõ вõлис казалис Пашкаõс, мыј абу ас бригадаса фетина, шыагис:

— Визõд, ме пыр-на чајти Васкалыс пiсõ, вõлõм-кõ бокõвõј бригадыс. Мыјнõ-нын ветлõдлан јõз бригада участокõдыс, вошин али мыј?

Пашкалы ез ласкы ташõм јуалõмыд. Кõсјис секи-жõ бõр бергõдчыны да котõртны, кызи бõрынтчiс зорõд сажыс, но мыјкõтор понда ез котõрт. Нõшта-на матыстчiс налаң.

— Тiјанõс видлыны да ачымõс петкõдлыны локтi,—шуис сижõ коса да сõдтiс:—Оз-õмõј поз?

— Позõ, мыла-нõ оз?—шуис Иван. Поре Јаков вылõ визõдлiг.—Сõмын сижõн јуали, он-õмõј ував. Мiјан тајнõ текофјасыс зев зиља ужалõны.

— Тi агныд-тај јона ужаланныд,—шуис Пашка да бергõдчiс мõдарõ. Сесса нiнõм шутõг мõдõдчiс би дорлаң. Муниг мозыс мõвпалис: „Виставны-õ абу налыс ужнысõ пусыс Гришалы, бригадирлы да бригадаса ставшленјаслы?“

(Возõ лõд-на)

ЧЕЛАФ ВÖРЫН

М. ЛЕБЕДЕВ

Ҷирдалö шонди,
Нумјалö јөр.
Мелиа шувгö
Сикт гөгöр вөр.
Козпу да пожом,
Нывпу да кыз
Гож улас муртса
Вөрöны сиз.
Гожса лун гажа,
Гожса лун бур.
Кыз ташöм лунö
Вөрö он тур?
Ем сені чöтлач,
Ем сені чöд.
Вотöслыс көрсö
Коді оз төд?
Мöдисны вөрö
Гулајтиг моз
Посныдик челаф
Ҷоң кујим гоз:
Сашук да Машук,
Натук да Грш,
Витöдыс Васук,
Квајтöдыс Миш.
Быдöнлөн кias
Кушöмкö доз:
„Мыкö тон сурас,
Оз-кö и оз!“
Пырисны вөрö.
Некод оз пов.
Тöдöны, ошкыс
Матын оз ов.
Кöјиныс абу.
Тирзыныд мыј.
Абутöм зверыд
Најöс оз кыј.
Мунöвы воқö,
Болöдчигтыр.
Вотöссö корсны
Ез ковмы дыр.
Тыдовтчис чöтлач,
Щöщ сывкöд чöд.

Мыј колö, дозјад
Сижöс и лöд.
„Аззим-тај, мајбыр,—
Горöдис Вас.—
Огö ми тыртöг
Бергöдчöј тас!“
Шыасис Машук:
„Вотчамöј вај.
Чöтлачыд бура
Кисмöма-тај“.
„Сојышта војдöр,—
Висталис Грш.—
Бөрөјижык вота,
Оз-кö ло дыш“.
Серамыд, гажыд
Челафлөн сен.
Нывöмөн тајö
Гажсö он вен.
Бостисны вотны,
Зилмисны пыр,
Сук чöтлач корјö
Сашкисны ныр.
Ошкöны гора:
„Чöскыд-тај зев!“
Толгöны ставныс.
Оз овны чöв.
Неылö бокö
Кежыштіс Миш,
Чöд вылö ыштіс,
Копыртис мыш.
Мыј сывкöд лоис,
Ачыс оз төд:
Пу сажыс кодкö
Мыччыслис сöд.
„Ош тані вөрö...
Ој-ој-ој-ој!“
Котравныд Миша
Зев вöлі збој.
Чечыштіс чірк моз,
Шыбытчис бөр,
Бытгöкö сижöс
Швачкöбтіс нөр.

Сувтыштіс, шуіс:
 „Сөд сылөн гөні“
 Шығысны челаф:
 „Көн, Миша, көн?“
 Тиралө Миша,
 Чужоьмыс лөз.
 Сы шөрө петіс
 Коз сагыс мөс.
 Бокјасыс сөдөс,
 Морөсыс зор.
 Буракө, корсис
 Сес сојантор.
 Челафөс ағыс,
 Бакөстис: „Мму!“
 Лукуыштіс јурнас
 Пөрөдөм пу.
 Бергөдчис, муніс,
 Петкөдліс бөж.
 Челафлы серам,
 Челафлы теш.
 „Со кушөм ошкыд—
 Мөс коф-тај зик!
 Візөд-жө, сурыс
 Ошкыдлөн кык!“
 Мішалы јанзім,
 Муртса оз бөрд.
 Мөс воғын повзөм
 Лөсыдтөм, ферт.
 сорыштіс Натук
 Мішаөс сек:
 „Ылавны вөрад
 Абу і грек.
 Весшөрө елтад
 Коңөрөс ті.
 Сы мозыд асным
 Повзывлаам мі“.
 Челафлөн дугдіс
 Жервізіны пің.
 Гусөнік сөмын
 Кодеурө—шпың!
 Вотчөны бара.
 Вунөма ош.
 Гулајтан кадыс
 Прөста оз вош.
 Сашуклөн дозјас
 Вөчөма пас:
 Татчөз-кө тырта,
 Артмас і лаз!“
 Шуасө Машук:
 „Чөскыда зев
 Панаалам рытнас
 Чөтлача јөв!“
 Натуклөн мөвпыс:
 „Ог ачым сој.
 Віччысө менө
 Золанік чој“.

дөжналө Васө:
 „Чөдјыд-тај ем!
 Мамөлы колө
 Нуыштны мем“.
 Октысө Миша,
 Оз лептыв јур,
 Абутөм ошнас
 Оз сесса дур.
 Гршшалөн сөмын
 дозјас оз сод.
 Горзөны челаф:
 „Мыјла он вот?“
 Гршш вочавізө:
 „Вота көф ог,
 Кушөм-нө сетчөз
 Тіјанлы мог?“
 Мыј сесса керан,
 Мортыд-кө дыш.
 Он сыкөд лепты
 Та вөсна тыш.
 Зірдалө шонді,
 Вашкөдчө вөр.
 Пөртмасө сылөн
 Веж рөма сер.
 Шондінад вөрыс—
 Бытгөкө сад.
 Быдөңлы муса
 Шондіа кад.
 дыр-на ез мунны
 Вотчысјас сес.
 Унакоф валөн
 Кисгыштіс пөс.
 Рытладор сөмын
 Мөдісны бөр.
 Паныд сек сурі
 Челафлы звер.
 Звер тајө вөлі
 Золанік көч.
 Гршш сіјөс кутіс,
 Кісыс оз лез.
 „Бусколы нуа,—
 Шуб:—да мед
 Та помыс лоас
 Кынөмыс пөт“.
 Повзөма көчук,
 Сувтөма сін,
 Зөрөны пелјас,
 Сөлөмыс кын.
 Вөлөма сіјө—
 Выл чужан лов:
 Төлысыс дыржык,
 ферт, ез-на ов.
 Толгөны челаф:
 „Ак, кушөм рам.
 Ем көнкө сылөн,
 Коңөрлөн, мам.“

Вежборттѳм зѳк-на,
 Вѳцѳдлы со:
 Пышѳыныд весѳг
 Ез гѳгѳрво.

Вывтѳ-тај, Грѳша,
 Лоѳн те јос,
 Кѳчпѳдс сетны
 Понлы оз поѳ.

Весшѳрѳ вѳны
 Кагатѳ мыј.
 Кор сѳјѳ быдмас,
 Секѳ і кыј!“

Јортјаскѳд Грѳша
 Венѳ ез пыр,
 Кѳчпѳдс леѳс
 Шуалѳгтыр:

„Котѳрт, куѳ пелук,
 Мам дѳнад тѳр,
 Сѳмын кор быдман,
 Секѳ ен сур!“

Коз улѳ колѳс
 Ічѳѳтѳк кѳч.
 Зѳлуклы некѳд
 Лѳксѳ ез вѳч.

Сѳѳсны челѳд
 Кѳчлы бур шуд,
 Мед-пѳ і ручыс
 Сѳјѳс оз кут.

Воѳсны гортѳ.
 Торѳѳмыд сен:
 Кодѳ кыѳ ветлѳс,
 Гулајтѳс кѳн.

Кушѳѳма налѳн
 Кыптывлѳс ѳд.
 Кызвыныс вајѳс
 Чѳѳтлач да чѳд.

Сурыштѳс сетыс
 Гортсалы пај.
 Сѳмын дыш Грѳша
 Нѳнѳм ез вај.

ШОР ПОС ВЫЛЫН

СЕРГЕЈ МОРОЗОВ

Ме рытын ѓтнам
Выл шор пос вылын,
Ныв гѓлѓс кыліс
Зев кѓнкѓ ылын.

Сез паскыд јенеж
Јос сѓнмѓн зѓргіс,
Выл шор пос увтѓ
Ва шупѓд боргіс.

Шук татѓ Клашѓ
Вој пукны мунас,
І чајта менѓ
Сѓн бѓжнас корас.

Ме кугла сѓјѓс—
Збој мѓча нылѓс,
Сѓд сетѓр сѓнма
Мем муса нылѓс.

Те, сѓлѓм шѓрѓј,
Сѓерт он тѓд, кыці
Зѓн суткі чѓжѓн
Став гажѓј бырі.

Ме талун зѓла
Му пластјас гартѓ,
Нѓл амыс улыс
Му гугѓн кыптѓс.

Јон трактор кывзѓс,
Вѓв кыці мортѓс.
Вѓт гектар мулыс
Ме вежі веркѓс.

Клаш, сѓлѓм шѓрѓј.
Лок сѓнпыр нуа,
Сѓз јенеж улын
Пѓс кывјас шуа.

Гѓрд ѓмѓз парјѓн
Окыштчам пѓса,
Ловвѓрлы менам
Сек лоѓ лѓсыд...

Нывзонлѓн нѓжјѓн
Гаж лѓнѓс зѓкѓз.
Клаш ез лок тарыт.
Мыј ташѓм сорѓз?

Мам гашкѓ ез лез?
Ал мѓдкѓд муніс?
Јар југыд козув
Јур вестын кусѓс.

Сѓд кымѓр чукѓр
Вој бѓксањ кыптѓс.
Быд пѓлѓс думѓн
Јур менам сѓктѓс.

Ој, раѓејтчѓмѓ!
Те уѓѓм бостлан,
Те нылѓс, зонмѓс
Шог пыщкѓ вѓјтлан.

Те муслун чужтлан,
І сѓкыд овлѓ,
Кор асја ру моз
Бѓр вошѓ сѓјѓ.

Ме думѓ вѓјтчі
Выл шор пос вылын,
І восков шыјас
Пел кыліс ылыс...

Сез паскыд јенеж
Јос сѓнмѓн зѓргіс,
Выл шор пос увтѓ
Ва шупѓд боргіс.

ОТЧІЗНА МІЯН

ІВАН ВАС

Отчизна міян,
Паскыд вольнōй краі!
Народјас тенад—
Шуда, мезмōм піян.
На вестын шонді,
Му вылын сез мај,
І ставлōн сōлōм
Ыпјō гажа бiдн.

Велікōй кніга—
Сталінскōй Закон,
Народлы кōні
Сетсō гырыс права,
Кі вылас нуіг
Пōрыс јōз і том
Велікōй вождлы
Сiд ыжыд слава.

Народјас міян:
Роч, грузын, карел,
Таджик, башкір
І белорусс і комі,—
Став јōзыс тајō
Калігчōм да смел
І ВКП(б)-лы
Преданнōй цік помбз.

Народјас пōвсын
Братскōй комі јōз,
Код муын кісмō
Шуда, гажа олōм,
Кōн некод некор
Бōр оз мырдлы мез,
Народјас вождлы
Ыстō бiа чолōм.

Јаг шōрын талун
Ҷорічалō цвет,
І сыланкывјыс
Јургō тани уна.

Верховнōй талун
Чукōртчiс Сōвет.
Народлыс вōла
Олōмō мед нуны.

Рабочōй, технiк—
Быд кiын мандат,
Колхознiк, слесар—
Ќтлаынōс ставōн.
А најō пōвсын
Первој депутат
Став комі јōзлōн
Радејтана Сталин.

Вынјōра јōзлōн
Нерушiмōй блок,
Тыш нуіг кодi
Шедōдō победа.
Сы возō пунктōм
Медса сōкыд мог
Век пōртас сiјō,
Вермысōн век петас.

Презреннōй врајас
Кыпōдōны грōз,
Но сылы паныд
дасōс-нын мi важōн.
Став падмōг налыс
Венас мiян јōз,
І гажа муын
Нōшта лоас гажа.

Отчизна міян,
Паскыд вольнōй краі!
Народјас тенад—
Шуда, мезмōм піян.
На вестын шонді,
Му вылын сез мај,
І ставлōн сōлōм
Ыпјō гажа бiдн.

ВАКХІЧЕСКӨЈ ГЫЛАНКЫВ

А. ПУШКИН

Мы| лаңтөма гажөдчан гор?
Вај јургө|, вакхическөј кывјас!
Мед оласны томыник нывјас
І гөтырјас өтвылыс гажөдчөм сор!
Стөканјас вај чукјөнжык тыртөј!
Вај пыдөсас шук,
Көн винаыс сук,
Заветнөј чуңкышјастө пыртөј!
Вај лептам стөканјас, вај путкылтам
разөн!
Мед оласны музајас, олас мед разум!
Те, шонді, вај југөрјас көз!
Кыз келдө лампадаыс тајө,
Гөрд кыа кор петкөдчө сөз,
Сіз лөж кутыс мудростлы сөз мыв-
кыд вајө
Пыр кусөдан, бырөдан дој.
Мед кыпөдчас шонді, мед сажөдчас
вој!

Коміөдіс Иван Вас.

ОРИГІНАЛЬНОЇ КОМІ ПЈЕСАЈАС ВЫЛО КОНКУРС ЈЫЛЫГ

Г. ФЕДОРОВ

Комі АССР-са Совнарком сентябр 20-д лунд шуис 1938 вога октабр 1-ој лундан 1939 вога август 1-ој лундз нуддны республиканској конкурс медбур оригиналној комі пјесајас выло (трагедіја, драма, комедіја, ічот формајас).

Комі художественној літератураын драматургіја медга бөрб колдм участок. Народлн врагјас дыр кад чож ез лездыны сылы развіајтчыны, најд (Савін, Попов) зілісны сужны сцена выло ассыныс антіхудожественној контрреволюціонној хлам. Пісателској організацијалн важ руководство ез котырты, ні ез сібодды выл заводітчыс драматургіјасдс тајд уж вылас.

Народлн врагјаслыс комі драматургіјаын вредітелство последствіејас бырбдм куза дті ыжыд меропріјатіејдн і лоі Комі АССР-са Совнаркомлн шудмыс оригиналној комі пјесајас выло конкурс јзбддм јылыс. Тајд шудмыс зев бура тыдалд, кушдм ыжыд вніманіе сетдны партіја да правітелство художественној література кыпддм выло.

Комі АССР-са СНК шуис медбур пјесајаслыс авторјасдс премірујтдм выло сетны 15.200 шајт.

Тајд конкурс гдгдр колд кыпддны міјан став общественностлыс тждысдмсб. Пожд възыв шуны, мыј конкурсын актівноја участвудтдмд бостчасны уна выл заводітчыс драматург. Народ пдвсын сещдм вынјасыс ем, і конкурс, колд чajtны, выјавітас выл дарованіејас, кыпддас да сетас налы вожд ужалдм выло стімул.

Пожд вадддны некымын прімер сы јылыс, кушдм ыжыд кдсјдм том-

јзлдн ем ужавны драматіческој произведеніејас вылын. Печатын вді-нін јудртдма, мыј комі націоналној театрса актерјас гіжісны пјеса „Жужыд запад“ (печатајтдма „Ударнік“ журналын, № 8, 1938 во); комсомолец А. Заболоткіј перерабатывајтд ассыс пјеса „Граніца“; Комі націоналној театрса актер Потоліцын јорт ужалд пјеса вылын; домна Калікова јылыс гіжд пјеса А. Амосов јорт; коллектівно гіждны пјеса В. Лухын да Ја. Рочев; мі тддам, пјеса вылын ужалдны П. дорын, Улјанаса селхозтехнікумын велдчыс А. Козлов да мукдд.

Октабр 15-д лунд воссан комі советској пісателјас собраніе вылын ковмас горнітны сы јылыс, кызі котырты пісателјасдс да став гіжны бостчысјасдс конкурсын актівноја участвудтдмд, кызі налы лдсддны колана условіејас плодотворноја ужалдм выло да с. в. Собраніјелы ковмас мобілізујтны пісателјаслыс вніманіесд драматургіја выло, кызі комі художественној літератураын дні кежд медга жеб участок выло. Комі АССР-са Совнаркомлн шудмыс конкурс јылыс та боксан сетд зев ыжыд отсдг міјанлы. Сені вісталдма: „Щдктыны ССП-са Комі Оргбјуролы котырты націоналној пјесајас вылын сістематіческоја ужалдм куза пісателјаслыс группа да лдсддны налы ужалдм выло колана условіејас“. Тајдн, ферт, озна помас могыс пісателској організацијаса руководстволдн, коддс лоас бдрдма і конкурс помасдм бдрн-на пісателској організацијаса руководстволы ковмас чорыда ужавны кон-

курсн тѳмалѳм выл том драматургјаскѳд, отсавны налы воѳд быдмыны, кыпѳдны налыс ідејно-політјескѳј уровень, художественнѳј мастерство.

Воѳд, тајѳ конкурс нуѳдїгѳн, ме ног, колѳ исползутны сїѳ опытсѳ, кодї сетїс-нїн бур резултатјас кїно сценарїјјас вылѳ СССР-са СНК-ѳн јѳзѳдлѳм конкурс. Медым тајѳ конкурсѳ кыскыны паскыд массајас, ѳе сѳмын професїонал писателјасѳс, но і быдѳнѳс, кодї кушѳмкѳ кѳт ногѳн кѳсїѳ участвутны кїносценарїјјас лѳсѳдѳмын, вѳлі шубѳма позанаѳн конкурс вылѳ ыставны ѳе сѳмын даѳ сценарїјјас да лїбреттојас, но і сужетјас, торја предложенїејас, фактјескѳј материал да с. в., кодјасѳс позас исползутны сценарїј лѳсѳдѳм вылѳ. Тајѳ прїмерсѳ позѳ і мїжанлы исползутны. Напрїмер, сїѳ лїбѳ мѳд морт тѳдѳ интереснѳј фактјас, но оз саммы најјасѳс органїзутны, оз куж пѳртны художественнѳј формаѳ. Шуам, гражданскѳј војनावывса участнїк лїбѳ радѳвѳј рабочѳј, колхознїк, вѳрлезыс аслас опытыс тѳдѳ уна интереснѳј фактјас, но на сертї лѳсѳдѳны пјеса сылѳн кужѳмыс-на оз тырмы. Тајѳ случајын ковмас, ѳтї-кѳ, сетны ѳтсѳг, шуам, писателѳс прїкрепїтѳмѳн, мѳд-кѳ, сїѳ ценнѳј фактјескѳј материалсѳ век позас исползутны мукѳд пјеса-јаслыс торја серпасјас переработатїгѳн, выл пјесајас лѳсѳдїгѳн да с. в. Танї, ѳерт, нїнѳм ѳмѳлыс абу, і ѳе-кушѳм лїтературнѳј плагїатство јылыс сорнї оз вермы лоны. Мѳдарѳ, ташѳм ногѳн збылыс вермасны орїгїнальнѳј комї пјесајас лѳсѳдѳмын участвутны ужалыс јѳзлѳн паскыд массајас, кодјас кѳсїѳны сцена вылыс вїѳдѳны мїжан эпохалыс достѳянѳј драматїескѳј произведенїејас.

Комї АССР-са СНК-лѳн конкурс нуѳдѳм јылыс шубѳмас вїсталома, кушѳмжык темајасѳ колѳ кутчысны пјесајас гїжїгѳн. Сенї инѳѳма мїжан народ історїјалыс медтѳдѳчава фактјас, кыї напрїмер, 1842 воѳ царскѳј

самоѳержавїеса чїновнїчје-бјурократїескѳј произволлы панїд кулѳм-дїнса крестаналѳн кыпѳдчылѳм; 1827 воѳ їзваса крестаналѳн сешѳмжѳ гїкас кыпѳдчылѳм; гражданскѳј војнаса војасѳ їзвայывса партїзанјаслѳн героїескѳј тыш; вїрјуыс белогвардејскѳј бандајас кїпомыс усѳм легендарнѳј героїња-комсомолка домна Калыкова јылыс; промышленност, вїѳму овмѳсын колькѳтївїзација сѳвмѳм јылыс; вѳрлеѳдмын, соціалїстїескѳј вїѳму овмѳсын да народнѳј овмѳсса мукѳд отраслјасын стахановецјас-мастерјас јылыс, кодјас быдмїсны Лѳенїн—Сталїн партїја ѳелѳ вѳсна тышын, народлѳн врагјаскѳд тышын; Краснѳј Арміја јылыс; сѳветскѳј томјѳз јылыс да с. в. Те-мајас вѳрѳдлытѳмѳс-на, уна, ставныс најѳ агныс вѳзјысѳны сцена вылѳ.

І нѳшта, медѳѳрын, колѳ инѳыны сы вылѳ, медѳа-нїн заводїтчыс драматургјаслы, медым пјесајас гїжѳмѳ кутчысны бура дагтысѳмѳн. Практика петкѳдлѳ сешѳмтор, мыј мукѳд-јас термасѳмѳн, лун-мѳдѳн шаркнїтасны-гїжасны ѳѳн пјеса да пыр-жѳ і ыстасны. ѳерт, таї гїжїгѳн бур пјеса ѳѳва-кѳ артмас, торја-нїн первоыс гїжїгѳн. Колѳ воыстыр бура думатны, лыѳѳавны колана лїтература, тѳдмасны классїескѳј драматургїјаыс медбур авторјаслѳн произведенїејаскѳд (Шекспїр, Лопе-де Вега, Пушкїн, Островскїј, Гор'кїј да с. в.)

Тајѳ ѳтїтор. Мѳдкѳ і главнѳјыс, —овлаѳетны болшевізмѳн. Быд сѳветскѳј писателлѳн, быд гїжны заводїтчыслѳн мог пыѳысаѳ велѳдны Лѳенїн—Сталїн партїјалыс історїја. „Большевістскѳј партїјалыс героїескѳј історїја велѳдѳм вооружатѳ общественнѳј законјас развїтїе да політїескѳј тыш тѳдѳмлунјасѳн, революцїја двїжушѳј вынјас тѳдѳмлунјасѳн“ (ВКП(б) історїјалѳн Краткѳј курс — „Введенїе“). Сѳмын упорнѳја ужалѳм сетас колана резултат.

НАЦІОНАЛЬНЇ ДРАМАТУРГІЯ ДА КОМІ ТЕАТР

В. ВЫБОРОВ да Г. ЈЕРМОЛЫН

Народлѣн врагјас быдногыс зѣллыны падмѣдны національнѣ комі театрлыс быдмѣмсѣ, зѣллыны вѣтны да калечѣтны театрлыс јонмыны уѣттѣм том вынјассѣ, кодјасѣс мѣјан народ да партѣја вѣлаѣн корѣма служѣтны народлы.

Народлѣн врагјас, буржуазнѣ націоналістјас ез омѣла вреѣтны і література фронт вылын, національнѣ драматургѣја лѣсѣдѣм падмѣдны зѣлѣмѣн. Бурещ та вѣсна ѣні комі національнѣ театрлѣн абуѣс орѣінальнѣ комі пјесајас, абуѣс комі кыв вылѣ вужѣдѣм рѣч пјесајас. Комі театр берѣын ѣнѣз абу драматург-пѣсатѣл. А абуѣс-кѣ театрлѣн пјесајас, оз вермы бура ужавны і ачыс театрыс.

Комі театр кѣтыртан медвоѣза лунјасаныс вѣлі сувтѣдѣма могѣн—лѣсѣдѣн бур качества переводѣнѣ да орѣінальнѣ пјесајас. Театр кѣтыртас да педагогјас (республикаса заслуженнѣ артѣстка Н. І. Комаровскаја) бура гѣгѣрволѣсны, мѣј національнѣ пјесајастѣг комі театр ужавны оз вермы. Но комі пѣсатѣлскѣј орѣанѣзацѣја руковѣдствоѣ суј-сылѣм вражескѣј элементјас тајѣ могсѣ орѣдѣмѣн орѣдѣсны. Кыв рѣч пјесаыс, кодјасѣс сувтѣдѣліс мѣјан театр, дасѣ вѣлі вужѣдѣма комі кыв вылѣ, но сѣщѣм ногѣн, мѣј нѣ актѣр нѣ вѣѣдѣыс уналатѣ ез гѣгѣрволыны. Напрѣмер, комі кыв вылѣ ѣтѣ субјектѣн вѣлі вужѣдѣма Горкѣјлыс „Јегѣр Булычев“ пјеса, кѣні ем тащѣм кыв—„На горе“ („смыслыс шѣг јылыс), переводѣчѣк-жѣ тајѣ кывјассѣ вужѣдѣма „на горе“—(гѣра вылын). Да тајѣ і гѣгѣрвоана. Вермыллыны ѣ сѣщѣм јѣзыс, кодјас

вѣлі помѣз разложѣтѣмаѣс, гѣгѣрвоны сѣщѣм драматургјас творчестволыс став жужталунсѣ, кыв Горкѣјлыс, Островскѣјлыс, Гогольлыс? Ез, кывшутѣг ез. да і ез зѣллыны најѣ гѣгѣрвонысѣ.

Кѣлчыны воѣѣ вылѣ тащѣм-жѣ состојанѣеын комі театр некыѣі оз вермы. А нѣшта-кѣ бѣстны тѣд-вылѣ Абјачѣја передѣвѣжнѣј театрлыс да мѣјан республикаса став самѣѣјатѣльнѣј драматѣческѣј кружок-јаслыс требѣванѣејассѣ, лѣѣ гѣгѣрвоана, кущѣм ыжыѣ коланлуныс національнѣј драматургѣја лѣсѣдѣм-лѣн.

Комі національнѣј драматургѣја лѣсѣдѣм вылѣ колѣ пуктыны ставын. Та вылѣ мѣјан емѣс став по-ѣанлувјас.

Мѣјан емѣс јѣз, кодјас асныс зѣллыны кутчысны тајѣ сѣкыѣ ужас. Со некымын прѣмер. Комі актѣрјас Јермолын да Сјяконов помалѣсны-нѣн ѣтѣ пјеса, кодѣс комі театр лѣсѣдѣчѣ сувтѣдѣны сцена вылын. Пјесасѣ печатѣјтѣма тавѣса № 8 „Ударнѣк“ журналын. Таыс кынѣі, најѣ кѣсѣјѣны бѣстсыны ужавны мукѣд пјесајас вылын. Неважѣн-на Комі АССР-са ССП Орѣгкомѣтет воѣмѣстѣм куѣа карса театралнѣј да літературнѣј кругын вѣлі нуѣдѣма А. Амѣсовлыс „ѣмна Калѣкова“ пјеса вѣдлалѣм. Амѣсов јѣртлѣн тајѣ перѣвој пјеса-на, но сетны-кѣ сылы колана отсѣг, ѣерт, вермас артмыны бурпјеса. Темасѣ бѣстѣма зѣв коланаѣс. Завѣѣтыс драматург А. Забѣлоцкѣј гѣжѣс пјеса „Гранѣца“—ѣктын клас-сѣвѣј тыш мунѣм јылыс. Тајѣ пјесаыс сѣз-жѣ сетѣ наѣѣја.

Тајѣ, ѣерт, абу-на ставыс. Емѣс-на

тајбјасыс кынҗи уна ентузиастјас, кодјас зилдны бостчыны национальнӗј драматургија лӗсӗдан ужб. Со-мын колӗ тӗдмавны сешӗмјассӗ, от-савны налы петкӗдлыны ассыныс озыр талантјассӗ тајӗ ужас, став асланыс разнообразјенас.

Драматургическӗј произведенијас гижны абу кокны. Напрімер, А. М. Гор'киј сувтӗдліс ыжыдыс-ыжыд требованијас аслас пјесајас возӗ і ез еновтлы помӗҗыс на вылын дугдывтӗг ужалӗмсӗ. І мыј нӗшта интереснӗјжыкыс, став великӗј драматургјас зев бура тӗдлісны театрӗс. Најӗ весіг гижлісны сіјӗ либӗ мӗд роль торја актерјаслыс особенностјассӗ арталӗмӗн. Великӗј драматургјас кыскылісны ас бӗрсаыс театрјассӗ. Абу случајнӗ сіјӗ, мыј Ленин ордена Московскӗј художественнӗј театр новлӗ Гор'кијлыс нӗмсӗ. Театр да драматург овлісны сешӗм творческӗј олӗмӗн, мыј збыл вылӗ лӗсӗдлісны сешӗм произведенијас, кодјас і онд-на ез воштыны ассыныс коланлунсӗ да тӗдчанлунсӗ, дај дыр-на кутасны служитны социалистическӗј обшество стрӗйтӗмлы пӗл-за вылӗ. Но-ӗд і Островскіј ез чужлы ӗтшӗш аслас „Грозаыскӗд“, а гижіс сіјӗс ыжыд да упорнӗј уж пуктӗмӗн. Пушкин, Островскіј да Гоголь овлісны сешӗм эпохад, кор царскӗј самодержавіе пӗдтыліс, вескыда вӗвліс став медга прогресивнӗј јӗзсӗ, сіҗи вӗлі вӗдма і великӗј роч писателӗс А. С. Пушкинӗс. Мі олам җик мӗд пӗлӗс кадын і мӗд обстановканы, мі олам социалистическӗј обшествоын, кӗні сетӗма тыр свобода быдмыны да сӗвмыны став пӗлӗс талантјаслы. Мірын некытӗн мӗдлаын тащӗм условіејасыс абуӗс.

Комі драматургија лӗсӗдан учас-ток вылын вражескӗј вредительстволыс коласјас регыдја кадӗн бырӗ-дӗм куҗа ӗти зев тӗдчана меропријатиједн лӗб пјесајас вылӗ конкурс, кодбс шуіс јӗзӗдны ВКП(б) Комі обком. Конкурс тӗдмалас уна выл дарованијас. Мӗд-кӗ, колӗ, медым

том сӗветскӗј комі писателјас воору-жајтчысны тӗдӗмлунјасӗн, медым најӗ бура тӗдлісны аслас народлыс став олӗмсӗ, сылыс мӗвпјассӗ да кӗсјӗмјассӗ, медым гижісны драма-тическӗј произведенијас. Абу ыжыд беда, первој кадјасӗ-кӗ пјесајас оз-жык кутны сценическӗја грамотнӗ-јӗн артмыны. Медсаыс сыны, мед ескӗ најӗ вӗліны ідејнӗ целеустремленӗдјасӗн, мед најӗ вескыда петкӗдлісны мӗјан кадса замечательнӗј эпохасӗ да јӗзсӗ. Колӗ, медым том комі писателјас ез јӗршӗтчыны асланыс ку пышқас, а іспользујтсны великӗј драматургјаслыс практикасӗ, мед ужалісны ӗтвив театркӗд.

• Комі театрлӗн пјеса вылын прак-тическӗј ужыс (репериціјас, спектаклјас, бегадјас) том писателјаслы сіҗ-жӗ вермас сетны зев ыжыд от-сӗг.

Великӗј драматургјаслыс—Шек-спірлыс, Мольерлыс, Гогольлыс, Пуш-кинлыс, Островскіјлыс, Гор'килыс, а сіҗ-жӗ і сӗветскӗј роч да мукӗд национальнӗј драматургјаслыс твор-чествонысӗ велӗдӗм вермас сетны ыжыдыс-ыжыд отсӗг том драматург-јаслы.

Комі сӗветскӗј писателјаслы ем мыј јылыс гижны. Нӗнӗм мыдга-на мӗјан абу іспользујтма озыр комі фольклор, дај історическӗј материал-јас на мі ег бостчылӗ тырвыјӗ іс-пользујтны; нӗнӗм-на абу гижӗма і сіјӗ јӗзыс јылыс, кодјас стрӗйтӗни социалистическӗј гажа да шуда выл олӗмсӗ.

Сталин јорт, Иванов јортлы аслас вочакывјын, індыліс, мыј став сӗ-ветскӗј народ должен кутгыны мобілізационнӗј даслун состојаније-ын. Тајӗ мудрӗј, великӗј кывјасыс тырвыјӗ относітчӗны і сӗветскӗј театр дінӗ. Мі долженӗс мобілізујт-ны ассыным выннымсӗ сіҗ, медым лӗсӗдны национальнӗј формаа, социа-листическӗј содержаніеа пјесајас да тајӗн збыл вылӗ вӗчны национальнӗј комі театрӗс классӗвӗј косын чорыд дружіедн.

ХУДОЖЕСТВЕННОЇ КЫВЛӨН ГЕҢИ

(*Л. Н. Толстој чужомсан 110 во тырём куза*)

В. ЖДАНОВ.

Лев Николајевич Толстој јылыс ассыс первоја статтасө Ленин нимтис: „Лев Толстој, кызи роч революцијалөн рөмпөштан“ (Ленин. Сочиненијас, XII том, 331—335 листбок). Тајо јургижодыс знаменателнөј. Великөј роч писател творчество куза аслас геніалнөј анализын Ленин урчитис роч литература исторіяын Толстојлыс места да назначеније, кызи художниклыс да мыслителлыс, коді петкөдліс „став первоја роч революцијалөн историческөј аслыспөдөслунлыс чертајассө, сылыс вынсө да сылыс слаблунсө“ (Ленин. Сочиненијас, XIV том, 400 листбок).

Толстој произведенијасыс, вижөдласжасыс, ученијейс сямө шыбытчана противоречијассө ердөдалөмөн, коді (Толстој) өтувтліс помещиче-капиталистическөј стројлы паныд сокрушителнөј критика „локлы прөтивлајтчытөм“ јылыс проповедкөд, Ленин петкөдліс тајо противоречијаслыс социално-историческөј подувјассө да тырвыјө петкөдліс, мыјөн ыжыд да помтөм дона мијанлы Толстој да мыссын жужыда чуждөј да мијанлы примитны поэтөм.

Ленин определитөм серти, Лев Толстој—„геніалнөј художник, коді бетис роч олөмыс не сөмын несравненнөј серпасјас, но і мировөј литератураса первокласснөј произведенијас“ (Ленин. Сочиненијас, XII том, 332 листбок).

Толстојлөн творенијасыс петкөдлөн асананс XIX-өд немса роч действительностлыс меңса уна бокјас познатөм вылө бырлытөм источник. Великөј писател серпасалис царскөј Россиялыс олөмсө сјјө став пастөмлунөн (сјјөс нинөмөн вевтгытөг). Ас-

лас быд строкаөн Толстој висталис, мыј тајө олөмыс отвратителнөј, мыј мірын, көні господствуйтө морт вылын мортлөн власт, оз вермы лоны шуд, оз вермы лоны правда.

Аслас меңвоzza төдчана произведенијасын-нин, „Светство“-ын да „Отрочество“-ын, Толстој Николај Ерзевыр критикуйтө веркөссаныс ујутнөј да миңа, но делө вылын фальшивөј сјјө олөмсө, коді сјјө кругса унжык јөзјаслы кажитчыліс нормалнөјдө да јестественнөјдөн. Светскөј олөмөн моғмөдчытөмлөн тајө мотивыс нөшта јонжыка кылө „Утро помещика“ да „Казакы“ повестјасын. Олөм разумнөја дөсөдөм куза кыкнан повестјасса геројјаслөн злөмјасыс помасөнө неудачаөн.

Воzza произведенијасыс Толстој матысмыліс-нин помещиче-крепостнической стројлөн пыщкөсса несостоятельность јылыс мөвп динө. Тајө стројлы паныд сокрушителнөј критика, пөшцадатөг самөј подувјассө ердөдөм, код вылын вөлі кутчысө сјјө кадса общество, великөј писателсетө сорөнжык,—„Анна Каренина“-ын, „Воскресенна“-ын да уна мукөд первокласснөј произведенијасын.

„Анна Каренина“ романын Толстој петкөдліс буржуазно-помещичеј средаса семејнөј да общественнөј отнөшенијасылыс став фальшивостсө да сислунсө. Анналөн трагедія петкөдлө революцијабөзса роч нывбабалыс трагедія, коді оліс праватөмлун да лицемернөј мораль тискијас костө төпөдөмөн.

Толстој зев ыжыд вынөн петкөдлө „светлыс“ сисман вліјанијесө, коді пөдтө мортын став ловјалунсө; тајө „светса“ представителјаслөн уна

лыда образяс ердддны общество-са правитыс верхушканыс страшнй моральнй уродствс. Лдг петкдлыс Каренін романын выступајтд кыці скбр машіна, кодд пдрд морт лок да насіліје мірын.

Толстој ез колччы обществоса вылысса слојлыс паразітическдј олдм-сд петкдлдм кежыс. „Вскресенна“ романын сіјд чорыда крітікујтд рос-сіјскдј дејствітностлыс уна бок-јас. Кафуша Масловалдн вдрддана образыс петкдлд аснас сурсјас лы-да нывбабаслыс судбасд, кодјас лоіны соціалнй лдјлдн да насіліје-лдн жертвасдн. Толстој ерддд буржуазнй судлыс комедіјасд, кдні ставсд подчінітдма формалы, а форма саяс-ждд дбсасдны произвол да морт лічност дінд зев ыждд лдглун. Вічкын служітдм куза зев бура пет-кдлдм сценаын сіјд сералд релігіја вылын сіјд обр'адјасдн, сіјдн мортдс ліцемернй показнй рафејтдмлунд. Тајд отвратітельнй маскарад дінд лдглундн лолалд Толстојдн рома-ныс первоја строкасаныс медбдрја строкадзыс.

Капіталістическдј цівілізаціјалы паныд сещдм-ждд јос крітіка Толстој сетд „Хаджі Мурат“, „Бал бдрын“ да мукдд пвестјасын. „Хаджі Мурат“-ын серпасалдманіколајевшціна-лыс отвратітельнй чуждмбансд: „іно-родеціјасд“ нартіган захватніческдј політіка, дворлдн лдјлун, Ніколај 1-лдн скбрлун да ханжество. Мастер-скдја вчдм „Бал бдрын“ вістын петкдлдма царскдј военшціналыс ужасјасдс, коді вді кутсд салдат-јасдс муштрујтдм да дверсамдн нд-тдм вылын.

Замечательнй, мыј олдмлыс пемыдла-дор боксд петкдлдігдн, возмушцајт-чдмдн да негодудтдмдн, Толстој аслас художественнй творчествоын ез вdv кос моралістдн. Художнік рафејтд олдм, сіјд аздд великолепнй краскајас сылыс долыдлунсд петкд-лдм вылд. Лыддыслы сетсд бытіје-лдн тајд јоса ошщушцајтдмыс, олдм-лдн да творчестволдн тајд выныс, коддн тыр художнік.

Туј корсігдн, код вылын позд „вылддны“ мортдс, Толстој шыд-чд народ дінд—творческдј вынјаслдн

помтдм істочнік дінд. Толстој шдк-тд ассыс геројјасдс велддчыны ов-ны народлыс, сіјд прдстдј мужік Платон Каратајевдс вчд аслас ра-фејтана герој Пјер Безуховлы „учі-тельдн“.

Крестанстводс петкдлдігдн, народ-нй јдзјас јылыс гіжігдн Толстој кыпддчыліс тддчымдн вылдјык сы дорыс, кытчд тојлавліс сіјдс „тол-стовство“. Жужыда человекнйдн вічдддны прдстдј јдзјас: Јерошка, Лукашка, Маріана („Казакјасын“), салдатјас („Севастопольскдј вістјас-ын“). Ыждд рафејтдмдн[®] петкдлдл Толстој роч народдс „Војна і мір-ын“—міјан рдфналдн аслас незавісі-мост вдсна тышын тајд велічествен-нй епопејаын.

Романын петкдлдма зев уна деј-ствујтыс јдзјасдс, зев уна „герој-јасдс“. Но тајд ізумітельнй произве-деніејас, коддс ачыс Толстој дтко-давліс „Іліада“-кдд, подлітнй геројыс роч народ. Народ, кыці дті морт, сувтіс рддінадс дордм вылд, сіјд терріторіја вылд пырсны Наполеон-лдн вражескдј полчішшејас. Безза-ветнй смеллун да мужество петкд-лісны врагкдд тышын роч салдатјас да партызанјас, крестана да карсаяс. „Војна і мірын“ Толстој восков бдрса восков петкдлдл, кыці кыпа-ліс массајаслдн іностраннй захват-чікјаслы паныд возмушценіје, кыці мордснаныс најд кыпддчылісны враг вылд.

Бородинскдј сраженіејын роч сал-датјаслыс героізмсд, московскдј Кремль кітыр јдздн агнысд жаліттдг дордм, партызанскдј отр'адјаслдн нд-ндыс повтдг дејствујтдм—ставсд тајдс ізумітельнй мастерствоын пет-кдлдма романын.

Велікдј пісатель славітд народлыс непреклоннй влдсд—дорјыны вра-гыс рдднй му. Народнй геројјас-лдн быдса галлереја образјас прд-діддны „Војна і мір“ лыддыс воз-ын,—мудрдј полководец Кутузовсан раддвдј партызан Тіхондз, партызан-скдј отр'адјасса вождд денісовсан „пемыд“ крестана Влас да Карпдз, кодјас сотдны ассыныс турун, медым сіјд ез веккав враглы. Событіејасдд да јдзјасдс шымыртдм боксан, пет-

кõдлан вын боксаң, пыди жи́зненност боксаң „Во́йна і ми́р“—сещõм произведе́ни́е, ко́дло́н аско́дыс абу став ми́ровõй ли́тератураын.

Великõй писател́яс пыс ешаõн вермасны õткодавсны Толсто́йкõд изу́мительнõй масте́рствоын, кушõмõн сижõ ку́жис вõчны мортлыс лова́ образ, сетны ме́дса прõсто́й кыв́ясõн ме́дса сло́жнõй пере́живани́еяс.

Толсто́й рома́нјасын петкõдло́ма роч оло́млыс паскы́д серпасјас. Обшество́са торја сло́јјасло́н быт, рõднõй наро́дло́н исто́рија, роч при́рода́ло́н серпасјас а́зисны сы́н неко́дõн венны вермы́то́м худо́жнõкõс. Толсто́йло́н гени́ј вõчис сещõм произведе́ни́еяс, ко́дјас емõс ми́ровõй ку́лтура со́крови́щныцаõ зев ы́жыд вклад. „Страна́јас пыс õты́кын, ко́дõс вõли то́пõдõма крепо́стнõчествоõн, револю́ција да́стан эпо́ха, Толсто́йло́н гени́альнõй освеще́ни́е вõсна, выступи́тис кы́зи во́зд воско́в став челове́чество худо́жественнõй разви́ти́еын „(Ле́нин. Со́чинени́ејас XIV том. 400 ли́стбок).

Асла́с став творчествоõн Толсто́й петкõдли́с сижõ жу́жыд вõрзõмјасõс, ко́дјас му́нисны росси́јаса обшество́ннõй отноше́ни́ејасын „поре́форменнõй, но револю́цијаõз ка́дса эпо́хаõ“ (Ле́нин).

„Толсто́й кыв́јасõн,—ги́жлис Ле́нин—со́рви́тлис роч наро́дло́н сижõ став уна ми́ллионнõй масса́ыс, ко́ди скõра́лõ-нын сижõ ка́дса оло́м ко́за́јева вы́лõ, но ко́ди ез-на нõшта во созна́тельнõй, последова́тельнõй,помõз му́ныс, сы́кõд ми́рõtчы́то́м тышõз“ (Ле́нин. Со́чинени́ејас. XIV том. 406 ли́стбок). Шук та́јõ урчи́то́ Толсто́йлыс і вы́нõс і сла́блунõс.

Толсто́йло́н вели́чи́еыс сы́н, мы́ј асла́с гени́альнõй произведе́ни́ејасын ем „сижõ иде́јјасõс да сижõ настро́е́ни́ејасõс петкõдлыс, ко́дјас ло́исны ми́ллионјас лы́да роч крестанство́ло́н Росси́јаын буржуазнõй револю́ција заво́дõtчан ка́д ке́жлõ“ (Ле́нин. Со́чинени́ејас. XII том, 333 ли́стбок). Та́јõ ми́ллионјасыскõд õтвы́лыс Толсто́й чоры́да ло́галис „сижõ ка́дса оло́мын ко́за́јева вы́лõ“. Сижõ стра́стнõја би́чутис сис мо́раль, лõж да ли́цемери́е, ко́дјасõн вõли́јжтысõма ца́рскõй Рос-

си́јаса господа́ству́тыс классјасло́н став оло́мыс. Толсто́й повто́г высту́пйтлис пра́вительственнõй наси́лїејаслы паны́д. Ви́чколõн да поповщи́на-ло́н ми́рõtчы́то́м враг, сижõ виставли́с: „Ме õдїõжык сета а́ссым ка́гаõс пон-јаслы ко́савло́м вы́лõ попõс корõм до́рыс, ме́дым сижõ вõчис сы вы́лын ко́дло́вскõй церемо́нија“.

Толсто́йло́н правосла́внõй ви́чкоõс, чи́новни́кјасõс, судлыс да госуда́рственнõй управле́ни́еыс коме́дијасõ ердõдалыс ста́тїајас паска́влисны не-легалнõй изда́ни́ејасын став страна́ паста́ын да вõчли́сны уна непри́ятно́стјас ца́рскõй пра́вительстволы. Само́ержави́е вõли́ полõ Толсто́йыс. 1901 во́ын сижõс вõли „отлучи́то́ма ви́чко дїныс“ да јави́то́ма „безбо́жнõкõн“. Ви́чкојасын по́јјас публи́чнõја сетли́сны сижõс анафе́маõ.

Великõй гума́ни́ст, Толсто́й не õтчы́д высту́пйтлис ми́р, ку́лтура, наро́дјаслыс дру́жба до́рїõм вõсна. Ви́р кї́стана во́йна да́сто́м ердõдõмõн, ко́дõс ну́дїсны импери́али́стїескõй госуда́рствојас, Толсто́й ги́жлис:

„...Ми́јан сін во́зын му́ндїрјасõн да лента́јасõн вõччõм сижõ ду́рмõм јõзјасыс, ко́дјас шу́сõны мона́рхјасõн да ми́ни́стрјасõн, вõчалõны пара́дјас, смотрјас, ма́новрјас, сы вы́лõ да́сто́м јõзјасõс вообра́жајтан непри́ятельõс лы́лыны да бышїõдлыны шõкõтõмõн... Мы́да-жõ ми́ та́јõ јõзјасõс еновтам поко́йын, а огõ ускõдчõй на вы́лõ да огõ пу́ксõдалõй та́јõ импери́торјасõс, коро́лјасõс, ми́ни́стрјасõс, ге́нералјасõс смирите́льнõй заве́дени́ејасõ? О́д оз õмõй ты́дав, мы́ј најõ мõвпалõны да да́сто́ны ме́дса ужаснõй злоде́јани́е да мы́ј, ми́-кõ огõ ду́гõдõй најõс õни́, злоде́јани́еыс ло́ас оз-кõ талу́н, то а́ски...“

Та́јõ кыв́јасас Толсто́й ми́јан во́зын —ка́пи́тали́стїескõй ми́рõс грознõја облы́чајтыс. Та́јõ кыв́јасыс кучкõны оз сінкы́мас, а вескы́да сінмас õни́ја ка́дса во́йна õзгы́ејаслы, звермõм фаши́стјаслы, ко́дјас да́сто́ны чело́вечество́лы паны́д вы́лõ ужаснõй злоде́јани́ејас.

Толсто́й ез вõв револю́ционерõн. Ка́пи́тали́зм крї́тику́йтõмын паскы́д крестанскõй масса́лыс сгї́хї́нõй протестõс выра́жајтõмõн, сижõ петкõдли́с

і тајо протестлыг кісмытмунсѳ, организујтчытѳмунсѳ, кодѳ оз-на вѳлі вескѳдлыггы послѳдоватѳльно-революціоннѳј классѳн—пролетаріа-тѳн.

Лѳенін гѳжліс, мыј крепостнѳј гнѳтлѳн немјас чѳжисны крѳстанст-воын „лѳггунлыс, скѳрлунлыс да отчајаннѳј рѳшѳмостлыс гѳбрајас“. Крѳстанство нещкысѳ „общѳжитѳје выл формајасѳ“. Но сѳјѳ „относѳтчы-ліс зев безсознатѳльнѳја, патриархал-нѳја, јурѳдѳвѳја сы дѳнѳ, кущѳмѳн колѳ лоны тајѳ общѳжитѳјеыс, ку-щѳм тышѳн колѳ завојутны аслыс свобѳда, кущѳм вескѳдлысјас вер-масны лоны сылѳн тајѳ тышын“... (Лѳенін. Сочѳненѳјејас. XII том, 333 лѳстбок). Крѳстанскѳј двѳженѳјелыс тајѳ огранѳченностѳ петкѳдліс і Толстој, кодѳ корѳліс „петан тујсѳ“ „лѳклы прѳтѳвѳтчытѳм“, нравствен-нѳј „самоусовершенствованѳје“ јы-лыс проповѳдујтѳмѳн. Таын вѳлі Толстојлѳн історѳческѳј слабуыс.

Толстој јылыс аслас ѳтѳ ставѳаын Плѳханов пасѳіс, мыј великѳј піс-атѳлѳн ѳлѳмыс вѳлі буржык сѳјѳ учѳнѳје серѳтѳ. Толстојлѳн художѳст-веннѳј генѳј—пѳзѳ содтыны та дѳнѳ —вѳлі сѳщѳм жужыѳ да паскыѳ, мыј став „толстовщѳна“ вылѳ, толстовскѳј „учѳнѳје“ вылѳ вѳзѳдѳтѳг Толстој произвѳденѳјелѳн ізумѳтель-нѳј лѳстбокјас вѳставлісны да вѳстав-

лѳны јѳна унжык сы дорыс, мыј кѳсѳјс вѳставны пісатѳлыс ачыс; најѳ петкѳдлѳны сѳјѳ вылын правда-сѳ, кодѳс сѳјѳ весшѳрѳ корѳсѳ аслас ѳлѳм чѳжыс.

Великѳј Октабрскѳј социалѳстѳче-скѳј революціјаѳз паскыѳ народнѳј массајас збылысѳ ѳз тѳдлыны ве-лікѳј рѳч пісатѳлѳс. „Толстој—ху-дожник,—гѳжліс Лѳенін 1910 воын, Толстој кулѳм бѳрын,—тѳдса зев еѳа јѳзлы весѳг Россѳјаын. Медым вѳчны сылыс великѳј произвѳденѳје-јасѳ збылыс ставлы достојанѳјѳн, колѳ тыш да сѳщѳм общѳственнѳј стројлы паныда тыш, кодѳ мѳлліон-јасѳс да дас мѳлліонјасѳс шыбытѳс пемыѳлунѳ, увтыртѳмѳ, каторжнѳј ужѳ да гѳллунѳ, колѳ социалѳстѳче-скѳј перевѳрот“ (Лѳенін. Сочѳненѳје-јас. XIV том, 400 лѳстбок).

Мѳјан странаын Лѳенін—Сталин ве-лікѳј партѳја вескѳдлѳм улын рабо-чѳј классѳн вѳчѳм социалѳстѳческѳј революціја вѳстѳс паскыѳдыс-паскыѳ массајаслы позанлун матыстчыны културалѳн да іскусствѳлѳн вылын ценностјас дѳнѳ. Толстојлѳн насле-дѳје—сѳјѳ ценностјас пѳвсын почѳт-нѳј местаын. Лѳев Толстој—сѳјѳ ве-лікѳј художникјас лыдын, кодјас составлајтѳны рѳч лѳтературалыг горѳдѳст да слава, рѳч народлыг горѳдѳст да слава.

Редколлегія—Комѳ Оргбюро ССП

Тѳхн. редактор М. Шѳстаков

Обложка худ. В. Полякова.

Главлѳт № 3090. Заказ № 2361. Стат. формат бумагѳ 72×108 1/16 4 печ. лѳста 66.000 знак в п. л. Тѳраж 1000 ѳкз. Слано в набор 19/ІХ-38 г. Подписано к печати 15/Х-38 г. Ізданѳе № 11

Тѳпографѳја УМП, Комѳ АССР, гор. Сыктывкар, Дом печати.

Ц. 1939 г.

Акт № 9

ЈУРИДАЛЫГ

Листбок

Обеспечитны ВКП(б) исторіја пыдысаң велодом („Правда“, сентябр 17-од лун)	3
Сошвєстскѡј пропагандист („Правда, сентябр 20-од лун)	6
Т. Бајанов. Партијалон вернѡј отсагыс	9
С. Н. Савин. Геројство да отвага	13
Ја. Бредкин. Мужество да отвага	14
М. Колцов. Хосе диас ордын („Испанскѡј дневникыс“)	16
М. Лебедев. Колхознѡј сиктын (кывбур)	23
Луздор Вас. Сінјол јылын (повєстыс XVI глава)	24
Ѓ. Јермолин. Пурјон кывтїгѡн (поемалон заводїтчѡм)	29
А. Ћузєв. Ћвер (вїст)	33
Е. Ганс. Рытын (кывбур)	42
Иван Вас. Кор миян весьтын (кывбур)	43
А. Макаров. Сыв-жѡ, вьлмѡм парма (кывбур)	—
М. Шестаков. Сѡзорникјас (чєладлы повєст)	44
М. Лебедев. Чєлад вѡрын (кывбур)	51
С. Морозов. Шор пос вылын (кывбур)	54
Иван Вас. Отчїзна мїан (кывбур)	55
А. Пушкін. Вакхічєскѡј сыланкыв (перевод)	56
Г. Федоров. Орігїналнѡј комї пјєсајас вьлѡ конкурс јылыс	57
В. Выборов да С. Јермолин. Националнѡј драматургїја да комї театр	59
В. Жданов. Худѡжєственнѡј кывлѡн генїј (Л. Н. Толстој чужѡмєаң 110 во тырѡм куѡа)	61

СУҖӖДӖӖ, ЛЫДӖӖӖ!

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОӖ ДА
ОБШЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОӖ КОМИ ЖУРНАЛ

„УДАРНИК“

ЛЕҖӖ СӖВЕТСКОӖ ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛӖН
КОМИ АССР-са ОРГБЈУРО.

Журнал „Ударник“ петӖ быд тӖлысын Ӗтчыд.

Журналын печатајтсӖны партијнӖӖ да сӖветскӖӖ рукова-
шщӖӖ материалјас, общественно-политическӖӖ, историческӖӖ да
научнӖӖӖ волпросјас куза стаггајас.

Журналын печатајтсӖны коми художественнӖӖ вьл произве-
деніејас: повестјас, вистјас, очеркјас, кывбурјас, поемајас да
с. в. ПечатајтсӖны комиӖн сӖветскӖӖ да иностраннӖӖ художест-
веннӖӖ літератураыс медтӖдчана произведеніејас.

„Ударник“ журналын печатајтсӖны народнӖӖ творчествоыс
произведеніејас: мојдјас, сыланкывјас, частушкајас да с. в.

Журнал „Ударник“ колӖ суҖӖдны быд библиотекалы, клублы,
лыддысан керкалы, гӖрд пелӖслы, школалы, сӖветскӖӖ да пар-
тијнӖӖ учрежденіејаслы.

Журнал „Ударник“ колӖ суҖӖдны да лыддыны рабочӖӖјаслы,
колхозникјаслы, вӖрлечысјаслы, велӖдчысјаслы, культурнӖӖ да
научнӖӖӖ работникјаслы.

„Ударник“ журналлӖн 1938 Ӗд во вьлӖ подпіснӖӖӖ донус:

3 тӖлыс вьлӖ 4 ш. 50 ур.

6 тӖлыс вьлӖ 9 ш.

Подпіска бостсӖ „СојузпечатӖн“ быдлаын — поштовӖӖ от-
деленіејасын, писмоносецјасӖн.

Торја номерлөн донус 1 ш. 50 ур.

ССП-лӖн Коми АССР-са Оргбјуро.